

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ BİLİM DALI

SKEPSİS ANTİK KENTİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

42431

Danışman

Prof. Dr. Ramazan ÖZGAN

Hazırlayan

Işıl GÜRSES

KONYA-1995

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MİT-071

ÖNSÖZ

Skepsis Antik Kenti'nin bulunduğu Çanakkale yarımadası, Antik çağlarda Troas bölgesinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Batı Anadolu'nun kıyısında yeralan Troas bölgesinde yüzden fazla antik yerleşme bulunmaktadır. (Harita 1) Ancak tarih zenginliği içerisindeki bu bölgede araştırması ve kazısı yapılmış yerlerin sayısı oldukça azdır. Skepsis Antik Kenti de bu araştırılmamış kentler arasında yer almaktadır. Ancak 1989 yılında Bayramiç baraj yapımı gündeme gelince, bu tarihi kentin bir kısmı baraj göl sahasında kalacağından burada acilen kazı yapılmasına karar verilerek 09.09.1993 tarihinde Çanakkale Arkeoloji Müzesi tarafından kazı çalışmaları başlamıştır. Daha sonra kazı çalışmalarına 1 yıl ara verilerek, 1995 yazında tekrar II.sezon Skepsis kurtarma kazılarına başlanmıştır.

17. ve 18.yy 'da Skepsis Antik Kenti ,araştırmacıların dikkatini çekiyor. Fakat öncelikle Strabon , Vitruvius, Xenophon, Demosthenes, Demetrios gibi antik yazarların vermiş olduğu bilgiler doğrultusunda yola çıkarak ,araştırmacıların verdiği bilgilerle karşılaştırarak Skepsis ile ilgili genel bilgilere sahip oluyoruz. Son araştırmalar, kazılar ve bugünkü kalıntılar sonucu bilgilerimizi geliştirebiliyoruz. Burada da bu gelişim sırası takip edilmiştir.

Zevkle geçen bu çalışmalarımda Sayın hocam Ramazan ÖZGAN'a, çalışma olanaklarını sonuna kadar sağlayan Çanakkale Müzesi Personeline, Öncelikle Müze Müdürü sayın Nurten ŞEVİNÇ ve Müdür Vekili sayın Çiğdem TÜRKER'e müze araştırmacılarından, Ömer ÖZDEN , Musa TOMBUL'a ve diğer müze personeline çok teşekkür ediyor ve saygılarımı sunuyorum.

Heran yanımda olup ,bana her konuda yardımcı olan arkadaşım arkeolog Hanife ŞAHİN 'e, fotoğraf ve çizimlerde yardımını esirgemeyen Bergama Müzesi Arkeologlarından Tevhit KEKEÇ'e, kütüphane araştırmalarında ki yardımlarından dolayı Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Arkeologlarından Özcan ŞİMŞEK'e ve Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih bölümü Arş.Görevlisi Ayşegül AKALIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin son aşaması olan yazım kısmında ki yardımlarından dolayı Hayati GÜRSES, Nadide GÜRSES, Gökalp ERTUNGA, Aşkın TAYLAN ve ÇA-BİL BİLGİSAYAR çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

IŞIL GÜRSES

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	1
1. GİRİŞ	1
II. TARİHİ COĞRAFYA	5
III. ARAŞTIRMA TARİHİ	23
IV. ANALOJİ- SONUÇ	45
V. BULUNTULAR- KATOLOG	55
A. SİKKELER	55
B. KİTABELER	66
C MİMARİ ESERLER	76
D. KÜÇÜK ESERLER	78
VI. BİBLOGRAFYA	98
VII. HARİTALAR	
VIII. ÇİZİMLER	

KISALTMALAR

AJA	American Journal of Archeology
A. Akalın, Y. Lisans Tezi	Troia Bölgesi Hamaksitos ve Skepsis Şehirlerinin Tarihi ve Arkeolojik araştırması, Ankara 1990
A. M. Mansel, Ege ve Yunan	Mansel, A.M., Ege ve Yunan Tarihi Tarihi, Ankara 1984
Bkz. Dipnot...	Bakınız Dipnot...
BCH	Bulletin de Correspondance Hellenique
BMC	British Museum Catalogue of Grek Coins
BSA	Annual of the British School at Athens
EA	Epigraphica Anatolica
Herodot	Herodot, Herodot Tarihi, Çev. M. Ökmen, İstanbul 1983
İbid	Üstteki dipnotla aynı
İlyada	Homeros, İlyada, Çev. A. Erhat, İstanbul 1984
JHS	Journal of Hellenistic Studies
J.M.Cook, The Troad...	Cook, J.M., The Troad, Oxford, 1973
Ramsay, ATC,...	Ramsay, WM., Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası İstanbul 1960.
RE	Paulys RealEncyclopädie der classis chen Altertumswissenschaft.
RE, Skapsis,....	Brüchner, "Skapsis, <u>RE III. AL.</u> , 1927
Strabon, XIII,C...	Strabon, Coğrafya , Anadolu (Kitap:XII, XIII, XIV), Çev: Adnan Pekman, İstanbul, 1987.
Xenophon,.....	Xenophon, Yunan Tarihi, Çev: S.Sinanoğlu, Ankara 1963
W. Leaf, ST.....	Leaf.W., Strabo on the Troad, Cambridge, 1923
Worth,....	Worth,W, Catalogue of Grek Coins Troas, Aiolis, Lesbos, London, 1894.
ZEP	Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin.

I. GİRİŞ

Skepsis Antik kenti Çanakkale ili, Bayramiç ilçesi Kurşunlu-tepe'de yer almaktadır. Antik kaynaklarda Skepsis olarak adı geçen şehir (1) Kurşunlu tepede teraslar halinde Kara Menderes/ Skamandrios vadisine doğru iner. Yapılan yüzey araştırmalarında şehrin Roma döneminde, tepeden itibaren ilerleyerek nehrin güney yönünde Dedetepe etekleriyle Koca Mezarlık denilen ova kesiminde yayıldığı görülür. (Harita 11)

Troas bölgesinin tarihi gelişimi içerisinde önemli Antik yerleşmelerden biri olan Skepsis kentinin bulunduğu Kurşunlu tepesi, bütün Menderes vadisine ve Bayramiç ovasına hakimdir.

Bugün Skepsis kenti, Çanakkale ilinden yola çıkıldığında Çanakkale İzmir yolu üzerinden Ezine ilçesine ulaştıktan sonra, buradan Bayramiç'e dönen sapağa girip, Bayramiç içinden geçerek, Evciler köyüne giden asfalt yolda birkaç km. sonra kentin kalıntılarına ait mermer ve taş bloklar çevrede görülmeye başlar. Bu kalıntılar Bayramiç kurulurken Kurşunlu tepeden sökülerek götürülürken bırakılan parçalardır. Evciler köyüne giden bu yol takip edilerek, Evcilere ayrılan sapağa dönmeyerek düz gider birkaç yüz metre ilerideki küçük köprüden geçilerek sola dönen toprak yol takip edildiğinde 5.km. sonra Kurşunlu Köyüne ulaşılır. Kurşunlu Köyü Kurşunlu Tepe'nin eteklerinde yer almaktadır. Antik Skepsis kentine ait kalıntıların çok az bir kısmı Kurşunlu tepede görülmekte ancak ayakta bir yapı kalıntısına rastlanmamaktadır. 18. yy'da Bayramiç kurulurken, burada derebey konumunda olan Osman Hadımoğlu tarafından Kurşunlu tepedeki antik kentin kalıntıları söktürülerek, Bay-

---

(1) Strabon, XIII. C 607, Xenophon, Yunan Tarihi, s. 87-91

ramiç'teki resmi ve sivil binaların yapımında kullanılıyor. (2) Ayrıca Kurşunlu, üzümlü gibi bazı köylerde de kentin taşlarının kullanılmış olduğu bugünde görülmektedir.

Skepsis antik kentinin yer aldığı Çanakkale ili eski çağlarda Troas bölgesinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Çanakkale yarımadası kuzeyde Gönen Çayı ile Edremit körfezi arasındaki bölgedir. Burada eski çağlarda İda Dağı olarak anılan, bugün Kazdağı denilen büyük bir dağ kitlesi bulunmaktadır. M.Ö. 1.yy'da Strabon buraya kırkayağa benzetmiştir. (3)

Yarımadanın batı kesiminde Kara Menderes/ Skamandrios deresi Kazdağından çıktıktan sonra önce batı yönünde, sonra kuzeye akıp Çanakkale boğazı ağzından denize dökülür. Orta Menderes ve Aşağı Menderes vadileri Troas'ın iki büyük ovasıdır.

Kuzeyde Marmara kıyılarında, Sinekçi ve Gönen ovaları vardır. Güneyde Kazdağı Edremit Körfezi boyunca dik bir duvar gibi yükselir ve eteklerinde Küçükkuşu'dan Edremit'e kadar uzanan bir riviera meydana getirir. Küçükkuşu'dan Bababurnu'na ve oradan Marmara'ya kadar kıyı yer yer vadi ve derelerle kesilmiş girintisi ve çıkıntısı az yüksek kıyılar halindedir. (4)

Skepsis antik kenti antik kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla iki kez yerleşim göstermiştir. (5) Fakat şehrin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Strabon Troia kralı Priamos'un soyundan gelen iki sülalenin hüküm sürdüğünden ve daha sonra da şehrin oligarşi

---

(2) Cook, The Troad, s. 345

(3) Strabon, XIII, C 15

(4) A. Akarca, "Troas'ta Aşağı Karamenderes ovası ve çevresindeki şehirler" BELLETEREN XIII, s. 14. 1-4

(5) Strabon, XIII, c 607

ile yönetildiğinden bahseder. (6) Adı geçen bu iki sülale Aineias ve Hektor'un oğulları Askanios ve Skamandrios'un soyundandır.

Bu bilgilerin ışığında şehir muhtemelen MÖ. 1000 yıllarında kurulmuştur. Ancak bunu kanıtlayacak buluntular ve belgeler yoktur. Skepsis antik kentinin ilk yeri Palaiskepsis Bayramıç'ın 18 km. doğu ve güneydoğusundaki Evciler Köyü'nün güneybatısı bitişiğindeydi. Kent sonradan Bayramıç'ın 10 km. kadar doğusundaki Kurşunlu Köyünün bulunduğu yere taşındı İlk yer Karamenderes Irmağının güney kıyısında ikincisi ise ırmağın kuzey kıyısındadır. İki yerin arası kuş uçuşu 10 km. tutar. (7)(Harita III)

M.Ö. 5.yy'dan itibaren şehir ile ilgili olarak, gerek antik kaynaklardan gerekse, arkeolojik buluntulardan bilgileri net olarak elde ediyoruz. MÖ. 5.yy'da Pers hakimiyetinde olan şehir, Mania adlı bir kadın yöneticinin elindeydi. Kent daha sonra onun damadı Meidias tarafından yönetilmeye başlıyor. Ancak burada daha sonra MÖ. 4.yy'da Derkylidas'ın gelişi ile Pers hakimiyeti kalkıyor. Derkylidas demokrasi ilan ettikten sonra Skepsis'ten ayarılıyor. (8)

MÖ. 3.yy başlarında şehir halkı Aleksandria Troas'a naklediliyor. Daha sonra Skepsisliler Lysimachos'un izni ile geri dönüyorlar. M.Ö. 360 yıllarında şehir kısa bir süre için Charidemos tarafından yönetiliyor.(9)

Skepsis'in tarihi ile ilgili bu kısa bilgiler daha ayrıntılı olarak tezin diğer bölümlerinde yer almaktadır.

---

(6) Ibid

(7) Göktürk, MT, "Troas Bölgesinde Sikke Basan Kentler" Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1994 Yıllığı. Ankara, 1995

(8) Xenophon, S. 84-91

(9) Brünher, "Skapsis" RE III AL 1955, s. 446

Şehir Roma ve Bizans döneminde de önemli bir merkez olarak yaşamını devam ettirmiştir. Elimizdeki buluntularda bunu ispatlamaktadır.

Şehrin bugüne kadar kazısı yapılmamış ancak 18. ve 19. yy. araştırmacıları tarafından incelenmiştir. Ancak 1989 yılında Bayramiç'te baraj yapımı gündeme gelince; şehrin bir kısmında baraj göl sahası altında kalması nedeni ile 1993 yılında Çanakkale Müzesi tarafından bir kurtarma kazısı yapılmıştır. 1993 yılı kurtarma kazısı ile ilgili bilgiler tezimde yer almaktadır. (10) 1995 yılında tez sürem bitmesi nedeniyle, henüz kazısı yeni bitmiş olan 1995 Skepsis Kurtarma Kazısı ile ilgili bilgiler genel olarak kısa bir bilgi mahiyetinde verilmiştir. Fakat bundan sonra yapılacak olan çalışmalar Skepsis Antik Kenti ile ilgili bilgilerimizi daha iyi aydınlatacaktır.

---

(10) Ö. Özden, Ç. Türker, Kekeç T., 1993 Yılı Skepsis Antik Kenti Kurtarma Kazısı, V. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Didim, 1994, s. 365-386.

II. TARİHİ COĞRAFYA

Strabon, Plinius, Demosthenes, Klaudi Ptolemaei, Demetrios, Xenophon gibi ünlü yazarların eserlerinde Skepsis'ten bahsettiğini görmekteyiz.

Strabon kitabında birçok bölümde Skepsis'ten bahsetmiş, yerini Aisepos vadisinde göstermiştir. Ancak Strabon'un anlattıkları daha sonra çeşitli tartışmalara sebep olmuştur. Strabon'a göre;

....Palaiskepsis, Kebrene'nin yukarısında İda Dağının en yüksek kısmında Polikhna'nın hemen yanındadır... (11)

Strabon burada Skepsis'in İda Dağında olduğunu belirtmiş ve burasını şöyle tanıtmıştır;

.....Çok pınarlı sıfatının eteklerinden hatta Skepsis'e ve İlion bölgesine kadar uzanan topraklar boyunca kendisinden çıkan birçok nehir nedeniyle özellikle İda Dağı için kullanıldığı zannedilir. Oranın yerlisi olarak ülkenin topografyasını tanıyan Demetrios şöyle der; İda'nın Kotylos denen bir tepesi vardır; ve bu tepe Skepsis'ten yaklaşık yüzyirmi stadia uzaklıktadır; ve buradan Skamandrios, Granikos ve Aisepos nehirleri çıkar ... (12)

.....Fakat Demetrios düşüncelerine başvurduğu kimselerle aynı fikirde değildir, çünkü doğum yeri olan Skepsis'in dolaylarındaki alanları saptarken bir köy olan Nea'dan ve Skepsis'in Aisepos nehrinin yakınında olarak Argyria ve Alozonias'dan söz eder. Şu halde bu yerler gerçekten varsa, Aisepos'un kaynaklarının dolaylarında olmalıdır...(13)

---

(11) Strabon, XIII C 607

(12) Ibid, C 602

(13) Ibid, C 552

Buradan Demetrios'un Skepsis'li olduğunu öğreniyoruz. Ancak o da Strabon gibi Skepsis'i Aisepos Nehri yakınlarında gösterir. Strabon Pedasos'u anlatırken Skepsis'in bulunduğu yerleri Dardania olarak adlandırmıştır.

.....Burası sadece kışları coşan sudur, fakat ozan tarafından söz edilmiş olması onu önemli kılmıştır. Bu yerler Dardania ve Skepsis'in devamıdır. Ve ikinci bir Dardania oluşturur, fakat burası daha alçaktır ...(14)

.....Antandros, Alkaios tarafından "Leleglerin Kenti" olarak adlandırılır. Önce Antandros tarafından Leleglerin Kenti, fakat burası Skepsisliler tarafından kendi ülkelerine komşu kentler arasında gösterilir....(15)

.....Troia ovası doğu yönünde İda dağına kadar içeriye doğru pekçok stadia boyunca uzanır. Ovanın boyunca uzanan parçasıdır. Bir kısmı güneye Skepsis bölgesine doğru bir kısımda kuzeye Zelia'lı Lykialılar'a kadar gider...(16)

Bütün bu pasajlarda anlatılanlar bize Skepsis'in çevresindeki şehirleride bildirmektedir. Bunlar, Kebrene Antandros, Neandria, İlion kentleridir. (Bkz.Harita I)

.....Assos'lular, Gargara'lılar şimdi Hamaksitos'lular, Neandria'lılar ve Kebrene'liler ve Antandros'luların toprakları ile çevrili bulunan, Lesbos'un kıyılarına kadar uzanan bölgelere sahiptirler. Neandria Hamaksitos'un üst tarafındadır. Ve Lekton bölgesinin iç kısmındadır ve İlion'a uzaklığı 130 stadiadır. Bunlardan daha yukarıda Palaiskepsis ve Skepsis'i içine alan bölgede Dar-

(14) Ibid, C 606

(15) Ibid, C 606

(16) Ibid, C 596

danos'lular bulunur...(17)

Bu pasajlardan Strabon'dan öğrendiğimiz Skepsis'in Aisepos Vadisinden birkaç yol aşağıda olduğudur ve geç Skepsis'in, erken Skepsis'ten sadece altmış stadia uzaklıkta olduğudur. Bundan dolayı her iki Skepsis'te Strabon'a göre Aisepos Vadisinde olmalıdır.

....Fakat daha sonra burada oturanlar Aineias'ın ve Hektor'un oğulları Askanios ve Skamandrios tarafından altmış stadia aşağıda ve alçakta olan Skepsis'e taşındılar...(18)

Böylelikle Skepsis'in iki kez yerleşim gösterdiğini öğreniyoruz. Strabon'un verdiği bu bilgiler H. Kiepert tarafından kabul edilmiş ve onun haritalarında gösterilmiştir. Strabon'un ileriye sürdüğü Palaiskepsis ve Skepsis yerleşmesi ile ilgili bilgiler daha sonra bu bölgede araştırma yapan gezginler arasında bazı tartışmalara sebep olmuştur. W. Leaf Strabon' un anlattıklarını detaylı bir şekilde incelemiş ayrıca kendisinden önceki araştırmacıların verdiği bilgiler ve kendi gözlemlerine dayanarak Palaiskepsis'in burada olmadığını belirtmiş, o hem Palaiskepsis'i hem de Skepsis'i Granikos Vadisinde göstermiştir. Burasının etrafının dağlarla çevrili patika yollarla geçilebilen Skamander , Granikos ve Aisepos'un birleştikleri Avunia bölgesi olduğunu ileriye sürmüştür. (19) Barker Webb (20) ve Schliemann (21) Bayramiç'te Skepsis'in bulunduğu yeri, yani Kurşunlu tepeyi Palaiskepsis olarak göstermişlerdir. JM. Cook ise İkizcetepeyi Palaiskepsis olarak ileri sürmüştür. Strabon'un ifadelerine göre Tongurlu köyü sınırları içindeki İkizce tepe'nin Palaiskepsis ol-

---

(17) İbid, C 606

(18) İbid, C 607

(19) W. Leaf, Strabo on the Troad, s. 271

(20) İbid, s.669

(21) H. Schliemann Troja, London, 1884, s. 240.

masının daha uygun olduğunu belirtmiştir. Antik isimlerin modern isimlerle benzerliğinden yola çıkılarak Türkçe İsküp köyü diye anılan yer Skepsis ile karıştırılmıştır. Burası aslen Çığrı dağında bulunan Neandria'nın yeridir. Leake'de Bayramiç yakınlarında Kurşunlu tepede bulunduğu kalıntıları Kebrene olarak ileriye sürmüştür. (22)

Görüldüğü gibi Strabon'un verdiği karmaşık bilgiler sonucu bu şekilde tereddüt ve tartışmalar doğmuştur. Fakat Skepsis kentinin kalıntıları Kurşunlutepe'de bulunmaktadır. Kurşunlu tepe Skamender nehrinin kıvrım yaptığı kısımda Skamender vadisinde yer almaktadır. Palaiskepsis ise JM. Cook'un belirttiği gibi İkizce tepede yer almaktadır. (Harita IV)

Klaudi Ptolemaei, Mysia bölgesi şehirleri arasında Palaiskepsis adını hemen Antandros ve Adremytion öncesine yerleştirmiştir. (23) Klaudi Ptolemaei'nin vermiş olduğu bu bilgi bize Kurşunlu Tepenin olduğu yeri Skamender kıyılarını gösterir. Aynı bilgiyi Plinius'ta ileri sürmektedir, o da Mysia'yı tanıtarak, Skepsis'in Mysia yakınlarında olduğunu söylemektedir. (24)

Strabon'dan Skepsis'in adı ile ilgili bilgilere de rastlıyoruz;

..... Her yönden görülebilmesini sağlayan bir yükseklikte oluşundan (veya buna benzer bir başka nedenden ötürü, ya da vaktiyle barbarların kullandıkları isimlerden yunanca isimler türetmek nedeniyle) buraya Skepsis adı verilmiştir. Yunanca Skepsis sözcüğü "manzara", "temaşa" anlamına gelir...(25)

---

(22) J.M. Cook, The Troad, s.300-304

(23) C. Ptolemai, Geographia, Çev:A. Nobbe Hildesheim, 1966

(24) Plinius, Naturae Historia, Çev: C. Myhoff ve L. Ian, Lipsae 1397, s. 311.

(25) Strabon, C. 607

Strabon burada şehrin çok yüksek bir yerde bulunması nedeniyle, şehre her taraftan görünen anlamına gelen Skepsis diye isimlendirildiğini, ya da barbarların bu adı verdiğini söylemektedir. Ancak Skepsis adı (e'si Hellen yazılında eta ile) Hellen dilindedir. Skepto fiilinden türetilmiştir, "dayanak", "bahane" demektir. (26)

Fakat Strabon bunun manzara, temaşa anlamına geldiğini belirtmiş, bundan kendisi de emin olmadığı için barbarların bu ismi takmış olabileceğini ileri sürmüştür. Bu durumda bahane, dayanak anlamına gelen bir kelime şehir adı olamayacağına göre, Strabon'un ikinci bir ihtimal olarak belirttiği gibi, kentin adının Anadolu kökenli Hellen ağzından çarptırılarak geldiğini kabul etmek daha uygun olacaktır.

Strabon'un Skepsis adı ile ilgili bu bilgilerden sonra şehrin kuruluşu ve kurucuları ile ilgili bildirdikleri ise;

.....Fakat daha sonra burada oturanlar Aineias'ın ve Hektor'un oğulları Askanios ve Skamandrios tarafından altmış stadia aşağıda ve alçakta olan Skepsis'e taşındılar ve her iki ailenin de uzun süre Skepsis'te hükümdarlığı ellerinde tuttukları söylenir. Sonradan yönetim oligarşiye dönüştü ve bundan sonra da Miletoslular vatandaş olarak onlarla beraber oturdular ve demokrasi ile yönetilmeye başladılar. Fakat Krali ailenin varisleri en azından kral olarak çağrılmayı sürdürdüler ve bazı ayrıcalıklara sahip oldular...(27)

Strabon burada oturanların daha sonra Aineias ve Hektor'un oğulları Askanios ve Skamandrios tarafından altmış stadia daha aşağıda olan Skepsis'e taşındıklarını söylemesi düşündürücüdür. W. Leaf'a göre

---

(26) B. Umar, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İstanbul, 1993, s.736

(27) Strabon, XIII, C 607

taşınılan yer Strabon'un anlattığı Palaiskepsis'ten Koyuneli civarına doğrudur ve altmış stadia değil de, ikiyüzaltmış stadia olabilir.(28) Aynı zamanda burada Aineias ve Hektor'un oğullarının adı geçmesi şehrin kuruluşu ile ilgili tahminler yürütmemizi sağlar. Aineias ve Hektor Troia Savaşlarında adına sık sık rastladığımız kahramanlardır ki bu da şehri Truva Savaşları sırasında ya da daha sonrasında kurulmuş olabileceği ihtimalini düşündürür. Bunu genel olarak M.Ö 1000 yılları diye düşünebiliriz. Ancak bu konudaki bilgilerimiz sadece anlatılanlardan ibarettir. Arkeolojik veriler ve kalıntılar henüz bunu ispatlayamamıştır. Strabon'a göre bu iki aile burada uzun süre hükümdarlık sürdürmüş ve kent oligarşi ile yönetilmiştir. Fakat devam eden pasajlarda anlattıkları daha karışık ve düşündürücüdür:

.....Aineias'a ve Lyrnessos kentine ait torakların orta yerinde olduğu için Skepsis'li Demetrios, Skepsis'i aynı zamanda Aineias'ın kralı ikametgahı olarak kabul etmektedir...(29)

Demetrios'un da Skepsis'i Aineias'ın kralı ikametgahı olarak kabul etmesi Strabon'un anlattıklarını desteklemektedir. Böylece Skepsis'in kuruluşunda Aineias'ın ve oğullarının rolü olması ihtimali kuvvetlenir.

Strabon buradan şöyle devam etmektedir;

.....Homeros'un ifadesine göre Lyrnessos Aineias'ın Akhilleus tarafından kovalandığında kaçtığı kenttir. Akhilleus Şöyle diyor: "İneklerden uzakta, tek başına iken seni İda Dağlarından aşağı hızlı adımlarla koşturduğumu ve sonra senin Lyrnessos'a kaçtığını, fakat benim seni izleyerek orayı talan ettiğimi ha-

---

(28) Strabon, XIII, C 607

(29) İlyada, 20.188

tırılıyor musun?" (30) Fakat Aineias'ın sık tekrarlanan öyküleri, Skepsis'in kurucuları hakkında şimdi anlatacaklarımla uyuşmamaktadır. Çünkü bu öyküye göre Priamos'a olan düşmanlığından ötürü savaşta sağ kalabilmiştir. O daima muhteşem Priamos'a karşı öfkeliydi; çünkü her ne kadar cengaverler arasında cesur bir savaşçı ise de Priamos kendisini hiçbir zaman onurlandırmıyordu.(31) Aineias'ın yönetimini paylaştığı Antenor oğulları ve bizzat Antenor ailesinde Menelaos'a gösterilen konutseverlik sayesinde hayatta kaldılar. Sophokles'e göre, Troia'nın zaptında Antenor'un kapılarının önüne evin yağmalanmasını işaret eden leopar postu konmuştu: ve Antenor ile çocukları ve Henetlerin sağ kalanlarıyla birlikte salimen Thrakia'ya kaçtılar ve buradan denizi aşarak, Adriatik'te Henetike denen yere vardılar. Aineias ise yandaşlarıyla bir ordu kurarak, babası Ankhises ve oğlu Askanios ile denize açıldı: Bazıları onun Makedonia Olympos'u yakınında bazılarıda Arkadia'da Mantinea yakınında Kapys'e izafeten adını Kapyai olarak koyduğu kenti kurduğunu söylerler bazılarına göre ise Troia'lı Elymos ile beraber Sicilia'da Aigesta'ya çıktı ve orada Eryks'e ve Lilybain'u aldı ve Aigesta yakınındaki nehre Skamandros ve Simoei sardılarını verdi. Oradan latin ülkesine gitti ve kehanete dayanarak orayı yurt edindi. Bu kehanete göre, yemek masasını yiyeceği yeri yurt edinmesi gerekiyordu. Bu olay Lavinium bölgesindeki latin ülkesinde meydana geldi. Burada daha uygun birşey olmadığı için büyük bir somun ekmek masa olarak ortaya kondu ve üzerinde etlerle bir somun yendi. Homeros her iki öyküyü ve

---

(30) Strabon, XII, C 607; Ilyada, 20-188

(31) Ibid, C. 608; Ilyada13-460.

Skepsis'in kuruluşu hakkında bilgileri de kabul etmez görünmektedir; O açıkça Aineias'ın Troia'da katıldığını ve Priamos ailesi tamamem yok olduğu için krallığın varisi olduğunu ve kendisinden sonrada krallığı oğlunun oğluna bıraktığını söyler, "Priamos'un soyu artık Kronos oğlu tarafından nefret ediliyordu ve şimdi hakkı olarak güçlü Aineias ve onun kendisinden sonra doğacak oğullarının oğulları kral olacaklar.(32) Bu durumda Skamandros'un veraseti kabul edilmez. Homeros Aineias'ı Italia'ya kadar gönderen ve orada öldüğünü söyleyenlerle kesinlikle aynı fikirde değildi. Bazıları "Aineis ailesi ve oğullarının oğulları tüm dünyaya egemen olacaktır" demektedir: yani Romalılar kasdediliyor...(33)

Strabon burada kendi ileri sürdüğü fikri Homeros ve diğer söylentilerle karşılaştırmaktadır. Demetrios Aineias'ın kralı ikametgahı olarak Skepsis'i göstermektedir. Burada Strabon'la uygunluk söz konusu ancak Aineias'ın babası Ankhises ve oğlu Askanios ile denize açılıp Kapyai kentini kurduğu hikayesi veya Sicilia'da Aigesta yakınlarına, Lavinium bölgesindeki Latin ülkesinde kendisine yurt edinme hikayesi Demetrios ve Strabon'un ileriye sürdüğü Skepsis'in kurucuları ile ilgili bilgilere ters düşer. Fakat Homeros bu hikayeleri ve Skepsis'in kurucuları ile ilgili hikayenin dışında Aineias'ın Troia'da Priamos'un krallığını devam ettirdiğini ve ondan sonra da oğullarının kraliyeti sürdürdüğünü iddia etmektedir. Homeros'un kabul ettiği bu fikir Skepsis'in kurucuları hakkındaki Strabon'un fikrine yakındır. Troia ve Skepsis aynı bölgede iki kenttir ve bu iki kent arasında ilişkiler olduğunu gösteren bir kitabe de mevcuttur. Buna bağlı olarak Aineias Troia kralı Priamos'un so-

---

(32) Ibid; Ilyada 20-306

(33) Strabon, C. XII, 607-608.

yunu Troia'da devam ettirirken Skepsis'i kurmuş olabileceğine ya da oğullarının kurmuş olabileceğine verilen ihtimal kuvvetlendirilebilir.

Sonuç olarak Aineias'ın ve oğullarının Skepsis'in kurucuları olarak bir rolü olduğunu kabul edebiliriz. Ancak Hektor'un oğlu Skamandrios'un veraseti düşündürücüdür. Strabon Homeros'un düşüncelerini anlatırken kendi ileri sürmüş olduğu fikirde bir tereddüt görülür. Her halukarda bazı hikayeleri ve Strabon'un verdiği bilgileri doğru kabul ettiğimizde Aineias ve oğullarını bir ihtimal de Hektor ve oğullarını Skepsis'in kurucuları olarak görüyoruz. Kuruluş tarihi olarak ise kesin olmasa bile Troia Savaşları'nın hemen sonrasında bir tarih kabul edebiliriz.

Ancak bu tahminden ileri gitmez. Çünkü arkeolojik veriler henüz bunu kanıtlamış durumda değildir. Bu sonuca Strabon ve Demetrios'dan öğrenmiş olduğumuz bazı hikayelerle gelebiliyoruz.

Strabon'dan Skepsis'i Miletoslular'ın kolonize ettiğini öğrenmekteyiz.

.....Lampsakoslu Anaksimenes İkaros ve Leros adalarını ve Hellospontos yanındaki Khersonessos'da Limnai'i keza Abydos ve Arisba'yı Asia'da Paisos'u, Kyzikos adasında Artake ve Kyzikos'u ve Troas bölgesinin iç kısmında Skepsis'li Miletos'luların kolonize ettiğini söyler....(34)

..... Sonradan Skepsis'liler, Antigonos tarafından Aleksandria'ya götürülerek oradakilerle birlikte iskan edildiler ve daha sonra Lysimakhos tarafından serbest bırakılarak anavatanlarına döndüler... (35)(Harita V)

---

(34) Ibid ,XIII C 635

(35) Ibid ,XIII C 607

Bu pasajlarda Skepsis'in Milet'liler tarafından kolonize edildiğini ve demokrasi ile yönetildiğini öğreniyoruz. Bu bilgiler M.Ö. 5.yy tarihlerini gösterir, böylece M.Ö. 5.yy'da Skepsis Milet'liler tarafından kolonize edilmiştir. Demosthenes'de M.Ö. 4.yy'da Troia bölgesinde Pers etkisini anlatırken Skepsis ve Ilion'un büyük ölçüde bağımsız şehirler olduğunu belirtmektedir. (36)

Skepsis'liler Kebrenelilerle birlikte Aleksandria Troas'a götürülmüşlerdir. M.Ö. 3.yy'da Troas bölgesinde Büyük İskender'in buyruğu ile Antigonos tarafından Antigonía adında bir şehirkurulmuştur. Antigonía Lysimakhos tarafından Aleksandria Troas olarak değiştirilmiştir. Skepsis'liler daha sonra Lysimakhos'un izni ile memleketlerine geri dönmüşlerdir. Strabon, başka bir pasajda da bu konuya açıklık getirmektedir;

..... Kebrene'nin Skepsis topraklarına kadar uzadığı söylenebilir. Aralarından akan Skamandrios sınırdır. Antigonos her iki halkıda şimdiki Aleksandria'ya vaktiyle Antigonía olarak adlandırılan kente iskan edinceye kadar, Kebrene'liler ve Skepsis'liler birbirleriyle daima savaş halinde idiler. Şimdi Aleksandria'da Kebreneliler kalmış ve Skepsis'liler ise Lysimakhos'un izniyle anayurtlarına dönmüşlerdir.... (37)

Xenophon Spartalılar ve Pers krallığı arasındaki mücadeleyi anlatırken Skepsis'ten de bahsetmektedir. Xenophon'un Yunan Tarihi'nde sayfa 84'ten 91'e kadar olan bölümlerde M.Ö. 5. ve 4. yy'daki Skepsis olayları detaylı olarak anlatılmaktadır. (38) Bu bölümde anlatılanlar şunlardır;

---

(36) Demosthenes, Orationes, Lipsae, 1874, Kitap II XXIII-155.

(37) Strabon, XIII, C 597

(38) Xenophon, Yunan Tarihi, s.84-91

Spartalılar ile Pers krallığı arasındaki mücadele sırasında Asyadaki Yunan şehirleri Spartadan yardım talep ediyorlar. {M.Ö.4.yy} Sparta'lılar Asya'ya Thibron'u gönderiyorlar ve onbinler onun kuvvetlerine iltihak ediyor. Thibron kuvvetleri ile Asya'ya geçtikten sonra buradaki Yunan şehirlerinden asker topladı. Bu zamanda bütün bu şehirler Sparta'lılardan gelecek her türlü emre itaat etmeye hazırdılar. Bergama, Teuthrania, Halisarna kendi rızası ile onun tarafına geçtiler, daha sonrada birçok şehir ele geçti. Thibron dan sonra ordunun başına Derkylidas geldi. Derkylidas ordunun başına geldiği zaman Perslerden, Tisaphernes ile Pharnabazos'un birbirinden şüphe ettiklerinin farkına vararak, Tisaphernes ile anlaştı ve ordusunu Pharnabarzos idaresine sevk etti. Her ikisi ile dövüşmektense birisi ile savaşmayı tercih ediyordu. Aslında Derklydas eskiden beri Pharnabazosla düşmandı. Bu sırada Ailois'in bir kısmı Pharnabazos'a aitti. Fakat burayı onun adına yaşadığı sürece Dardanos'lu Zenis idare etmişti. Zenis hastalanıp ölünce Pharnabazos satraplığı başkasına vermeye hazırlanırken, Zenis'in karısı Mania büyük bir kafil ile yola çıktı. Bizzat Pharnabazos'a taktim edeceği hediyelerden başka adamlarının ve çok sözü geçenlerin gönlünü kazanmaya yarayacak hediyeleride yanına almayı ihmal etmemişti. Görüşme başlayınca "Pharnabarzos kocam sana her bakımdan sadıktı vergilerininide senin taktirini ve iltifatını kazanacak şekilde ödedi. Bak ben sana onun kadar hizmet edebilirim, bir başka satrap tayin etmene ne lüzum var? beni beğenmeyecek olursan azledip bir başkasına devretmek her zaman senin elinde" Bu teklifi karşısında Pharnabazos kadının satrap olmasına karar verdi. Mania memleketin idaresini ele aldıktan sonra vergileri ödemekte kocasından aşağı kalmadı. Üstelik kaç kere Pharnabazos'un yanına gitseyse, her defasında hediyeler götürmekten geri kalmadı. Ne zaman o misafir geldiyse herkesden daha çok hoş gidecek şekilde kabul etmekte

kusur etmedi. Devraldığı şehirler onun hakimiyeti altında tutmakla yetinmeyerek, tabii olmayan şehirler arasında birer sahil şehri olan Larissa'yı Hamaksitos'u, Kolonai'yi zaptetti. Emrindeki ücretli Yunan askerlerinden bir kısmını surlara hücum ettirirken kendisi harekatı arabasında takip ederdi, taktirini kazananlara kimsenin küçümsemeceği hediyeler vermek adeti idi. Bu sayede ücretli askerleri ile pek parlak bir ordu meydana getirmişti. Pharnabazos'un düzenlediği seferlere bilhassa Mysia'lılarla Psidia'lılara karşı yapılan seferlere oda iştirak ediyordu. Çünkü bu kavimler kralın memleketine zarar veriyorlardı. Bu sebeple Pharnabazos'ta ona çok itibar ediyor, danışmak için yanına çağırıldığı bile oluyordu.

Mania artık kırkını aşmıştı, kızının kocası olan Meidias bir kadını hüküm sürerken kendisinin hususi bir vatandaş olarak yaşamasının yakışmadığını söyleyen bazı kimselerin tahriklerine uyarak, Mania'yı ve onyediyedi yaşlarında bir genç olan oğlunuda öldürerek, bu olaylardan sonra Meidias birer müstahkem şehir olan Skepsis ve Gergis'ten ayrılmadı. Mania'nın hazineside oradaydı. Öbür şehirler onu kabul etmediler. Bu şehirlerdeki garnizonlar Pharnabazos'a sadık kaldılar. Bunun üzerine Meidias hediyeler göndererek Pharnabazos'tan Mania gibi memleketi idare etmesine izin vermesini istedi. Fakat Pharnabazos "Hediyeler senin olsun oraya vardığım da hediyelerinde sanada el koyacağım" şeklinde bir cevap gönderdi. "Mania'nın intikamını almadan bu dünyada kalmayacağım" diyordu.

İşte Derkylidas'ın gelişi bu zamana rastlar. Derkylidas bir gün içinde Larissa, Hamaksitos ve Kolonai'yi teslim aldı. Neandria İlion, Kokylis ve epey uğraşmadan sonra Kebrene Derkylidas yanında yer aldı. Pharnabazos gelmeden tüm Aiolis'e sahip olmak istiyordu. Derkylidas daha sonra Skepsis ve Gergis üzerine yürüdü.

Her an Pharnabazos'un çıkagelişini bekleyen Meidias şehir halkından gayet çekindiğinden Derkylidas'a adam göndererek şayet rehine gönderirse kendisi ile görüşmeye hazır olduğunu söyledi, buna karşılık Derkylidas müttefiklerine ait şehirlerden birer rehine gönderip, hangilerini beğenirse ve ne kadar isterse o kadarını alıkoymasını istediğini bildirdi. On rehine alıkoysağından sonra Meidias şehirden çıkıp Derkylidas ile buluştu ve hangi şartlarda onun müttefiki olabileceğini sordu. O da vatandaşların hür olmalarına müsaade ederse, bunun mümkün olmayacağını cevap verdi. Böyle konuşurken bir taraftan Skepsis'e doğru ilerliyordu, Meidias şehirlerinin idaresine karşı gelerek onun şehre girmesine mani olamayacağını bildiğinden girmesine razı oldu. Derkylidas Skepsis'in akropolüne çıkıp Athena'ya kurban kestikten sonra Meidias'ın muhafızlarını oradan çıkarıp şehri muhafızlarına teslim etti. Ve onlarda hür insanlara yaraşır biçimde devleti idare etmelerini istedi. Sonra ordusunu Gergis üzerine sevketti. Birçok Skepsis'li vatandaş ona saygı gösteriyordu. Olan bitenden duydukları memnuniyeti ifade ediyorlardı. Meidias yanında yürüyerek Gergis'lilerin şehri kendisine bırakmasını istedi, Derkylidas hiçbir hakkından mahrum etmeyeceğini söyledi. Hem konuşuyor hem de yanında Meidias şehre yaklaşıyordu. Ordusu barış nizamında iki erle koldan onu takip ediyordu, halk çok yüksek olan kulelerin tepesinden Meidias'ın onunla beraber olduğunu görerek atış yapmıyordu. Derkylidas ona dönerek; "Meidias emrette kapıyı açsınlar sende önüme düş, seninle beraber tapınağa giderek Athena'ya kurban kesmek istiyorum" demesi üzerine Meidias kapıyı açmakta tereddüt etti. Ama derhal tevkif edilmekten korktuğu için emir verdi. Girdikten sonra Derkylidas Meidias'la beraber akropole çıktı, askerlerine surlar boyunca mevzi almalarını emrederek kendisi maiyeti ile birlikte kurban kesti. Kurbanlar kesildikten sonra Meidias'ın mızrakçılarına

kendi orduları başında yer almalarını emretti. Bundan böyle ücretlerini kendisi verecekti, artık Meidias'ın korkacağı birşey kalmamıştı. Şaşkına dönen Meidias; "Ben gideyim de seni kabul için yapılacak merasime nezaret edeyim", Derkylidas "Zeus için olmaz öyle şey" dedi. "Ben kurbanlar kesmiştim, benim seni değil de senin beni ağırlaman ayıp olur, kal burada yemek hazırlanıncaya kadar karşılıklı haklarımızın ne olduğunu tetkik eder hareketlerimizi ona göre ayarlarız" oturdular Derkylidas sordu "söyle bana Meidias" dedi, "babam her şeyini sana mı bıraktı?" Meidias: "elbette" diye cevap verdi. Derkylidas "Peki kaç evin vardı? ne kadar arazin otlagın vardı?" diye sordu. Meidias'ın söylediklerini kaydederken en hazır bulunan Skepsis'liler: "Bu adam size yalan söylüyor Derkylidas" diye atıldılar. Derkylidas onlara "siz de fazla ince elemeyin" diye muamele etti. Babasının mallarını listesini çıkardıktan sonra: "söyle bana" dedi, "Mania kimin hizmetindeydi? " hepsi bir ağızdan Pharnabarzos'un hizmetindeydi" diye cevap verdiler. Derkylidas "peki onun malları Pharnabarzos'a aitti öyle değil mi? " diye sorunca, "evet" dediler. "Ama o mallar bizim olabilir" diye devam etti. "Çünkü biz galip durumdayız: Pharnabarzos'la harp durumunda olduğumuzu biliyorsunuz, haydi biriniz Mania'nın daha doğrusu Pharnabazos'un servetinin bulunduğu yeri gösterebilir" bazı kimseler önüne düşüp Mania'nın evine götürdüler. Bu evi kendisine mal etmiş olan Meidias da onlarla beraber gitti, içeri girince Derkylidas kahyaları çağırttı uşakları onlara yakalattı. Sonra Mania'nın her hangi bir şeyini çalarken yakalanırlarsa kılıçtan geçirileceklerini ihtar etti. Hazine kendisine gösterildi. Herşeyi gözden geçirdikten sonra kilit altına alındı, mühürlendi ve nöbetçiler dikildi. Giderken kapının önünde bulduğu Taksiarh ve Lokhaglara "Arkadaşlar sekizbin kişilik ordunun bir senelik ücreti burada yatıyor, bundan sonra ele geçirebileceklerimizi sanmıyorum" böyle dedi çünkü bunu duyunca

daha disiplinli ve daha gayretli olacaklarını biliyordu. Meidias ona : " Benim nerede oturmam icap ediyor Derkylidas? " diye sordu. O da : " Hak ve adalet nerede derse orada, Meidias" diye cevap verdi. Vatanın olan Skepsis'te babanın evinde ..."

Böylelikle bu metinlerle M.Ö 5.yy sonu ile M.Ö 4.yy Skepsis tarihi aydınlanmaktadır. Mania adlı bir kadın yöneticinin varlığını ve daha sonra da Meidias'ı yönetici olarak görüyoruz. Derkylidas Athena Ma-besinde tanrıça Athenaya kurban kesmesi ve surlara askerlerini yer-leştirmesi ifadesinden burada Athena kültünün olduğunu şehrin yüksek surlarla çevrili kalesi olduğunu ve bir Athena tapınağı bulunduğunu öğ-reniyoruz. M.Ö 4. yy'a ait burada bulunmuş kitabede tanrıça Athena'nın adına rastlıyoruz. Bu da anlatılanları desteklemektedir.

Bununla beraber Derkylidas Skepsisliler'i kendi yönetimine bı-rakarak devleti Yunanlılar'a ve hür insanlara yaraşır biçimde idare et-mesini istemesi Derkylidas'ın Skepsisliler'i Yunanlı olarak kabul ettiğini ve demokrasi yönetiminin işlediğini göstermektedir.

Antik kaynaklardan öğrendiğimiz Skepsis'le ilgili bu bilgilerden sonra, Strabon'dan Skepsisliler hakkında da bilgi edinmekteyiz:

.....Skepsis'ten Erastos, Koriskos ve Koriskos'un oğlu Ne-leos gibi soratik filozoflar çıkmıştır. Bu sonuncusu Aristoteles ve Theophrastos'un öğrencisi idi. Theophrastos'un kitaplığı miras olarak Neleos'a kaldı ve bunlar arasında Aristoteles'in de ki-tapları bulunuyordu, çünkü Aristoteles kitaplığını ve okulunu Theophrastos'a vasiyet etmişti ve bildiğim kadarıyla bu adam kitap toplayan ve Mısır'da krallara bir kitaplığın nasıl dü-zenleneceğini ilk öğreten kişidir. İşte bu Theophrastos kitaplığını Neleos'a bırakmıştır. Neleos kitaplığı Skepsis'e götürmüş ve

kendi mirasçılarına vasiyet etmiştir. Bunlar alelade insanlar oldukları için bir yere kapatmış ve özenle korumamışlardır. Kentlerin bağlı bulunduğu Attaloslar hanedanı krallarının Pergomon kitaplığını kurabilmek için ne kadar büyük bir istekle kitap aradıklarını duyduklarında, onları toprağa bir çukur açarak gömdüler. Fakat çok sonra güve ve rutubet nedeniyle tahrip olunca onlardan sonra gelenler bu kitapları, yani Aristoteles ve Theophrastos'un kitaplarını büyük bir para karşılığında Teoslu Apellikon'a sattılar fakat Apellikon filozoftan ziyade bir kitap severdi; ve bu nedenle kitapların yenmiş olan kısımlarını yenileme amacıyla eksik kısımları yanlış bir şekilde tamamlamak suretiyle, hatalı kopyalar meydana getirdi. Sonuçta Theophrastos'tan gelmiş olan eski peripatetikler ekolünün orijinal kitapları yok olmuş ve geriye sadece hatalı ve kolay anlaşılır yapıtlar kalmıştır. Bu nedenle pratik olarak artık hiçbirşeyin bu açıdan felsefesi yapılamamış ve yalnızca basit konular abartılarak konuşulmuştur. Daha sonra Aristoteles'in kitapları tekrar ortaya çıktığında onların doğrultusunda filozofça tartışmalar yapabilmışse de çoğaltma sırasındaki meydana gelen kitaplardaki bazı hatalar nedeniyle gene de olasılıklar üzerinde konuşmak zorunda kalınmıştır. Roma'nın da bu vatandaşların yayılmasında çok katkısı olmuştur; Apellikon'un ölümünden hemen sonra, Atina'yı zapt eden Sulla, Kitaplığı Roma'ya taşıdı. Orada Aristoteles'den hoslanan gramerci Tyrannion, kütüphanecinin yüzüne gülerek onu elde etti ve bu kitaplardan yararlandı. Bazı kitapçılarda aynı şeyi yaptılar; fakat kötü kopyacılar kullandılar ve yazılan metinleri kontrol etmediler. Hem burada hem de Aleksandreia'da satış için yapılan kopyalar da böyledir. Bu kişiler hakkında bu

kadar yetişir... (39)

Metinlerde Skepsis'ten yetişen filozoflardan Eroskos, Koriskos, Neleos'u görüyoruz. Ayrıca meşhur filozoflardan Aristoteles ve Theophrastos'un kitaplarının Skepsis'te saklandığını öğreniyoruz. Ancak Skepsis halkının bilinçsiz davranışları bu kitapların yıpranmasına ve buradan çıkmasına sebep olmuştur. Fakat bugün bunların Skepsis'te kaldığı ve buradan çıktığına dair kanıt bulunmamaktadır.

....Benim sık sık sözünü ettiğim "Troialı Kuvvetlerin Sevk ve İdaresi" adlı kitabın yazarı, gramerci Demetrios da Skepsisli olup Krates ve Aristarkhos'la yaklaşık aynı zamanda doğmuştur. Ondan sonra; önce filozof olan ve sonradan politik hayata atılan Metrodoros vardır. Bu kişi kitaplarında retorik öğretmiştir ve çok yeni bir üslup kullanarak pek çok kişiyi kendisine hayran bırakmıştır. Fakir bir adam olmasına karşın, ünü nedeniyle Khalchedon'da parlak evlilik yapmayı başarmış ve bundan sonra Khalchedolu olarak anılmıştır. Mithridates Eupator'a dalkavukluk ederek kralla birlikte, karısıyla beraber gemiyle Pontos'a gitmiştir. Orada kendisine verilen özel bir hakimlik payesiyle onurlandırıldı. Verdiği kararlar kendisi ve krala dahi götürülemiyordu. Ancak bu parlak şansı çok sürmedi. Kendisinden daha aşağı olan insanların düşmanlığını üzerine çekti. Armenialı Tigranes'in sarayında elçi iken krala karşı geldi. Tigranes onu, isteği aksine, o sırada ülkesinden kaçmış olan Eupator'a geri gönderdi. Fakat Metrodoros yolda ya kralın emriyle öldürüldü, ya da hastalıktan öldü. Ölümü için her ikisi de söylenmektedir. Skepsisliler hakkında bu kadar yeter...(40)

---

(39) Strabon, XIII; C 609-610

(40) Ibid

Metrodoros hakkında bu bilgilerden sonra Skepsisli Demetrios ile ilgili bilgilerimiz ise;

Demetrios yaklaşık olarak M.Ö 200 yıllarında doğmuştur, M.Ö 190 yılında Magnesia Muharebesinde henüz yetişkin değildi. (41)

Skepsis'in metrodorunu protesto ettiği doğruysa o zaman en azından M.Ö 130'a kadar yaşamış olmalı; Demetrios önde gelen bir ailenin soyundandır. Kendine kapsamlı bir kitaplık yaratmış olmalı ki eserini Skepsis gibi ufak bir yerde ortaya çıkartmıştır. Kendine memleketin tarihi priegesis'i seçmiş ve bunu yaşamında görev edinmiştir. Demetrios'un kitapları Athenios'un kitap serisi ile aynıdır. Memleketine sıkı sıkıya bağlı bilim adamı burada herşeyi kendine görev saymış olmalı ki öbür dünya için insanlara aktarılması gerektiği inancında olduğu bilgiyi kitabına almış, kitap çıkartmıştır.(42)

Skepsis kentine ait, antik kaynaklar doğrultusunda belirlediğimiz bu Tarihi Coğrafya bölümünden sonra; 17 ve 18 yy. araştırmacılarının bildirdiklerinden ve 1993 Skepsis kurtarma kazısı ile birlikte kendi gözlemlerimden oluşan Araştırma Tarihi adı altındaki bölüm gelmektedir.

---

(41) RE, Skapsis, s.445-446

(42) ibid

II. ARAŞTIRMA TARİHİ :

Skepsis 17 ve 18 yy. araştırmacılarının dikkatini çekmiş ve birçok araştırmacının uğrak yeri olmuştu. Skepsis'in yerini kesin olarak ilk saptayan F. Calvert'tir. Calvert(43) 1860'da burada yaptığı kazı çalışmasıyla Skepsis'in yerini Kurşunlu tepede tesbit etti ve R. Pullan(44) yarısı Skepsis'e ait otuz ya da kırk sikkeyi dikkate alarak burası hakkında Calvert ile aynı sonuca vardı. Judeich'de 1896'da tepenin doruklarına çıktığı zaman Kurşunlu tepeyi Skepsis olarak isimlendirip kimliğini onaylıyor. (45)

E. D. Clarke skepsis'i ilk ziyaret eden araştırmacılardan biridir. Clarke Cambridge Jesus kolejinde bir akademi üyesi idi. Ve burada maden biliminin ilk profesörü olarak atanmıştır. 1801 yılının Mart ayında Kazdağında ve Kurşunlu tepede iç kısımlara kadar uzanan geniş bir yerde Troad turu yapmıştır. Burada doru nizamında mermerden yapılmış büyük bir tapınağın bulunduğunu ve bu tapınağa ait yüz adet kesme blok taşın üstüste duvar oluşturur şekilde dizili olduklarını anlatmış, tapınağın dışında bir çok yapıyı sağlam olarak görmüştür.(46)

18.yy. sonlarında Bayramiç'te derebey gibi hüküm süren Osman Hadımoğlu Clarke'nin görüp tesbit ettiği bu yapıların kalıntılarının hemen hemen hepsini modern kasabanın özel ve resmi binalarında kullanmak üzere nakletti. Sadece Clarke 1801'de harap edilmeden önce bu-

---

(43) J.M. Cook, Calvert Arc. Journal XXII(1865) 53, s. 345.

(44) J.M. Cook, R.D. Pullan Observation is in a letter of Nov. 1866. Published in Antiquites of inniav (1915), 32, s. 345.

(45) J.M. Cook, Judeich, Beitrage zur alter Geschichte und geographie (Ferstschrift H. Keipert, 1898), 231

(46) J.M. Cook, s.27

rada gördüklerini temkinli bir değerlendirme ile tamamladı. J.M.Cook Clarke'nin kusursuz bir arkeolojik metod uyguladığından, dor nizamında büyük mermer tapınağı, muazzam blokları kaldıran işçileri ve 14 ft. yüksekliğinde duvarları, hamam ve tapınağın içinde bulunan diğer binaları. Aynı zamanda Bayramiç'te heykelin bulunduğu yeri gördüğünden bahseder.(47)

Burada incelemeleri olan mimar R.P. Pullan Halikarnasos'ta 1807'de Newton'un keşif heyetine atanmış, sonradan Teos, Smintheum ve Priene araştırması sanat camiasının ilgisini çekmiştir. 1861 yılının Ekim ayında Troad'ı ziyaret ettiği zaman Assos ve Smintheum kazılarında kalmıştır. Pullan Kurşunlu tepeyi ziyaret ettiği zaman küçük bir tapınağa ait iki kırık parçayı bulunduğu yerde görmüş ve notlarına almıştır. Ayrıca burada Skepsis adı geçen çeşitli dönemlere ait sikkeler bulmuştur.(48)

Bu araştırmacıların arasında Schliemann'ı da görmekteyiz. Schliemann ilk olarak 9 Ağustos 1868'de Çanakkale'deki arazisini ziyaret etti. Skepsis ve Kebrene'yi de içine alan 1879, 1881, 1882 ve 1890 yıllarında Troad'a yolculuklar yaptı. 1881'de Skamender ovasının ortasında Kazdağının içinde, güney sahili ve bütün batı kıyılarını içine alan son derece geniş yolculuklar yapmıştır. Schliemann'ın Kurşunlu tepede yaptığı araştırma 2 Temmuz 1882 tarihine rastlar. Schliemann burada birşehir kalıntısı görmüş ve buraya Dardania adını takmıştır. Schliemann buradaki mermerlerin, kalıntıların etrafını çeviren 2.80 metre kalınlıkta iri yontulmuş taş bloklarıyla yapılmış olan sur duvarlarını görmüş ve bunların bir taslağını çizmiştir. (49) Duvarın iç ve dış yüzü bloklarla örülmüş

---

(47) J.M. Cook, s.345

(48) J.M. Cook, Pullan s. 38

(49) R.O. Arık, Truva Klavuzu, İstanbul, 1953, s. 39

Assos'taki gibi araları taş kırıkları ve ufak taşlarla doldurulmuştur. Ayrıca tepenin üst kısmında ise 3x1.80 metre ölçüsünde bir yapının temellerini çıkmıştır.(50)

Martin Leake Strabon'un aktardıklarından yararlanarak bölgedeki gezi rotasını saptamış, Skepsis'in yerini Aisepos Deresi'nin sonunda İda Dağının zirvesinin doğu kısmında göstermiştir. Bu kesimin batısında Kebrene'nin bulunduğunu ve Bayramiç'e pek uzak olmayan Kurşunlu tepenin Kebren olabileceğini ileri sürmüştür.(51)

Eduard Meyer, arazinin topografik durumunu inceleyerek bölgeyi iyice dolaşmıştır. Strabon'un bilgilerinden yola çıkarak Skepsis'in Aisepos vadisinde olmadığını ve Skamandrios vadisinde yer aldığını, burada arazinin ana kapısının olduğunu, yanında iki büyükşehirolan Gergitha ve Kebrene'nin bulunduğunu belirtmiştir.(52)

Eski tarihçi ve topograf olan W. Judeich Alman arkeolog Hans Dragendrof ile Troas bölgesinde geniş seyahatler yapmıştır. H. Kiepert Strabon'un bilgileri doğrultusunda 1898'de yayınladığı haritasında Palaiskepsis'i Troas bölgesinde Aisepos vadisinde göstermiştir. Judeich ve Dragendrof Kiepert'in haritasına itiraz edip ilaveler yapmışlardır. Ve Çanakkale kıyılarına gelip burada Kurşunlu tepeyi ziyaret etmişlerdir. Judeich, Kurşunlu tepenin zirvesinde bir yapı olduğunu tepenin güney doğu eteklerinde aşağıda köylerin bulunduğunu ve bu yerleşmelerde duvarlar arasında antik sütun tamburları, entablatur bloklar ve mermer bloklarla birlikte birçok antik malzemenin kullanıldığını görüp burada iki kitabe keşfetmiştir. böylelikle Kurşunlu tepenin Skepsis kentine ait olduğu kesinleşmiştir. Judeich Kebrene'nin yerini ve Bayramiç'in güneyindeki köy-

(50) J.M. Cook, The Troad, s.345

(51) W.M. Leake, Journal of a Tour in Asia Minor 1824, Newyork, 1976, s.151

(52) E. Meyer, Geschichte von Troas, Lipzig, 1877, s. 6. 11, 37, 40, 68, 86.

leri gözden geçirmiştir.(53)

Judeich Schliemann'ın gördüklerinin bir kısmının kaybolduğuna dikkat etmiş, fakat o kuzeydoğu yokuşunda yer alan binanın eski kalın mermer parçalarının tepenin zirvesindeki yolda Türk kuyularında durduklarını ve köyde evlerin içinde eski binanın diğer malzemelerinin, entablatur bloklarının ve alınlık direklerinin kullanıldığını görmüştür.

JAR. Munro 1899'da Bayramiç'te bina malzemesi için taş ocağı oluşturulduğundan, aynı zamanda tepenin zirvesinden getirilen iki kitabe bulunduğundan ve bunların Judeich'in gördüğü yazıtlar olduğundan bahsetmiştir. Munro Bayramiç kasabasında daha üzerinde çalışılacak çok yazıt bulunduğunda belirtmiştir. (54) Adı geçen bu kitabeler Antigonos'un mektubu ve Skepsis'ten cevap olan meşhur kitabelerdir.

W. Leaf, Strabon'da yer alan Troas bölgesi ile ilgili pasajları alarak, kendisinden önce gelen araştırmacıların bilgileri ile karşılaştırmış ve kendi araştırmaları ile bazı yargılara varmıştır. Skepsis'in yeri ile ilgili olarak Strabon'un anlatımında bazı çelişkiler olduğundan ve bu yüzden yerinin tam olarak tespit edilemediğinden bahsetmiştir. (55) Leaf Skepsis ve Kebren bölgesinin Skamender tarafından ayrıldığını ve Skepsis'in Skamender vadisinde olduğunu söyleyerek buradaki gözlemlerini şöyle anlatmıştır; "Skamender vadisi geçitler tarafından ayrılmış üç kısımdan ibarettir, bunlar daha alçakta olan Skamender vadisi, Troia Ovası ve Bayramiç Ovasıdır. Kurşunlu Tepe geçitin sonunda daha aşağıda yer alır. «ırpılar ve Karaköy kasabalarının dayandığı yerde, yukarıda ovayı ikiye ayırır. Bu geçit dik değildir, tepeler oldukça yumuşak bir kayadır ve

---

(53) Judeich "Skepsis", FS, Berlin, 1898, s.231-240

(54) JAR Munro "A Letter From Antigonos to Skepsis 311 B.C" *JHS* 19, 1988, s.336

(55) W. Leaf, ST, s.269

ancak görüş noktasında meyillidir, nehir uzunluğu boyunca vadiyi izleyen patika bunu kanıtlar. Kurşunlu Tepe sarp ve konik olarak ovanın içinde açık bir şekilde görülür. Ve bir köprü ile geçilerek, o noktada patika geçite ayrılır. Kurşunlutepe 1070 ft. yüksekliğinde ve nehir yatağından 500 ft. yukarıdadır. Bu durumda Kurşunlutepe Troad'ın merkez noktasına hakimdir. Ancak güneybatı ve batı yollarının tamamına yalnızca Skepsis değil Avunia ve İda dağının omuzlarındaki Edremit'te hakim durumdadır. (56) W. Leaf İda dağının eteklerinin kireç taşı sarp kayalardan oluştuğunu, karların haziran ayına kadar erimeğini böylece dağdaki sayısız kaynağı beslediğini sık ağaçlarla korunduğu için tepelerdeki şehirlere ulaşmanın çok zor olduğunu anlatmıştır ve madenin çok önemli bir yer tuttuğundan bahsetmiştir. (57) Ona göre Skepsis dağ silsilesinin aşağısında Skamenderin kuzey kıyısında Kurşunlu tepede yer alır ve tepenin konumu sebebiyle ovadaki tüm yolları görmesinin stratejik öneminden bahsetmiştir. Leaf Kurşunlu Tepeyi ziyaret ettiği zaman batı taraftaki yoksul yörük köyü hariç Kurşunlu Tepede ayakta yapı kalıntıları görmemiş, burada bir duvarın temelinin varlığının izleriyle bir çatı sırtı bulunduğunu ve hiçbir kalıntının toprağın üstünden fazla ayrılmadığını söylemiştir. (58) Bayramiç'in inşaatçılarının yer altına kadar araştırma yaptıklarından bahseder. Buna bağlı olarak 18.yy ortalarında diğer kaynaklardan edindiği bilgilere göre Skepsis'in çok farklı olduğunu o dönemde Skepsis harabelerinin Assos harabeleri kadar heybetli olduğunu, Bayramiç'te Hademzade diye adlandırılan feodal ailenin uzunca bir süre yarı bağımsız yönetimleri altında olduğunu ve o zamanın yöneticisi Osman Hadımoğlu'nun adının M.S. 1207 (1793) tarihi ile Bayramiç ca-

---

(56) Ibid, s.271

(57) Ibid, s.269-281

(58) Ibid, s.271

misinin ön avlusundaki yazıta kaydedildiğinden ve birde M.S. 1210 (17976) tarihi ilede köprüye kaydedilmiş olduğundan bahsetmektedir. 1891 yılında Barker Webb'in burayı ziyaret ettiği zaman bundan dolayı hiç birşey bulamadığını söylemiştir. (59) W. Leaf kendisinin yayınlamış olduğu Skepsis makalesinin (60) W.M. Ramsay'ın Anadolu çalışmalarında etkisi olduğunu söylemiştir.

W.M. Ramsay kitabında erken Hristiyanlık dönemi kayıtlarına dayanarak, Skepsis'in adının Bizanslı coğrafyacı Hiorekles'in kayıtlarında yer aldığını tespit etmiştir. Hierokles'in kayıtlarında şehrin adı ".ΣΚΕΨΙΕ (ΣΚΗΨΙS)." olarak geçmektedir. Skepsis'in Bizans döneminde bir piskoposluk merkezi olduğunu, ısa zamanında şehrin "Ayios Koernksos" adını aldığını ve bu adın piskopos olan ve mezarı M.S. 5.yy'da bulunan Centurio Cornelius tarafından ıncil'den esinlenerek alındığını söylemiştir. Skepsis'in adı 431 yılında Piskopos Athanios ve Ephesos'lu ruhaniler meclisi piskoposları tarafından "Ayraç Koernalos" olarak anılmıştır. Ramsay Yunan ve Roma dönemine ait dikkate değer yapıları bir yığın halinde, tepenin yarısının üstünde bulmuştur. Fakat O Skepsis'le ilgili olarak kendi yorumunu yapmak yerine Calvert'in bu bölgeyi daha iyi tanıdığını söyleyerek onun Kurşunlu Tepede keşfettiği kalıntıların Skepsis olduğunu kabul etmiştir. (61)

F. Calvert'in Skepsis'in yerini kesin olarak saptayan ilk kişi olduğunu belirtmiştik. Calvert Bayramiç'te Kurşunlu Tepede bulduğu kalıntıların Skepsis antik kentine ait olduğunu 1860 yılındaki gezilerinde tespit etmiştir. Burada şehrin adının geçtiği pek çok sikke bulunduğunu

(59) Ibid, s.269

(60) W. Leaf "Some Problems of The Troad" BSA21, 1915-1916, s.16ff

(61) W.M. Ramsay, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, İstanbul 1960, s.167-168

ve bununlada Skepsis şehrinin yerinin kesinliğini ispatladığını belirtmiştir. Calvert Troas bölgesi üzerinde çok fazla çalışmıştır. Bölgeyi tek tek gezerek bir çok arkeolojik malzeme toplamış ve kendine ait bir koleksiyon oluşturmuştur.

Kolleksiyonunda buluntuları topladığı şehirlere göre ayırarak araştırma notları almıştır. Bu koleksiyondaki eserler arasında Skepsis'e ait Hellenistik dönem terratkota figürinler, çeşitli dönemlere tarihlenen seramik kaplar yer almaktadır. Bugün Calvert koleksiyonunun bir kısmı Çanakkale Müzesinde bulunmaktadır.

1886 yılında Troia bölgesinde gezi ve araştırmalar yapan bir diğer kişi de J. Thacher Clarke'dir. Ancak Clarke Gargara, Lamponia ve Pionia'nın tarihi ve bulundukları yer üzerinde durmuştur. O da diğer araştırmacılar gibi Strabon'un verdiği bilgilerden yola çıkmıştır. Bu bilgilere göre çizdiği haritasında Skepsis'i Kebrene bölgesine dahil olarak, Skamandrios'un kuzeyinde göstermiştir. Skepsis'i Anderia, Pionia ve Gargara'nın izlediğini belirterek Troia bölgesinin orta kesiminde kuzeydoğudan güneybatıya uzanan yolun Skepsis ile Gargara arasında olduğunu anlatmaktadır.(62)

Ramsay'dan sonra Hristiyanlık döneminde Skepsis'in piskoposluk merkezi olduğuna dair bilgileri A.D. Mordtmann'dan da öğreniyoruz. Bu merkezler arasında Ergosterium, Manra, Hippi, Kisidirium ve Skepsis sıralamasını göstermiştir.(63) A.D. Mordtmann'ın araştırmaları 1850 yılında olmuş, Hristiyanlık döneminde Troas bölgesinin kuzeybatısında bulunan bu şehrin Strabon'un bahsettiği Skepsis olduğunu belirtmiştir. T.

---

(62) A. Akalın, Y.Lisans Tezi; J. Thacher Clarke, "Gargara, Lamponia and Pionia Towns of The Troad" BSA83, 1988, s.8ff, s.22.

(63) Ibid; A.D. Mordtmann, *Anatolies Skizzen und Reise Brief aus Kleinasien 1850-1959*, Osnabrück, 1972, s.21.

Wiegande ile birlikte burayı dikkatlice gözden geçirerek bir Bizans kalesi bulmuş ve burada gerekli düzenlemeleri yapmışlardır.(64)(Harita VI)

V. Schultze 1920 yılında Troas bölgesinde yaptığı gezi sonucu yayınladığı kitabında Skepsis ile ilgili bilgilere geniş yer vermiştir. Skepsis'in Troas bölgesinin iç kısımlarını kuzeye doğru arazide Skamender nehrinin güneyinde yer aldığını belirtmiş ve ana şehrin Palaiskepsis olduğunu, bunun belki doğuda dağların ilerisinde olabileceğini ileri sürmüştür. Skepsis'in Bizans döneminde piskoposluk merkezi olduğunu buna rağmen Skepsis'in piskoposluk şehri olarak kayıtlarda geçtiği halde herhangi bir kilise izine rastlamadıklarını belirtmiştir.(65)

J.M. Cook 1950 yıllarında buraya gezi yapmıştır. Cook kendisinden önce burada araştırma yapanların bilgilerine sahip olduğu için daha iyi bir gözlem yapma şansına sahiptir. Bu sebepten dolayı onun verdiği bilgilerin kesinliği daha fazladır. Ondan edindiğimiz bilgilere göre; Kurşunlu yöresi Troas bölgesinin iç kesimlerinde yer almakta ve şehir Roma dönemimde aşağı kesimlerde gelişerek oturmaktadır. Kurşunlu tepe Skamender deresinin yukarı taraflarına kadar hükmeden kubbe biçiminde ayrılmış büyük bir tepedir. Aşağılara bakıldığında Bayramiç ovasında kola ayrıldığını görür. Nehrin bendi oradan 200-300 metre yükseltilere çıkar, güneyde antik şehrin gerilere değin uzandığını görmüş bayırda ev temelleri tesbit etmiş, bu evin taslağını çizmiş ve kuzey tarafta uzun bir teras gördüğünden fakat burasının boş bırakılmış bir yer olduğundan bahseder. Cook da Leaf gibi 200 yıl öncesi burada bolca harabenin bulunduğunu ve bu harabelerin Osman Hadımoğlu tarafından

---

(64) W. Leaf ST s. 310.

(65) A. Akalın Y.Lisans Tezi; V. Schultze Altchristliche Städte Und Landschaften Kleinasien II, Güntersich, 1922, s. 391.

rabenin bulunduğunu ve bu harabelerin Osman Hadımoğlu tarafından tahrip edildiğinden, Bayramiçteki resmi ve sivil yapıların yapımında kullanıldığından ve Clarke'nin burayı harap edilmeden önce gördüğünü ayrıca uygun bir şekilde bazı yapıları tamamladığından bahseder. Cook'un buraya ilk ziyareti 1959 yılında olmuştur.

Bu ziyaretinde Karıncalı uzantısına hareket etmişler ve buralarda iyi olmayan kırık çömlek parçaları bulmuşlardır. Bunlar Schliemann'ın Kurşunlu da bulduğu, Berlin'e götürülen arkaik gri çömlek parçalarına benzemektedir. Cook W. Lamb'ın bu seramikleri sınıflandırdığını söylemiştir. Fakat onlar Roma imparatorluk dönemine ait karakteristik kırmızı renkli seramikleri bulamamışlar sadece kırmızı firnisli Roma dönemi seramikleri bulmuşlardır. Cook'un ikinci gezisi 1968 yılına rastlar. O bu gezisinde Bayramiç'te Skepsis'e ait iki yazıt tespit etmiş ve diğer yazıtlarla ilgili bilgi de vermiştir. Aynı zamanda Hellenistik iki terakota figürin ve mücevher yapımında kullanılan taş kalıplar gördükleri arasındadır. M.Ö 5.yy ve M.Ö 4.yy tarihlenen siyah sırlı seramikleri bulması ile eldeki parçaların Kronolojiyi etkilemediğini söylemiştir.(66)

Cook Kurşunlu tepenin Skepsis olduğunu kabul ediyor ancak Strabon'un verdiği bilgileri göz önüne aldığında Palaiskepsis'in bulunduğu yerle ilgili sorun olduğu için kendince bazı yaklaşımlar ileri sürüyor. O Prehistorik malzeme veren Tongurlu Köyü sınırları içerisinde yer alan ikizce tepeyi Palaiskepsis olarak kabul ediyor. Strabon'un anlatmış olduğu mesafelere en uygun yerin İkizcetepe olduğunu söylüyor.

Bugün 1993 Skepsis kurtarma kazısı yapılana kadar burada ciddi bir araştırma yapılmamıştır. Ancak 80'li yıllarda Kurşunlu tepenin bulunduğu alanda kaçak kazıların yoğunlaşması üzerine dikkatler buraya

---

(66) Cook, The Troad, s.345-346

toplanıyor. 1989 yılında Bayramiç Barajı yapımı gündeme geliyor. Belirlenen haritalar üzerinde Skepsis kentine ait bazı bölgelerin de baraj sahasına girdiği görülüyor. (Harita VII) Bunun üzerine burada gerekli görülen yerler acilen kamulaştırılıyor. Sonuç olarak 1993 yılında Çanakkale Müzesi, DSI Genel Müdürlüğü ve Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından sağlanan finans ile kazıya başlamıştır. Gözlemler ve araştırmacıların verdiği bilgiler ardından kazı sonucu hakkındaki bilgiler bir devam niteliğinde yer almaktadır.

Antik Skepsis'te Çanakkale Müzesi Müdürü Sayın Nurten Sevinç başkanlığında Arkeolog Çiğdem Türker, Ömer Özden, Tevhit Kekeç ve Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencileri ve Benim katıldığım Kurtarma Kazısı Çalışmaları 9 Eylül 1993 tarihinde başlamıştır. (67)

Yukarıda tarihleri belirtilen I. Sezon Skepsis antik şehri kurtarma kazısı Çalışmaları 2 bölümde gerçekleştirilmiş olup Çalışmalar tarafımızdan aşağı şehir olarak adlandırılan Roma ve Bizans Devrine ait kalıntıların bulunduğu kesim ile aşağı şehir Nekropolünde sürdürülmüştür. Bu Çalışmalar sırasında aşağı şehir Roma ve Bizans dönemi kalıntıları veren kesimde toplam 24 aşağı şehir Roma ve Bizans dönemi Nekropolünde ise 10 adet açma yapılmıştır.

Çalışmalar sırasında önce alan 3'de parsellerin kareleme işlemi yapıldı. Çalışma sahası otlardan temizlenerek kazıya başlanabilir hale getirildi Daha sonra 4 ayrı yerdeki 10x10 m. ölçüsündeki F1-F2-F3-E2 plan kareleri 5x5 m. bölünerek kazıya başlanmıştır.

F1 AÇMASI: Bu açmada kazı başladığı andan itibaren dolgu topraktan büyük bir yoğunlukla taş ve tuğla parçaları ile sıva parçaları çık-

---

(67) Ömer Özden, Çiğdem Türker, Tevhit Kekeç, "1993 Yılı Skepsis Antik Kenti Kurtarma Kazıları", V. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Didim, 1994, s.365

maya başladı. Ve hemen akabinde açmanın kuzeydoğu tarafında yarım daire planlı küçük bir havuz bulundu. Bu havuzun zemini ve duvarları mermer kaplı olup, oturma yeri küçük bir mekan şeklinde idi. Havuzun içinde suyun akmasını sağlayan karşılıklı 2 delik mevcuttu. Kazı devam ederken kuzeydoğu tarafında bir çökme meydana geldi ve buradan havuzdan biraz daha alt seviyede künk ve künk parçaları bulundu. Künkün bağlı olduğu kanalın kapakları ise aşağıya düşmüş bir şekilde idi. Açmanın güneydoğu kısmında havuzun bulunduğu kısma bitişik küçük bir oda görüldü. Bu odadan oldukça fazla hayvan kemikleri ve cam parçaları çıkartıldı. Odanın girişide sağlam durumda idi. Odada derinlemesine yapılan kazı sonucu, daha erken devre tarihleyebileceğimiz bir başka mekanın duvarına rastlandı. (Res.1)

F2 AÇMASI: Açmadan çıkan külle karışık yanık toprak atıldı. Küçük bulutlar olarak buradan çoğunlukla moloztaş, tuğla, cam parçalar çıkarıldı. Açmada iki adet bronz sikke ve cam kapaklar, kulplar ve bir amfora (boyun kısmı ve kulp kısmı sağlam, gövdesi kırık, dip yok, açık kırmızı hamurlu, üzerinde sarı boya mevcut) bulundu. Açmanın ortasında apsidal formlu Bizans şapellerini andıran küçük bir mekan ortaya çıkarıldı ve bu mekanın kuzeybatı uzantısında apsidal kısmın dış duvarına bağlantılı aşağıdan gelen iki su kanalı bulundu. Bu kanallardan biri diğerinden daha aşağıda olup, büyük bir ihtimalle suyun atılmasına, diğeri ise içeriye girmesini sağlamaktaydı. Bu kanalın üzeri düzensiz taş ve tuğla plakalarla kapatılmıştır. Ayrıca bu mekanın içinde dikdörtgen planlı mermer kaplamalı birde havuz yer almaktadır. Havuzun bir tarafı devşirme büyük bir mermer blokla desteklenmiştir. İçinde su delikleri ve mermer kaplı bir oturma yeri vardır. (Res.2.) Havuz kısmının altındaki üç tuğla sırası ile desteklenmiş üç ayak arasında boşluklar mevcut olup, bu boşluklar sıcak havanın dolaşmasını sağlamaktaydı. (Res 3-4) Bu açmada

1.5 m. derinliğinde bir adet bakır Bizans sikkesi ile bir tane bronz fibula bulunmuştur. Bu kesimde kazı Çalışmaları devam ederken açmanın doğu tarafında bir çökme meydana geldi. Kazı alanının nehir vadisinde yer alması ve toprağın çok yumuşak olması nedeniyle kazı Çalışmaları sırasında vuku bulan bu tür çökme olayları açmanın içinde çalışan işçiler açısından bizde oldukça büyük bir tedirginlik yaratmıştır. Bu sebeple de özellikle bu konuda dikkatimizi yoğunlaştırarak beklenmedik herhangi bir kazanın meydana gelmemesi için elimizden gelen gayreti sarfettik.

F3 AÇMASI: F2 açmasında başlayan duvarın devamı ve bir başka mekan bulunmuştur. Burada duvara bitişik olarak oturma yeri niteliğinde taşlara rastlanmıştır. (Res. 5) Yine aynı mekanın içinde haç ve madalyon kabartmalı bir mermer levha ele geçmiştir.(Res. 6-7) Büyük bir olasılıkla korkuluk süslemesi olan bu mermer levhanın sol üst köşesi kırık olup kenarlarda çift çerçeve içinde ortada çift haçlı madalyon vardır. Tutamak çemberinden kenarlara doğru uzanan dal ve yaprak motifli madalyon başı ve her iki uçta bulunan haçların üzerinden sarkmıştır. Yüzeyde yanmadan dolayı yer yer is izleri ve mermerde kızarıklık mevcuttur.(bu levhanın ebatları boy:1.35, en:0.64, kalınlık : 0.10m) Bu açmanın en önemli diğer bir buluntusu ise 115 cm. boyunda 60 cm. eninde mermer bir kitabedir. (Res.8) Roma Dönemi ait olan bu yazıtta, yedi satırlık bir yazı mevcut olup, kitabe çözüldüğünde mahiyeti anlaşılacaktır. (Res.9)

E2 AÇMASI: 1993 yılı Skepsis antik kenti 1.dönem müze kurtarma kazıları sırasında bu açmanın ancak yarısına yakın bir bölümü kazılabılmıştır. Burada F2den gelen duvarın ve su borularının devamı ile bu duvarın diğer tarafında bir su künkü daha ortaya çıkarılmıştır. (Res.10)

1993 yılı Skepsis antik kenti kurtarma kazıları sırasında kazı yapılan bir diğer alan ise G1,G2,G3,H2,H3 plankarelerinde idi.

G1 AÇMASI: Bu açmada F1 den gelen göçmüş olan bu kısmı kaldırıldı. Burada zemini mermer kaplı bir oda, açmanın güneybatı kısmında ise F1 deki Havuzlu kısımla birleşik odanın devamı çıkarıldı. Ancak bu odanın zemini bulunamadı. Zemini mermer kaplı odanın bir kısmı G2de devam etmektedir. (Res.11) Odanın zeminindeki göçmeden dolayı mermer kaplamaların parçalanmasıyla alt kısmında yer alan Hypocoust ısıtma sistemi görüldü.(Res. 12-13) (Tuğla künkler ve bunları zemine bağlayan kapakları) G1 ve G2 açmasının kuzeyde birleştiği yerde yeni bir odaya açılan kapı mevcuttur. Bu odanın bir kısmı G1 de bir kısmı G2 de kalmaktadır. Odanın G1 de kalan kısmında büyük bir giriş kapısı vardır.

G2 AÇMASI: G1 deki bu girişin karşısına gelen yerde bir kapı ve bu kapının açıldığı yerde bir oda mevcuttur. Ancak sezonun bitmesi nedeniyle bu odanın tamamı kazılamamıştır. Bu odada kapının hemen yanında Roma dönemine tarihlenen 28.5 m eninde, 35 cm boyunda, 33 cm yüksekliğinde yüksek kabartmalı mermer bir masa ayağına ait kaide bulunmuştur.(Res. 14) Bu kaide kareye yakın bir tablo üzerinde arka kısmı düz ön ve yan kısımları aşağı doğru daralan biçimdedir. Kaide üzerinde yer alan sağ ayak bilekten kırık olup, sağ ayağın bükülü parmakları ile sol ayağın birkaç parmağı oldukça belirgindir. Diğer taraftan ise bir hayvan figürüne ait olması gereken bir kabartma parçası vardır. Arkada masa tablasının oturduğu kartmaların arkadan destekleyen alta yakın kısmından kırık olan bir arkalık bulunmaktadır. Bu kısımlarda yer alan tüm odaların zemini mermer kaplı olup kenarlarında üzerleri mermer kaplı oturma yerleri mevcuttur.(Res. 15-16) Ancak bugün bu kaplamalar dökülmüş durumdadır. G2 de yer alan ve ana girişin bulunduğu bir geçiş yeri yani hamamın soğukluk kısmı olarak düşünülebilir. Çünkü buradan hamamın diğer mekanlarına dağılımı sağlayan dört yönde dört ayrı giriş

yer almaktadır.(Res. 17)

H2 AÇMASI: Bu açmada girişin olduğu odaya bir kapı ile bağlanan bir salon bulunmaktadır. Bu salonun bir kısmı G2 de bir kısmı G3 te devam etmektedir.(Res. 18) Salon duvarının diğer tarafında ise ikinci bir oda mevcuttur. Bu oda H3 te de devam etmektedir.

H3 AÇMASI: Açmanın güneybatısında, salon ve odayı birleştiren bir kapı yer almaktadır. Salon duvarı üzerinde yarım daire şeklinde iki tane niş mevcuttur.

1993 yılı kazı sonunda G3 açmasının çok az bir kısmı kazılabilmiş ve kazılan kısımda G2 ve H3 de yer alan duvarların devam ettiği görülmüştür. Ancak H3 deki mekanın tabanı diğer bölümlerin tabanından farklı olarak horosan kaplıdır. Bu kısmın bir işlik olduğu düşünülmekte olup gerçek işlevi önümüzdeki yıllarda yapılacak kazılarda ortaya çıkacaktır.

Kazı Çalışmalarının yoğunlukla sürdüğü bu plan karelerinin dışında daha sonraki yıllarda yapılacak kazı Çalışmalarına esas olmak üzere birkaç yerde sondaj çalışması yapılmış ve karolaj Çalışmaları sırasında alan 3 olarak adlandırılan kısımdaki 115 plan karesinde 5x5 metre karelik bir açma yapılmıştır ve bu açmada güneydoğudan kuzeybatıya giden bir duvar uzantısı ve buna paralel giden bir kanal uzantısı bulunmuştur. Bu kanalın H3 mekanında bulunan kanalın uzantısı olması ihtimali büyüktür. Duvarın yapı tekniğinden Bizans devrine ait olduğu düşünülmüş, çalışmanın devamında duvar ile kanal arasında kalan bölümde bir Bizans sikkesi bulunması ile bu varsayım doğrulanmıştır.

Alan 3'te yer alan H8 plan karesi içinde açılan 5x5 metrelik sondaj açmasında yarım daire şeklinde (apsisli) bir yapı kalıntısı ortaya çı-

kartılmış, alan 11 deki SkNI 10 plan karesindeki 5x5 metre karelik açmada bir duvar kalıntısı tesbit edilmiş ve alan 12 deki 5x5 metre karelik açmada bir pitos dipi bulunmuştur. Bu açmada çalışmaya önümüzdeki yıllarda devam edilecektir.

Bu alanlar dışında, alan 6 daki 5x5 metrelik açmada batıdan doğuya doğru giden bir duvar bulunmuştur. Alan 10 da yapılan 5x5 metrelik açma ile alan 11 SkNI 5 plan karesinde yapılan 5x5 lik açmada ise herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.

Aşağı şehir nekropolü olarak adlandırdığımız kesimde sürülen II bölüm çalışmamız sırasında önce alan 15 de kareleme işlemleri tamamlandı. Alanda 6 adet 5x5 metrelik, 1 adet 2.5x2.5lik açma yapıldı: Bu açmalar çalışma tarihine göre numaralandı. Bunlardan SkNL 6 ve SkNm 6 plan karelerine giren 3 nolu açmadan 4 adet basit mezar ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan 1 ve 3 nolu mezarın çocuk mezarı olduğu ve iskeletlerin tamamen eridiği tesbit edilmiştir. Açmada yer alan 4 nolu mezarda, iskeletin sağ ayağının altına konulmuş bir çömlekçik bulunmuştur. (Res.19) Bu buluntu fotoğraf çekiminden sonra kaldırılmıştır. 2 nolu mezarda ise iskelet dışında her hangi bir buluntuya rastlanmamıştır. Bu alandaki gömüler toprağın üst zemininden itibaren 120 ve 65cm arasında derinliklerde ortaya çıkarılmıştır.(Res. 20) SkNÖ 67 plan karesindeki 5x5 m. karelik 5 nolu açmada harman tipi basit kiremit atölyesi tespit edilmiş ve bu arada bol miktarda atölyenin dış sıvasını oluşturan kırmızı renkli sıva parçaları ele geçirilmiştir.

SkNK 7 ve SkNL 7 plan karesindeki 5x5 m. karelik 6 nolu açmada bir tanesi lahit mezar olmak üzere (çizimlerde 1 nolu mezar) 12 adet basit tuğla ve taş mezarlar bulunmuş ancak bu alandaki Çalışmalar sonucunda özellikle lahit mezarın önceki yıllarda defineciler tarafından tamamen tahrip edildiği gözlenmiştir. Kazı Çalışmaları sırasında atık

toprak içerisinde bulunan Unganterium ve intermediate tipi seramik parçalarından anlaşıldığı kadarıyla bu lahit mezarın Hellenistik devre ait olması ihtimali yüksektir. Bizans devrinde tekrar kullanılan bu alanda lahitin doğu ucunun kesilerek 90 derecelik açılış şeklinde 3 nolu mezarın yapıldığı görülmüştür.

Tahrip edilmiş 7 nolu mezarın atıl toprağından 3 adet bronz yüzük, 2 adet yüzük taşı bulunmuş diğer mezarlardan ise hiçbirşey çıkmamıştır.

SkNL 56 plan karesindeki 5x5 metre karelik yedi nolu açmada bir tanesi açma içinde tüm olarak 4 tanesi ise yarım olarak açma kenarlarında yer alan 5 adet mezar ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan 5 nolu mezar olarak adlandırılan mezarda kolları göğüs üzerinde bağlanmış vaziyette bir iskelet ve bu kollara takılı olarak 6 cm çapında iki cam bilezik bulunmuştur. (Res.20-21) Bu bileziklerden biri mavi renkli camdan yapılmış olup üzeri beyaz boya ile düzensiz bir şekilde çizilmiş boyunca çizgiler ve bu çizgilerin üzerindeki belli aralıklarla yer yer dikine yapılmış çizgilerle bezenmiştir.(Res. 22) Diğer ise yeşil renkli camdan yapılmış olup üzeri beyaz boya ile düzensiz olarak dik kısa çizgilerle süslenmiştir. Bizans dönemine ait olduğu düşünülen bu bileziklerin tarihlenmesi iskeletin temizliği sırasında iskeletin sağ kolunun dirseği altında insitu durumda bulunan 30mm çapındaki Michael IV(M.S 1034-1041) dönemine ait bronz bir Bizans sikkesiyle kesinleşmiştir.

2.5x2.5 metre karelik 8 nolu açmada yapılan Çalışmalar sırasında yine bir tanesi tüm olarak açma içinde 4 tanesi yarım olarak açma kenarlarında yer alan 5 adet mezarın açılması sonunda mezarlardan iskeletin dışında herhangi bir buluntu çıkmamıştır.(Res. 23-24)

SkNL 789 nolu plan karede yer alan 5 metre kare 9 nolu açmada

da; açma köşesine rastlayan yine defineciler tarafından tahrip edilmiş tek bir basit mezar ile açma kesitinde kalan bir mezarın ucu görünmüştür. Ayrıca burada parçalanmış kafatası da bulunmuştur.

Skepsis Nekropolü'nün bir bölümünde gerçekleştirilen bu Çalışmalar sırasında ortaya çıkan buluntulardan da anlaşılacağı üzere bu kesimin Bizans Dönemi fakir halk mezarları olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak Çanakkale Müzesince yürütülen 1993 yılı Skepsis kurtarma kazıları sırasında yapılan Çalışmalar, yüzey araştırmaları ve kazı Çalışmalarından da anlaşılacağı üzere Skepsis antik kentinin bölge arkeolojisi için oldukça önemli bir yere sahip olduğu kesindir. Çünkü arkaik dönemden itibaren Bizans dönemine kadar olan süreç içinde kent devamlı olarak bir gelişme göstermiş ve her dönemde gittikçe genişliyerek iskan görmüştür. Bu gelişme ve iskan kesintisiz olarak devam etmiş Bizans dönemine kadar gelmiştir.

1993 Skepsis kurtarma kazılarının odak noktasının bilhassa alan 3 de yer alan mimari kalıntılar ve Hypocoust sistemiyle ısıtılan büyük hamam yapısı oluşturmıştır. Yapılan Çalışmalar sonunda hamamın değişik dönemlerde birkaç evre geçirdiği saptanmıştır. F1 açmasında derinlemesine yapılan bir sondajda Helenistik devre tarihlenen duvar sisteminin bulunması, hamam yapısının Roma ile Bizans dönemlerinde tekrar kullanıldığını göstermiştir. Ayrıca bunun dışında hamamın kendi evreleri içinde örneğin Roma döneminde iki üç kez yangınla tahrip olduğu; yeniden onarılarak kullanıldığı Bizans devrinde tahribata uğradığı büyük bir ihtimalle Geç Bizansta kolosal yapının bazı mekanların kapatılmak suretiyle F1,F2,F3 ve E2,E3 bölümlerinin kullanımının devam ettiği anlaşılmıştır. Kazı Çalışmaları sırasında yoğun miktarda yangın külleri bulunmuş olup, mimari parçaların ve Hypocaust sistemini oluşturan tuğla yükseltilerin aşırı derecede ısı nedeniyle yer yer eriyerek kül

haline geldiği görülmüştür. Bu da büyük bir ihtimalle en üst tabakada hamamın ısıtılması yapılırken yapının işlevini sürdürdüğü bir anda deprem nedeniyle aniden yıkıldığını göstermektedir. Yapının ani bir sarsıntı geçirdiğini, G1 ve G2 açmasında ortaya çıkarılan mekanların tabanlarının kayarak çökmesinden de anlamaktayız. Bizans devrinde yapının ana mekanı küçültülmüş ve bu küçültme sırasında daha önceki dönemlere ait rölyef ve kitabeli taşlar devşirme malzeme olarak yeniden kullanılmıştır. F2 deki dikdörtgen kuvetin kenarını destekleyen blok ile F3 hamamın büyük ihtimalle külhanını oluşturan mekana girişi sağlayan kapının eşiğinde yer alan erken döneme ait yazılı şeref kitabesinin taban üstünde devrilerek insütu olmayan bir şekilde bulunması da bunu kanıtlamaktadır (Plan 1).

Alan 3 deki Çalışmalarda ortaya çıkan bu mimari kalıntıların I5 ve H8 deki 5x5 m2'lik sondaj açmalarında da devam ederek duvar ve apsisli kalıntıların kuzeybatı yönde gelişmesi ilerki yıllarda yapılacak Çalışmaların topografik haritalar üzerinde 1,4,5,7,8,9 ve 12 olarak numaralanan alanlarda yoğunlaştırılması gerektiğini göstermiştir.

1993 Skepsis kurtarma kazıları sırasında çevrede yapılan yüzey araştırmaları ile Nekropol ve mimari kalıntıların bulunduğu alanlarda yapılan Çalışmalar bu bölgenin geçmiş yıllarda yoğun olarak kaçak kazı ve define kazılarına maruz kaldığını göstermiştir.

1995 Skepsis Antik Kenti Kurtarma Kazıları :

1995 yılı Skepsis antik kenti kurtarma kazısı Tezin teslim tarihi ile aynı dönemlerde sona ermiştir. Henüz kazı çalışmalarının düzenlenip raporu hazırlanmadığından dolayı, bu çalışmalar hakkında sadece genel bilgi vermek daha uygun olacaktır.

Skepsis Antik kenti 1995 Kurtarma kazısı 3 Temmuz 15 Ağustos

tarihleri arasında Çanakkale Müze Müdürlüğü, Atatürk Üniversitesi Öğr. Gör. Doç.Dr. Cevat Başaran ve öğrencilerinin ortak Çalışmaları ile gerçekleştirilmiştir. Kazılar Skepsis Aşağı Kent, Aşağı Kent Nekropolü ve sondajlar olmak üzere üç ayrı alanda yürütülmüştür (Harita VIII)

1) Aşağı Kent

1993 yılı kazısında bir bölümü açığa çıkarılan hamamın işlevi belirlenen bölümleriyle kompleks bir yapı olduğu ortaya çıkarıldı. Önceden bir kısmı bulunan su künklerinin diğer kısmı Ayrıca üzerlerinde kenet yatakları bulunan 3.60x0.60 m. ölçüsünde devşirme mermer bloklar bulundu. Kompleks bir yapı olan hamamın diğer kısımlarında da Hypocaust sistemli alt kalıntılar ortaya çıkarıldı. Buradaki çalışmada demir kenetler ve çift camlı 70x70 cm. ölçülü 4 gözlü bir mermer pencere bulundu. Bu alandaki başka bir açmada ise 0.33x0.45 m. ölçüsünde gri damarlı mermer mezar Stelinin devşirme olarak duvar içinde kullanıldığı görülmüştür. Mezar Stelinin korunabilen parçası üzerinde etrafı urgan silmeyle çerçevelenmiş içi istiridye kabuğu ile doldurulmuş at nalı biçimindeki kemerin altındaki sahneye gırtlantı fon önünde sol kolu üzerine yaslanmış yukarıya kaldırıldığı sağ dizi üzerine elini koymuş, diğer elinde bir içki kabı tutan iri saçlı yüzü tahrib olmuş mantolu mezar sahibi betimlenmiştir. Klinenin önündeki üç ayaklı sehpa üzerinde çeşitli meyveler yerleştirilmiştir. Klinenin başucunda yüzleri cepheden gösterilmiş iki hizmetçi genç kız figürü görülür. Yüzleri tahrip olmuş figürler uzun giysiler giymiş, bir tanesi diğerinin başı üzerine çelenk tutmaktadır. Mezar steli üzerindeki figürlerin stil özellikleri Genç Roma Erken Bizans karakterini yansıtmaktadır.

Skepsis aşağı kent kurtarma kazısında ortaya çıkarılan hamam Anadolu Roma Hamamlarının genel özelliklerini taşımaktadır. Ayrıca burada Roma hamamlarının karakteristik bölümlerinin hemen hepsi ya-

pılan Çalışmalar sonrası belirlenmiş durumdadır. Buluntular içinde Bizans sikkesinin de yer alması nedeniyle hamamın Bizans döneminde yapılan bazı onarım ve eklentilerle kullanım gördüğü sonucuna varılmaktadır. Frigidarium bölümünün çift yönde apsidal olmasıyla dikkat çeken hamamda en önemli bulgulardan biri büyük ihtimalle Calidarium'un yalıtımına uygun yerel tüf taşından yapılmış tanozla örtülü çatısına ait bir mermer pencerenin ele geçmiş olmasıdır. Bu tür pencerelerin hamamın değişik bölümlerinde yer aldığı 1993 Çalışmalarına ait atıl toprakta ele geçen mermer pencere pervaz parçalarından anlaşılmaktadır. Apoditoryum bölümünün üst örtüsünün ahşap olduğu çok sayıda bulunan demir çivilerden anlaşılmaktadır. Ayrıca hamamın batısındaki külhana uzanan künkler ve çevrede yapılan yüzey araştırmalarında yer yer izlendiği görülen kanallarla yaklaşık 5 km. uzaklıktaki bugün Külcüler Ilıcası denilen yerden hamama şifalı kaynak suyunun getirildiği sonucuna varıldı.

2) Aşağı Şehir Nekropolü

Bu alanda 4x4 m. boyutlarında toplam 9 açma yapılmıştır. Ortaya çıkan mezarlar iki grupta toplanabilir. Yüzeyden yaklaşık 30-40 cm. derinde, değişik boyutlarda ve genelde doğu batı yönünde ele geçen mezarlar yakınlardaki Dede Tepesinden çıkartılan basit yassı taşlarla çerçevelenerek üzerleri yine yassı taşlarla kapatılmıştır. İkinci grup mezarlar işçilik açısından birinci gruba göre daha düzenlidir. Mezarların kenarları yaklaşık 40x50 cm. ölçülü tuğlalarla çerçevelenmiş ve üzerleride aynı tuğlalarla düz olarak sandık şeklinde kapatılmıştır. Dış kısma I. gruptaki gibi moloztaş çerçeve yerleştirilmiştir. 80-120 cm. derinlikteki ikinci grup mezarlar buluntu olarak ilk gruba göre daha zengindir. Genel olarak buluntular yonca yaprağı biçimli bakır haç kolye, bakır Bizans sikeleri ve bakır küpeler bulunmuştur. Bu mezarlarda iskeletlerin doğubatı

yönünde uzandıkları ve sırt üstü yattıkları tespit edildi.

3) Sondajlar

Bu grup Çalışmalar sırasında 1995 Kasım ayında su tutmaya başlayacak Bayramiç barajının suları altında kalacak Skepsis aşağı kentinin sınırlarını belirlemek amacıyla 70'e yakın sondaj yapılmıştır. Bu Çalışmalarda, Skamandrios nehri kıyılarında bir çok mezara rastlanmıştır. Bu mezarlar Nekropoldekilere nazaran daha zengin buluntu vermiştir. Bakır Bizans sikkeleri, cam bilezikler, bakır yüzükler ve küpelerle birlikte, toplu olarak bulunan parçalanmış halde terrakota figürönlere ve çömleklere rastlanmıştır. Bunlar Bizans döneminde içinde terrakota figürinler ve seramikler bulunan Roma lahtinin içi boşaltılarak malzemesi topluca lahtin 3 m. kadar doğusuna atılmış olan eserlerdir Bunlar arasında 5 adet pişmiş topraktan Unganterium, 1 birleşik sunu kabı, 1 Skyphos, biri minyatür 4 terrakota kolsuz çıplak kadın figürini, 2 mantolu kadın figürü de yer almaktadır. Sondajlar sırasında Skamandrios'un doğu tarafında mermer bloklar ve dor sütun tamburlarına da rastlanmıştır.

Sonuç olarak 2. dönem Skepsis Kurtarma Kazısı ile kentin Skamandrios'un karşı yakasına yayıldığı çeşitli yapı kalıntıları nedeniyle anlaşılmıştır.

Özellikle Roma çağında genişleyen Skepsis Skamandrios'un karşı kıyısına taşmış ve bağlantı dev bir köprüyle sağlanmıştır Skamandrios üzerine kurulmuş, yüzeyden de izlenebilen köprü ayaklarından anlaşıldığı üzere 1.70x0.70x0.40 m. arasında değişen büyük granit blokların demir kenetlerle birleştiği gözlenmiştir. Skamandrios'un doğu yakasında geniş bir "U" tipi ayağa sahip köprü, büyük olasılıkla nehir içinde de olmak üzere toplam 5 ayak üzerine kemerleme sistemiyle oturtulmuş

Skepsis Yukarı Kenti (Akropol) ile aşığı kentini bir birine bağılayan bir Roma köprüsü mevcuttur. Aynı dönemde yapılmış olan hamam Hypocaust ısıtma sistemi ve mimarisi ile Roma mimarisinin özelliklerini yansıtmaktadır.

Bizans yerleşimininde oldukça kapsamlı olduğu gözlemlenmiş tir. Bu da Bizans döneminde Piskoposluk merkezi olmasının bir sonucu olmalıdır. Ancak yine de kentin Bizans döneminde eskiye nazaran daha yoksul olduğunu mezarlar göstermektedir. Her halukarda önemli olan Skepsis Antik Kentinin Roma ve Bizans'ta da yaşantısını devam ettirmiş olmasıdır. (Bkz. Harita XI).

IV. ANALOJİ / SONUÇ :

Skepsis antik kentinin yerleşim alanı Troas Bölgesi içerisinde uzun süre çözümlenmeyen ana sorunlardan biri olmuştur. Strabon'un verdiği bilgileri detaylı olarak incelediğimizde, onun bulduklarının gerçekte tutarsız ve birbiriyle uyuşmaz olduğu dikkati çeker. Strabon'un Skepsislilerle ilgili bilgileri de tutarsızdır. Bütün bu veriler doğrultusunda Skepsis'in yeri tam olarak tesbit edilememiştir. Bu konu üzerine W. Leaf enine boyuna yorumlar yapmıştır. (68)(Harita IX) Aynı şekilde J.M. Cook da bu konunun çözümü için uğraşmıştır. (69) Bugüne kadar yapılan araştırmalar ve Arkeolojik bulgularla Skepsis'in yerinin Çanakkale ili Bayramiç ilçesinde Kurşunlu Tepe olarak adlandırılan yerde olduğu ispatlanmıştır. Kurşunlu Tepe ve çevresinde yapılan araştırmalar ve elde edilen bulgulara bakıldığında en erken M.Ö 5.yy'a kadar inebiliyoruz. Bu tarihten daha önceye terihleyebileceğimiz her hangi bir buluntu ile karşılaşılmamıştır. Şehrin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmiyor, ancak antik kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla Troia kralı Priamos soyundan gelen iki sülalenin uzun süre burada hüküm sürdüğünü görüyoruz.(70)

Buna rağmen M.Ö 5.yy'dan itibaren Skepsis'in tarihi, arkeolojik ve antik kaynaklardan kolaylıkla izlenebiliyor. (71) Strabon, Miletos'lulardan bahsederken; "Bu kentin başarıları sayısızdır, fakat en büyüğü kurmuş olduğu kolonilerin çokluğudur," "Lampsokos'lu Anaximenes, ikaros ve Leros adalarını, Khernesos, Limnia, Abydos, Arisba, Asia'da Pa-

---

(68) W. Leaf, ST., s.269-273

(69) Cook, The Troad s.345-346

(70) Strabon, C 608

(71) Xenophon, 87/91

isos'u Kyzikos'u ve Troas Bölgesinin iç kısmında Skepsis'li Miletos'luların kolonize ettiğini söyler" diyerek, Skepsis'in Miletos kolonisi olduğuna dikkati çekmiştir.(72) Bu durumda şehrin M.Ö 5.yy'da millet kolonisi olarak geliştirildiğini kabul edebiliriz. Fakat şehrin M.Ö 5.yy'dan önceki tarihi gelişimi için, Troas bölgesi geneline baktığımızda Prehistorik çağdan itibaren çeşitli yerleşimlere rastlamaktayız. Bölgenin ve Anadolu'nun tarihi kronolojisini Troia şehrinde oldukça belirgin olarak izlemekteyiz. Gerek tarihi, arkeolojik ve antik kaynaklar, gerekse buluntular bunu desteklemektedir. Üstüste kurulmuş 9 yerleşimden oluşan kentin ilk yerleşimi M.Ö 3000-2500 tarihinde kurulmuştur. Bu tarihten itibaren kesintisiz olarak Roma devrinin sonuna kadar burada yerleşim görüyoruz.

Troia VI Priamos'un kenti ve Homeros'un ılyada'sına yansıyan görkemli Troia kentidir. M.Ö.(1800-1275) Homeros'un bahsettiği Troia Savaşları da bu tarihlerde yapılmış olmalıdır. Buna göre Priamos ve Hektor'un yaşadığı dönemler bu tarihler arasına denk düşer. Skepsis'in kuruluşunda Aineias ve Hektor'un adı geçtiğine göre; en geç ihtimalle Skepsis'in kuruluşunu M.Ö 1000 yılları alarak düşünebiliriz. Ancak bildiğimiz sadece Strabon'dan ve Demetrios'tan öğrendiğimiz kadardır. Strabon Skepsis'in kurucuları olarak Hektor ve Aineias'ın oğulları Skamandrios ve Ascanius'u göstermektedir. Bundan başka arkeolojik veriler ve diğer kaynaklarda bunu destekleyecek kanıt yoktur. Sadece tahmini olarak M.Ö 1000 yıllarını kuruluş tarihi olarak kabul edebiliriz. (Bkz.Harita X)

Strabon Palaiskepsis'in İda Dağı'nın en yüksek kısmında Kebrene'nin yukarısında Polikhna'nın hemen yanında olduğunu söylemiştir. (73) Buna göre Palaiskepsis olarak adı geçen eski Skepsis, Granikos va-

---

(72) Strabon, C 635

(73) Strabon, XIII, C 607

disinde yer almaktadır. Ancak 17 ve 18.yy araştırmacılarının bu konudaki izlenimleri daha farklı olmuştur. W. Leaf bu görüşü kabul etmeyerek Skepsis'i Avunia olarak adlandırdığı bölgede göstermiştir. Avunia Skamender, Granikos ve Aisepos'un birleştikleri yerdir. J.M. Cook ise bunların dışında İkizce tepenin Palaiskepsis olması gerektiğini ileri sürmüştür.

Bu bilgiler ışığında kesin ispatlanmamış olmasına rağmen M.Ö 1000 yıllarının kuruluş tarihi olabileceğini ve eski Skepsis'in Cook'un da belirttiği gibi İkizce tepede yeraldığını söyleyebiliriz. Ancak bugün yerleşim izlerine yalnız Kurşunlu tepede rastlanmaktadır. Bu kalıntıların bulunduğu Kurşunlu tepe ise daha sonra yerleşilmiş olan asıl Skepsis kentinin bulunduğu yerdir.

Konuya daha açıklık getirmek için Troas bölgesinin tarihi geçmişine bir göz atarsak; M.Ö 1200'e kadar Troas bölgesine dört ayrı halk yerleşmiştir. Lelegler, Pelasglar ve yerli halk olan Troialılardır.(74) Bunlardan başka Troia Savaşı öncesi Trakya'da Phrigyahılar, Bithynialılar ve Mysialıların bir kısmı iç kesimlerde kuzeydoğudaki alanlara yerleşmişlerdir.(75)

Strabon Leleg kenti olan Pedassos 'tan bahsederken burasının Dardania ve Skepsis'in devamı olduğunu söyler. Ayrıca Antandsos'un Leleglerin kenti olduğunu belirterek Skepisililer tarafından kendi ülkelerine komşu olarak gösterildiğini, Kilikyalıların toprakları içerisine girdiğini ve Kirikyalıların topraklarının İda Dağının güney eteklerine kadar uzandığını söyler.(76) Buradan şöyle bir sonuç çıkartabiliriz: Trak

---

(74) A. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, s.99-161

(75) Herodot, s.181

(76) Strabon XIII, C 605

kavimleri göçü öncesi İkizce tepede ki burası Hacı öldüren geçitinin yüksek sırtları üzerinde Thue'dir. Hellospont'un karşısındakilerle müttefik aşiret ve Btinyahların istilasına uğrayarak vergi ödemek zorunda kalan doğrudan baskı gören bir yerdi ve Polichna onun iki arazisi arasında haberleşmeyi sağlayacak bir yerde bulunmaktaydı.(77) Palaiskepsis halkı, boğazlar üzerinde kuzeyden ve doğudan buraya yapılan istilalar sonucu güney batıda yer alan Skamender vadisine inmiş olmalıydılar.(78)

Bu tarihlerden sonra Yunanistan'da Miken medeniyetinin çökmesinden sonra Yunanistan ile Ege'nin doğu kıyıları arasında, ilişkiler devam etmiş ve göç hızlanmıştır. Aioller'den ıonlar ve dorlar üç ayrı koldan göç ederler. Bunlardan Aioller Gediz ve Bakırçay(Kaikos) arasında bugünkü Çandarlı Körfezi ve Midilli adasına yerleşmişlerdir. Çandarlı ve çevresi Aiolia adını almıştır.(Herodot Aioller'in oniki şehri olduğunu söyler) Aioller M.Ö 8.yy'da Çanakkale Yarımadası'nın batı ve kıyılarına gelmişler ve burada Küçük Menderes çayı Skamandrios vadisi boyunca ilerleyerek bugünkü Bayramiç civarına kadar sızmışlardır.(79) Anadolu'nun Yunanistan'a yakınlığı ve Anadolu kıyılarında yer alan Yunan şehirleri burada Yunan kültürünü yaymış ve haberleşmeyi kolaylaştırmıştır.

Yunanlılar Anadolu'nun kıyı kesimlerine yerleşmişlerdir, kıyıda olmayan şehirler sayılıdır ve bunlar da fazla içerde değildir. Skepsis ve Kebrene buna örnektir. Ancak M.Ö 8.yy'daki bu göçler Troas bölgesine yerleşildiğini gösteriyor. Fakat Skepsis'te yapılan araştırmalarda yukarıda anlatılanları doğrulayarak M.Ö 9. ve 8.yy'la tarihlenecek buluntulara rastlanmamıştır.

---

(77) A. Akalın, Y.Lisans Tezi, s.32

(78) W. Leaf, ST, s.272

(79) A. Akarca, Şehir ve Savunması, Ankara, 1972, s.9

M.Ö 670 yıllarında Milet kolonisi kurulmaya başlıyor. W. Judeich Miletin bu ilk koloni hareketinde Skepsis'in de Milet kolonisi olduğunu belirtmiştir.(80) Ancak elimizde bununla ilgili bir kayıt yoktur. Elimizdeki kayıtlar daha sonraki dönemde Milet kolonisi olduğuna dairdir. Strabon kitabında Lampsakoslu Anaksimenes'in Troas bölgesinin iç kısımlarında Skepsis'i Miletoslular'ın kolonize ettiğini söyler.(81) Burada Strabon'un da bahsettiği Milet kolonisi olma durumu M.Ö 5.yy'daki ikinci kolonizasyon hareketidir. Ancak iki koloni hareketinde buraya gelinip gelmediği şüphelidir.

Diyebiliriz ki Skepsis antik kenti Troialılar tarafından kurulup Miletliiler tarafından geliştirilmiştir.

Skepsis'in tarihi ile ilgili daha ayrıntılı bilgileri M.Ö 5.yy tarihlerinden itibaren takip edebiliyoruz. Daha önceki dönemlerle ilgili çeşitli kaynaklardan edindiğimiz bilgiler gerek buluntular gerekse yerinde inceleme bunu tam olarak ispatlamamaktadır. Ancak M.Ö 5.yy kaynakları doğrultusunda arkeolojik verilerle desteklenerek daha iyi kanıtlanmıştır.(82)

M.Ö 478-477 senesinde Atina merkezi 10n aleminin kutsal adası olan Delos olmak üzere Attika, Delos birliği adını taşıyan siyasal karakterde bir birlik kurdu. Bu birliğin amacı perslere karşı sürekli bir mücadelede bulunmak suretiyle adalar ve Anadolu kıyılarındaki Yunan şehirlerinin özgürlüğünü sağlamaktadır. Birliğe giden şehirler ayrı ayrı Atina ile ittifak yapıyor Atina'nın düşmanlarıyla düşman, dostlarıyla dost olacaklarına and içiyorlardı. Atina'da müttefikler huzurunda aynı andı

---

(80) A. Akalın, Y.Lisans Tezi, s.13

(81) Strabon, XIII, C 635

(82) Strabon , XIII, C. 605

tekrarlıyorlardı. Bu devletler birlik donanmasına gemi ve bahriye erleri, ordusuna da asker vermekle görevlendirilmişlerdi. Bunu vermeyenler bir miktar para vergisi (foros) ödemek zorunda idiler. Her şehrin vereceği vergi miktarı Aristidas tarafından belirlenmişti. Her sene toplanan vergilerin yekünü 460 altın talent tutuyordu. (83)

M.Ö. 5. yy.da AttikaDelos deniz birliği kurulduğunda Troia bölgesindeki birçok şehrin buna katıldığını görüyoruz. Attika tribinus listelerinde bölge şehirlerinin ödedikleri vergi miktarlarını görmekteyiz. Atina Birliğine üye olan Skepsis şehrinin M.Ö. 452/1-441/40 Atika Tribinus listelerinde şehrin ismi "Skapsioy" şeklinde geçmekte ve bir talent vergi ödediği görülmektedir. (84) Anadolu'nun kıyılarında 300'den fazla şehir devletinin iştirak ettiği bu birlik Yunanlıların siyasi alanda meydana getirdikleri en büyük birlikti.

Erken dönem sikkelerinde bunu doğrular nitelikte üstlerinde Skaion yazısı bulunmaktadır ki Skepsis M.Ö. 5. yy. da sikke basmaya başlamıştır. Kentin adı M.Ö. 5. yy. gümüş sikkelerinde ön yüzünde ΣKAYION (Skaion) şeklindedir. Sözcüğün içindeki A zamanla H'ya dönüşmüştür. ΣKHYION (85)

Miletli göçmenlerin Skepsise gelip gelip yönetmeye başlamaları M.Ö. 5.yy ortalarında verilmektedir. Sikkelerde ΣKAYION (Skaion) Aeol karakterini ΣKHYION (Skeion) ise ion karakterini gösterir. Skepsis yazıtlarından Aeol kökenli isimler le ion isimlerini bu tarihten itibaren bir arada görüyoruz. Özellikle takvimlerde Milet iskanından sonra da kullanılan Pyratios ve Thesmophorios isimleri belirtilmiştir. İ.Ö 4.yy Dionyzos kültünü ile ilgili yazıtta geçen bu isimlerin Mytiline, Kyme ve Ber-

(83) A. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, s. 777-778

(84) W. Leaf, ST, s. 275

(85) O. Tekin, Antik Nümizmatik ve Anadolu, İstanbul, 1992, s.57

gama yazıtları arasında da örnekleri vardır. Ayrıca Dionyzos bayramlarının kutlandığı İon takviminde yer alan Lenaion ismi bu isimlerle birlikte yer almaktadır.(86)

Miletliler Skepsis'e Atina Modeline demokratik bir sistem getirmişlerdir.(87) Strabon Miletoslular'ın Skepsisliler'le birlikte vatandaş olarak oturduklarını ve demokrasi ile yönetilmeye başladıklarını, fakat krali ailenin varislerinin en azından kral olarak çağrılmayı sürdükdükleri ve bazı ayrıcalıklara sahip olduğunu söyler.(88)

Pers hakimiyeti Batı Anadolu'da M.Ö 5.yy sonlarında tekrar ortaya çıkmıştır. Bu da Attika Delos deniz birliğinin bozulması, eski etkisini gösterememesi sonucu Perslerin bu durumdan faydalanması ile olmuştur. Böylelikle Persler tekrar Batı Anadolu'da hakimiyeti ele geçirmişlerdir.(89)

Pers hakimiyeti sırasında Anadolu'nun bir kısmı Pharnabazos'un yönetimindeydi. Fakat burada onun adına yönetimi Dardanoslu Zenis idare ediyordu. Zenis hastalanıp ölünce yönetimi karısı Mania almıştır.(90) M.Ö 400 yıllarında Pers krallığı ile Spartalılar arasındaki mücadele sırasında Anadoludaki Yunan şehirleri Spartalılar'dan yardım talep etmişlerdir. Ve onlardan gelecek her türlü emre itaat etmeye hazır olduklarını bildirmişlerdir. Bu sırada Sparta ordusunun komutanı Derkylidas da aynı zamanlarda Mania'nın damadı Meidias tarafından öldürülmüş, yönetimi Meidias devr almıştır. Fakat halk bu durumdan hoşnut değildi. Derkylidas ordunun başına geçtikten sonra birgün içinde La-

(86) A.Akalın,Y.Lisans Tezi, N. Ehrardt, Millet und, seine Kolonien, Frankfurt, 1988, s. 29-115.

(87) O.Tekin,Antik Nümizmatik ve Anadolu,İstanbul,1992,s.57

(88) Strabon,XIII,C 607

(89) A.M.Mansel,Ege ve Yunan Tarihi,s.89-161

(90) Xenophon,s.85

rissa, Hamaksitos ve Kolanae'yi teslim alarak, Neandria, İlion, Kokylos, Kebrene'yi de ele geçirmiştir. Derkylidas Skepsis ve Gergis'e doğru yürüyerek Pharnabarzos gelmeden tüm Aiolis'e sahip olmak istiyordu. Zaten Meidias'tan memnun olmayan halk komutanı şehir dışında karşılayarak zorluk çıkarmadan şehri ona teslim ederler. Derkylidas'ın şehrin surlarına askerlerini yerleştirip, Athena tapınağına kurbanlar kestüğinden bahsedilmektedir.(91) Buradan da şehrin bu tarihlerde yüksek surlarla çevrili bir kalesi olduğunu ve bir Athena tapınağı bulunduğunu anlıyoruz. Bu da Skepsis'te Athena kültürünün bulunduğunu gösterir. Skepsis'te ele geçmiş olan bir yazıtta da Athena'dan bahsedilmesi bunu doğrular. Yine burada ele geçen başka bir yazıtta Apollon kültürünün varlığını işaret eder. Burada bulunan diğer yazıtları göz önüne alırsak burada Dionyzos kültürünün bulunduğunu söyleyebiliriz. Skepsis'te ele geçmiş Roma dönemine ait sikkelerde Dionyzos tasvirinin bulunması bunu destekler.

M.Ö 360 yılında şehir kısa bir süre için Charidemos tarafından yönetilmiştir.(92)

M.Ö 344-332 yıllarında Büyük İskenderle birlikte bölgede yönetim değişmiş ve şehirlere bağımsızlıkları verilmiş, Skepsis de bu şehirler arasında yer almaktaydı. Bunun en iyi kanıtı İskender'in komutanlarından olan Antigonos'un Skepsis halkına göndermiş olduğu mektuptur. Bu mektup M.Ö 311 yıllarına tarihlenir. Bu Diadoclar döneminin en iyi belgelerinden biridir. Mektupta devrin onbir hühümdar ve diplomatının ismi yer almaktadır.(93) Antigonos bu mektupta Skepsis

---

(91) ibid

(92) R.E,"Skapsis",s.445

(93) H.Hauben,"Who is who in Antigonos Letter to Skepsis"EA 9,1987,s.29ff

adına göndererek bölgedeki şehirlere özgürlük vadederek onların özgürlüklerini koruyacağına yemin ediyor. Ancak bilindiği gibi Antigonos sonra onları birleştirerek yönetimlerini ele almak istemiştir. M.Ö 310 yılında Antigonias kentini kurarken Hamaksitos, Kolonai, Larissa Neandria, Kebren ve Skepsis halkını burada toplayıp iskan ettirmiştir. Skepsis'te bulunan bazı sikkeler bu göçü doğrulamaktadır. M.Ö 302'de Lysimakhos ıpsos Savaşı ile Trakya'dan Toroslar'a kadar uzanan Anadolu topraklarına sahip oluyor. Lysimakhos Antigonias şehrinin adını Aleksandria Troas olarak değiştiriyor. Lysimakhos Skepsisliler'i daha sonra kendi yurtlarına geri yolluyor.

M.Ö 2.yy tarihlerine geldiğimizde Anadolu'da Bergama hakimiyetinin yayılmış olduğunu görüyoruz. Strabon'un anlattığı gibi; Bergama krallığının hakimiyeti gelişmeye başladığında, kuracakları kütüphane için kitap aradıklarını duyduklarında Skepsisliler ellerindeki Aristoteles ve Theophrastos'un kitaplarını saklamışlardır. Bu da Bergama hakimiyetinin ne denli etkileyici ve geniş olduğunu gösterir. Bergamalılar Skepsis'i de hakimiyeti altına almışlar ve Skepsis'i vergiye bağlamışlardır.

Skepsis antik kentinin Roma ve Bizans çağında da varlığını sürdürdüğünü görüyoruz. Roma çağındaki varlığını şehir sikkelerinden anlamaktayız. Skepsis Roma döneminde bağımsız para basabilen şehirler arasındadır. Bizans döneminde bir piskoposluk merkezi olduğunu görmekteyiz. Hierokles'in listesinde piskoposluk merkezi olan şehirler arasında Skepsis'in adına rastlıyoruz. İsa zamanında şehir "Ayios Koernksos" adını almıştır. Bu isim piskopos Centurio Cornelius tarafından incil'den esinlenerek alınmıştır. M.S 431 yılında piskopos Ahanasios ve Ephesoslu ruhaniler meclisi tarafından "Ayraç Koernalos" olarak anılmıştır.(94)

Sonuç olarak Skepsis'in Aineias ve Hektor'un oğulları Askanios ve Skamandrios tarafından kurulduğu, Palaiskepsis'in yerinin Cook'un belirttiği gibi İkizce tepede olduğunu kabul edebiliriz. Skepsis kenti ise Kurşunlu tepede Skamandrios vadi sinde yer almaktadır. M.Ö 5.yy tarihlerine kadar olan Skepsis kenti varlığı henüz arkeolojik verilerle kanıtlanmamıştır. M.Ö 5.yy'da kentin Miletos kolonisi olduğunu ve demokrasi ile yönetildiğini, M.Ö 2.yy'da ise Bergama hakimiyetine girdiğini öğreniyoruz. Şehir daha sonra Roma ve Bizans döneminde de varlığını devam ettirmiştir. Bugüne kadar yapılan araştırmalar sayesinde ancak bu kadar bilgi edinebiliyoruz. Bundan sonra yapılacak araştırmaların Skepsis tarihine daha çok açıklık getireceğini düşünüyoruz.

V. BULUNTULAR KATALOG :

A) SIKKELER :

Skepsis antik kenti M.Ö 5.yy'da sikke basmaya başlamıştır. (95) Bu yüzyılda Skepsis özellikle ıonia standartında gümüş sikkeler basmıştır.(96) M.Ö 480-450 yılları arasında basılmış olan sikkelerde ΣKAΨON veya ΣKAΨION şeklinde yazılara rastlamaktayız. Bu tarihlerde daha ziyade sikkeler gümüş olarak yapılmıştır. Skepsis sikkelerinde başlıca tip; ön yüzde kanatlı at ve arka yüzde köknar ağacıdır. Burada görünen at, Pegassos geç sikkelerde boynuzludur ve atın vücudu tamamlanmıştır. Burada görülen tip Dr. Imhoof-Blumer tarafından bir riton formuna benzetilmiş, bu tip pişmiş toprak ritonlar kısmen at formunda , ya da boynuzlu at olarak British Museum'da görülür.(97) Sikkelerin arka yüzünde görülen köknar ya da çam ağacı belki de İda Dağı'nın ormanında bir ağaç çeşidi olabilir.(98) Aynı zamanda bazı paraların arka yüzünde nümizmatikte palmiye ağacı olarak kabul edilen bir ağaç türünde görülmektedir. Bazı sikkelerde ise asma ağacı görülmekte ki bu da Dionyzos ile ilgili olmalıdır. Özellikle Roma imparatorluk dönemindeki Skepsis sikkelerinde Dionyzos tasvirini görmekteyiz.

M.Ö 460-400 yılları arasında ki bir kısım gümüş sikkelerde NE ve N harflerine rastlamaktayız. Dr. Imhoof Blumer'e göre bu harfler bazı özerk gümüş sikkelerde görülmektedir. Bu harflerin Skepsis'in komşu kenti Neandria ile anlaşmada kaydedildiği düşünülebilir. Bu tarihlerdeki

---

(95) Bu bölümde anlatılan sikkelerin British Museum katoloğunda yer alan örnekleri tarih sıralamasıyla konunun devamında anlatılmaktadır.

(96) A. Akalın, Y.Lisans Tezi; P. Gardner, History of Ancient Coinage, Oxford, 1918, s.287

(97) Worth, CP. Smith, Dict of Antiquites sur "Ryton", s.23

(98) Worth, cp Imhoof Blumer, Monnaies Grecques, Paris 1883, s. 267.

sikkelerde ön yüzde ΣKAYON yazısı ile birlikte koşan at ya da yarım at tasviri, arka yüzde ise ağaç veya asma tasviri bulunmaktadır.

M.Ö. 460-400 yılları arasındaki sikkelerde ön yüzde ΣKAYON yada ΣKAYION yazısı görülür. Kentin adı M.Ö 5.yy gümüşlerinde ön yüzde ΣKAYION şeklindedir. Sözcüğüm içinde "A" zamanla "H"ye dönüşmüştür. ΣKHYION şeklinde yazılır. Arka yüzde palmye ağacının yanı sıra köknar ağacı görülen örnekler daha fazladır. Skepsis M.Ö 460larda Khios tarzında para basmaya başlamıştır.(99)

Adının ilk birkaç harfi ΣK ve ΣKH şeklinde arka yüzde yer alır. M.Ö 400-310 tarihleri arasında Skepsis yerel yöneticilerin elinde iken Khios tarzında para basmaya devam etmiştir.(100)Bu tarihler arasında daha çok bronz sikkeler görülmektedir.

Skepsis Roma döneminde bağımsız olarak para basabilen sayılı şehirlerdendir.(101) Augustus'tan Maximus'a kadar genellikle yerli memurların haricinde basılan paralar imparatorluk parası kapsamına girer. imparatorluk paralarının başlıca tipleri Dionyzos olmaktadır ki Dionyzos bazen boynuzlu ve sakallı görülmektedir. Severus Alexander sikkelerinde Dionyzos taht üzerinde oturuyor ve ayakta duran bir öküz görülüyor. Bu tip sikkelerde ise Ankhises ve Askanius ile Aineias Truva'da yaşıyor. Bu da bize eski Skepsis'in Aineias ailesi tarafından kurulduğu düşüncesini hatırlatıyor. Skepsis'in imparatorluk sikkeleri üzerinde genellikle ön yüzde devrin imparatorunun portresi tasvir edilmiştir. Dionyzos tasvirinin yanı sıra Aphrodite, Eros, Nike, Aineias, İda Dağındaki Paris, ağaç, kartal ve Kantaros tutan genç Dionyzos tasvirleri görülmektedir. Ve

---

(99) A. Akalın, Y.Lisans Tezi; P. Gardner, History of Ancient Coinage, Oxford, 1918, s.87

(100) Worth, s.20-21

(101) O.Tekin, Antik Nümizmatik ve Anadolu, İstanbul, 1992, s. 57.

genellikle ön yüzde CK ΗΥΙΩΝ ΔΑΡΔΑΝΙΩΝ (CA A PΔA V) yazmaktadır. ÖRNEKLER (British Museum Katoloğundan); (Res. 25-26)

M.Ö 460-400 (Gümüş Sikkeler)

1. Ön yüz :ΣΚΑΨΙΟΝ yazısı ve noktalı çerçeve içinde yarım at.

Arka yüz :Noktalı çerçeve içinde köknar ağacı dışında çizgisel çerçeve.

2. Ön yüz :[ΣΚΑΨΙ] ON yarım at,

Arka yüz :Linear square içinde köknar ağacı, dışarıda noktalı çerçeve.

3. Ön yüz : Kanatlı pegassos ve ΣΚΑΨΙΟΝ yazısı,

Arka yüz: Çizgisel çerçeve içinde köknar ağacı, dışında noktalarından oluşan dörtgen çerçeve bulunmaktadır.

4. Ön yüz :ΣΚΗΨΙΟΝ yazısı ve kanatlı at (r)

Arka yüz : N harfi ve çizgisel çerçeve içinde köknar ağacı, bunun dışında noktalı bordür.

5. Ön yüz : ΣΗΗΥΙΟΝ kanatlı at (r) ve noktalı çerçeve;

Arka yüz: İki üzüm salkımı arasında köknar ağacı (çizgisel çerçeve içinde) dışarısında noktalardan oluşan bordür vardır.

Bronz Sikkeler :

6. Ön yüz :Çizgisel çerçeve içinde köknar ağacı;

Arka yüz :Çizgisel çerçeve içinde Pegassos

7. Ön yüz : Kanatlı at.

Arka yüz : Çizgisel çerçeve içinde köknar ağacı

M.Ö 400-310 Gümüş Sikkeler :

8. Ön yüz : Kanatlı at, boynuzlarına şekil verilmiş

Arka yüz: ΣΚΗΨΙΩΝ çizgisel çerçeve içinde köknar ağacı A` incusu var.

Bronz Sikkeler :

9. Ön yüz : Kanatlı at(Pegassos)

Arka yüz: Linear square içinde köknar ağacı.

10.Ön yüz : Kanatlı at (Pegassos) boynuzları şekillendirilmiştir.

Arka yüz : ΣΚ linear square içinde köknar ağacı

11. Ön yüz : Kanatlı at(Pegassos) Boynuzlarına şekil verilmiş.

Arka yüz: ΣΚ harfi ve çizgisel çerçeve içinde köknar ağacı.

12. Ön yüz : Kanatlı at (Pegassos) boynuzları şekilli. Noktalı bondür var.

Arka yüz: ΣΚΗ çizgiler çerçeve içinde köknar ağacı.

13. Ön yüz : Kanatlı at.

Arka yüz : Silik.

14. Ön yüz : Dionyzos başı görülür. Kalothos giymiş ve başında sarmaşık çelengi var.

Arka yüz : ΣΚ Thyisos Bant bağlanmış, asma yaprakları var.

M.Ö II. ve I. yy. Bronz Sikkeler :

15. Ön yüz : Dionyzos başı ile kaplı ayımsı ve boynuzlu Kalothos giymiş ve çelenk var.

Arka yüz: ΣΚΗ Kartal kanatları açık ve meşe ağacından çelenk var.

İmparatorluk Sikkeleri Bronz :

(Septimus Severus ve Ailesi zamanı)

16. Ön yüz : CKHΨI ΩN Ayımsı dionyzos büstü(kanatlı ?) Kiton, kalothos giymiş ve sarmaşık çelenk var; kantoros; Pemograntei

Arka yüz: CKIΨ I at adam (imparator) ΔAP Dört nala giden, elini kaldırmış mızrak tutuyor.

17. Ön yüz : CKHΨI ΩN Dionyzos büstü kanatlı ? Kiton; Kalathos giymiş ve çelenk takmış

Arka yüz: CKHΨIΩNΔAP at üzerinde oturan imparator.

18. Ön yüz : TRAYAN AVTOKRATO [PNEP TPA,? Trayan başı

Arka yüz: CKH Kanatlı at(Pegassos) Kanatlar arasında boynuz var.

19. Ön yüz : ΦAVCTEI CEBACCHT faustina büstü.

Arka yüz: CKH ΨIΩN Kiton ve peplos giymiş kumaşla örtülmüş ayakta duran, bir kadına ait(Aphrodite) figür görülür.

20. Ön yüz : AVKAIMAVPH KOMOΔOX ; Polidementum ve Curias giymiş Commodus büstü

Arka yüz: [ZEVCEI] AAIOKHΨIΩN Khimation giymiş Zeus ayakta görülüyor.

21. Ön yüz : AVKAIMAVPH KOMOΔOC Polidemetum ve Curias giymiş Commodus büstü.

Arka yüz: CKHΨIΩN ΔAPΔ AN Khiton ve diplois giymiş Nike.

22. Ön yüz : AVKAIMAVP ANTΩNIN [OC] Polidementum giymiş Caracalla büstü.

Arka yüz: [Z] EICEIA IOC CKHΨIΩN Himation giymiş Zeus

ayakta görülüyor.

23. Ön yüz : CVKAIMAVP ANTΩNINOC polidementum giymiş Caracalla büstü.

Arka yüz: CKHΨΙΩ NΔAPΔA Dionyzos büstü yarım, Kiton, Kalatos giymiş sarmaşık çelengi takmış çiçek yada meyve var.

24. Ön yüz : AVKMAVCAA EIANΔPOC Polidementum ve Curias giymiş Aleksander severus büstü.

Arka yüz: CKHΨΙΩNΔA PΔANΙΩN Dionyzos büstü.

25. Ön yüz : AVKMAVCAA EIANΔPOC Polidementum Curias giymiş severus Aleksander büstü.

Arka yüz: CKHΨΙΩ NΔAPA Genç, kuvvetli Dionyzos çıplak olarak ayakta görülür Kantaros'tan şarap döküyor.

26. Ön yüz: AVKMAVCAA EIANΔPOC Polidementum ve Curias giymiş Aleksander büstü.

Arka yüz: CKHΨΙΩ N Δ AP Kiton ve diplos giymiş ilerlemekte olan Nike, palmiye ve çelenk görülür.

27. Ön yüz : IOVAIA MAMAIA mamaea büstü

Arka yüz: CKHΨ ΙΩ NΔAP Aineias ilerleyerek geriye bakmaktadır. Ascanius rehberlik yapmaktadır. Ankhises'te görülür.

Çanakkale Müzesi'nde Yer Alan Sikke Örnekleri:(102) (Res. 27-28)

1. Envanter no: 286, 917, 918, 935, 582

Bronz Sikkeler

Ön yüz : Ayaklarını kaldırmış koşar gibi ve kanatları olan at figürü görülür.

Arka yüz: Kare çizgisel çerçeve içinde palmiye ağacı ve iki yanında Σ ve K harfleri görülür.

2. Envanter no: 807,1343, 1691, 2871, 3046

Bronz sikkeler

Ön yüz : Sağa dönük Pegassos

Arka yüz: Dikdörtgen çerçeve içinde palmiye ağacı.

3. Envanter no:1153,1411, 1751, 2855, 2856

Bronz sikkeler

Ön yüz : Sola dönük Pegassos.

Arka yüz: Dikdörtgen çerçeve içinde palmiye ağacı ve iki tarafta Σ ve K harfleri görülür.

4. Envanter no:1752

Bronz sikke

Ön yüz : Sola dönük Pegassos.

Arka yüz: Dikdörtgen çerçeve içinde palmiye ağacı.

5. Envanter no:884, 885

Bronz sikkeler

Ön yüz : Grifon tasviri görülür. Arka yüz: Dikdörtgen çerçeve içinde palmiye ağacı ve yanlarda Σ ve K harfleri görülür.

6. Envanter no: 1563,1567, 1582, 1588, 3206, 3214, 5565, 5560, 5562, 5591, 5652, 5811,6066, 6095

---

(102) Çanakkale Müzesinde bulunan bu sikkeler Bayramiç Kurşunlu Köyü ve civar köylerden toplanarak müzeye satılmış ya da hibe edilmiş sikkelerdir. Sikkelerde genellikle benzer motifler olduğu için iki tanesinin örnek olarak resmi bulunmaktadır.

Bronz sikkeler

Ön yüz : Pegassos

Arka yüz: Çizgisel çerçeve içinde köknar ağacı.

7. Envanter no: 1854, 1855, 2004

Bronz sikkeler

Ön yüz : Pegassos'un ön kısmı

Arka yüz: dört köşe çizgisel çerçeve içinde çam ağacı ve $\Sigma(K)$? H yazısı görülür.

8. Envanter no: 1859, 1870, 1981

Bronz sikkeler

Ön yüz : Pegassos'un ön kısmı.

Arka yüz: dört köşe kare içinde çam ağacı.

9. Envanter no: 2616, 2660, 2661, 2674, 3130, 3186, 3205, 3221, 3296, 3298, 3317, 3559, 3599, 3600, 3605, 3696, 3708, 4085, 4086, 4087, 4494, 6303, 5649, 5818, 5905, 5910, 5912, 6075, 6076

Bronz sikkeler

Ön yüz : Pegassos'un ön kısmı.

Arka yüz: Çizgisel çerçeve içinde köknar ağacı ve yanlarda Σ ve K harfleri görülür.

10. Envanter no: 1409

Bronz sikke

Ön yüz : Dikdörtgen alan içinde ağaç ve iki tarafında Σ ve K harfleri görülür.

Arka yüz: Sağa dönük Pegassos'un ön kısmı görülür.

11. Envanter no: 2042

Bronz sikke

Ön yüz : İmparator büstü yazı okunmuyor

Arka yüz: Ayakta bir figür baş cepheden sola dönük, sol elde asa var yazı okunmuyor.

12. Envanter no:2044

Bronz sikke

Ön yüz : Cepheden imparator büstü

Arka yüz: Cepheden baş

13. Envanter no: 2043

Bronz sikke

Ön yüz : Sur haçlı büst

Arka yüz:Kartal figürü görülür, fakat yazı okunmuyor.

14. Envanter no: 3331

Bronz sikke

Ön yüz : Noktalı bordür içinde Pegassos

Arka yüz : Linear square içinde köknar ağacı ve yanlarda Σ ve K harfleri görülür.

15. Envanter no: 3705

Bronz sikke

Ön yüz : Pegassos ve üst tarafında monogramı görülür.

Arka yüz:Linear square içinde köknar ağacı

16. Envanter no: 3724

Bronz sikke

Ön yüz : Pegassos

Arka yüz: Pegassos monogramı yanında minik bir sembol var, fakat seçilmiyor.

17. Envanter no: 4084,4088

Bronz sikkeler

Ön yüz :Pegassos

Arka yüz:Linear square içinde köknar ağacı ve ΣKH(YI) ON yazısı var.

18. Envanter no: 4211

Bronz sikke

Ön yüz :Noktalı bordür içinde sola dönük pegassos'un ön kısmı.

Arka yüz:Dikdörtgen çerçeve içinde köknar ağacı ve yanlarda Σ ve K harfleri görülür.

19. Envanter no: 2670

Gümüş sikke

Ön yüz :Adli tuğra (2.Mahmut dönemi)

Arka yüz:Duribe fi kostaniniye

20. Envanter no:2671

Bronz sikke

Ön yüz : defne çelekli imparator büstü

Arka yüz: Giyimli figür ayakta yazı okunmuyor.

21. Envanter no:2672

Bronz sikke

Ön yüz : Artemis başı(cepheden)

Arka yüz: Defne çelengi içinde olan ABY yazılır.

22. Envanter no:2674

Bronz sikke

Ön yüz : Pegassos'un ön kısmı.

Arka yüz: Linear square içinde köknar ağacı ve ΣK harfleri yer alır.

23. Envanter no: 4212

Bronz sikke

Ön yüz : Noktalı bordür içinde sola dönük Pegassos'un ön kısmı.

Arka yüz: Dikdörtgen çerçeve içinde köknar ağacı ve ΣK harfleri var.

24. Envanter no:409

Bronz sikke

Ön yüz : Sola dönük Pegassos görülür.

Arka yüz: Qadratum incusuma benzetilerek arka yüzdeki boşluğun içindeki dikdörtgen çerçeve içinde Σ okunulabilir durumda olup aşınma sebebi ile diğer figürler görülmemektedir.

25. Envanter no:471

Bronz sikke

Ön yüz : Sola doğru dönük profilden Tiara.

Arka yüz: Yüzey oksidasyonlu, sağ kenara daha yakın olarak Σ görülür.

B) KİTABELER :

Skepsis'te bulunan kitabeler hem Skepsis tarihine hemde Troas Bölgesinin Tarihine ışık tutması açısından önemli bir yere sahiptir. N. Ehrhard Skepsis kentine ait kitabelerin sayısının 16 olduğunu ileri sürmüştür. (103) Bunlardan bazıları Çanakkale müzesinde bulunmaktadır. Bu kitabelerden bir kısmı Zafer Taşlıklioğlu tarafından okunarak yayınlanmıştır.(104)

Kitabe no.1

33 satırdan oluşan kitabe Kurşunlu köyünden Çanakkale müzesi müdürü Suzan Uluaslan tarafından Skepsis'i tetkiki sırasında bulunarak müzeye getirilmiştir. Taşın cinsi beyaz mermerdir. Kitabe M.Ö 4-3.yy'a tarihlenir.

Ölçüleri: Uzunluğu:0.485m

Genişliği:0.48m

Kalınlığı:0.07m

Harf yüksekliği:0.01-0.015m

Tanımı: Kitabenin sol üst köşesinden bir parça ve yazılar haraptır. Kitabenin yazılı olduğu yüz, alttan ve üstten kırılmıştır. Üst kısmından sağdan sola doğru eğri bir şekilde hasar görmüştür. Alttan ise düz olarak kırılarak kaybolmuştur.

---

(103) Akalın Y. Lisans Tezi, N. Ehrhardt, Milet und Seine Kolonien, Frankfurt, 1988, s. 29-

.(104) Z. Taşlıklioğlu, Trakya'da Epigrafiya Araştırmaları II, İstanbul 1971, s.206-209

ΙΚΑ

ΙΗΔΗΔΥΟ

ημεραξ ΑΓ

Ν οπον αν δωκη

ΠΟΛΙΝ ΤΗΝΕΠΙΚΑ

εξ δραχμαζ εκαστωι

ημεραζ τηνδε βοθηαν ε

εν ημεαιζ πεντε αφ ηζ αν επαγγ(ε)

(λωαιν και)πρεαβιαν απεατελλεν εδεκα

ημεραιζ αφ ηζ αν ημεραζ επαγγειλωσι.πολι

την δε ειγχι τον Παπιανον ΣκηΨιων, εαν θε

(λ)η και τοϋ ΣκηΨιον Παριανων, εαν θελη

ενκτηαιν ειναι τωι Παριανωι εν ΣκηΨει και

εαν οικηι εν ΣκηΨει και αν μη οἴκηι , κατα ταυ

τα δε και τωι ΣκηΨιωι εμ Παριωι

ΣκηΨιων οικωσιν εμ Παριωι η γηι τη Παρια

νων εξ μηναζ η πλεον φερειν τελη σ αν Παρι

ανοι φερωσι και αν τιζ Παριανων οικηι εν

ΣκηΨει η γηιτηι ΣκηΨιων εξ μηναζ η πλεον

φερειν τελη σ αν και ΣκηΨιοῖι φερωσι ην

δε τιζ Χρηματα μεταβαληι φυληζ ενεκεϋ

ατελη ειναι ενα ενῖαυτον εν δε τοιζ αγωσι

κηρυσσεσθαι ειζ προεδριαζ εμ Παριωι Σκη

ψιονζ και εν Σκηψει Παριανουζ προσμνυ
 ναι δε την βουλην και ταζ αλλαζ αρΧαζ εμ Π(α
 ριωι και την ΣκηΨιων βουλην και τ(αζ αλλαζ)
 αρΧαζ προζ τωι αλλωι ρκωι , (αι λον το)
 ετοζ εμμενειν τοιζ ορκιοιζ.....
 μενοζ Παριανοιζ κ(.....
 αλλο επι συντιθω.....
 τοιζ ρκοιζ.....
 την βοηθειαν.....

Eksik kitabenin tercümesi:

.....

"...Yardımanın beş gün, elçiliğin de on beş gün içinde gön-
 derilmesi lazım gelecek. Eğer Skepsisliler'den biri isterse Parion
 vatandaşlığını diğer taraftan Parionlular'dan biri de Skepsis va-
 tandışlığını kabul edebilir. Parionlu biri Skepsis'te mal, mülk sa-
 hibi olmayı arzularsa ve orada oturmak isterse oturabilir.(veya)
 istemezse oturmayabilir, Skepsisli biri için de vaziyet aynıdır. Bir
 kimse Parion'da veye Parion arazisi dahilinde, altı ay veya daha
 çok, diğer taraftan, Skepsis'te veya Skepsis toprakları dahilinde,
 yine aynı şekilde, altı ay veya daha fazla ikamet ederse, Parionlu
 Skepsisliler'in verdiği kadar, Skepsisli de Parionlular'ın verdiği
 nispette vergi verecektir. Fakat firar dolayısıyla(sürgün yü-
 zünden) malını mülkünü mubadele etmişse, bir sene devamınca
 vergiden muaf tutulacak ve müsabakalarda da, Skepsisliler'in Pa-
 rion'da, Parionlular'ın da Skepsis'te her müsabakada ön sırada

oturabilme hakkının tanındığı bir haberci aracılığı ile halka duyurulacaktır. Senato ve diğer makamlarda Skepsis senetosu ve diğer makamları karşılıklı yemin ederler, bütün sene boyunca da vaku bulacak başka yemin ve andlaşmalara da sadık kalırlar."

Bu kitabe ile Skepsis ve Parion şehirleri arasında M.Ö 4.yy'da siyasal ve sosyal düzenin çok uyumlu bir şekilde işlediğini ve bütün ilişkilerinin samimi bir anlayış havası içinde devam ettiğini yansıtan önemli bir kanıttır.

Kitabenin yazım sitiline göre incelenmesi :

Kitabede "İota"lar adscriptum alarak yazılmıştır. Sonra, ifadesinde "Nü" harfinin "Pi" önünde "Mü" harfine çevrilerek yazılması, ayrı bir özelliktir. Diğer bir özellik de "Sigma" harfinin bacaklarının devrik oluşu ve bunlara ek olarak mesela "Pi"nin sağ bacağına sol bacağı nazaran daha kısa olması hellenistik devre ait bir özelliktir. Bundan başka "Theta" ve "Nü" ve bilhassa "Omikron"un hellenistik devir özellikleri yansımaları bize bu kitabenin M.Ö 3. ve 4.yy'larda yazılmış olduğunu gösterir.

Belirtilen harflerin örnekleri aşağıdadır.

ΓΨΚΘΑΣΥΩΦΞΒΟΝ

Kitabe no.2

Bu kitabe Kurşunlu Köyü'nden İzzet Yüksel'in tarlasında çift sürerken toprak altından sapana takılarak çıkmıştır. Yer yer aşınmış olup, ancak bazı kısımları okunabilmektedir.

Ölçüleri: Uzunluk:0.58m

Genişlik:0.52m

Kalınlık:0.90m

Harf yüksekliği:0.009m

Taşın cinsi beyaz mermerdir. Harfler hafif kuyrukludur. Kitabenin karakteristik harfi sağ bacağı sola nazaran daha kısa olan "Pi" harfidir. "Theate" Q harfi ile "Omega" W sı özel bir şekil gösterdiği için bu kitabeyi de önceki gibi M.Ö 4.yy'a veya erken hellenistik devre vermek mümkündür.

Skepsis'in tarihi bakımından bu kitabe önceki kitabe ile aynı öneme sahiptir. Ancak her iki kitabe de elimize eksik olarak geçmiştir.

Bu kitabenin okunabilen kısmı:

"...Talep üzerine Skepsisliler'in Parion şehrine gönderdikleri hakimler heyetinin Parion'da gördükleri davaların bazıları mer'i kanunlara göre neticelendirdiklerini bazılarında her iki tarafı yani davacı ile davalıyı uzlaştırma yolunu tuttuklarını anlıyoruz. Neticede bu kararlardan pek memnun kalan Parionlular Skepsislilere kendilerine gönderilmiş oldukları hakimlerin gayet adil davrandıklarını ve çok iyi kararlar aldıklarını ifade eder mahiyette bir bildiri göndermişlerdir. Skepsis halkı da Parionluların bu bildirisini yılın yapılacak ilk merasiminde ilk fırsatta halka duyurulmak üzere bu stele rezketmiştir."

ΚΟΔΗΜΟΥΠΡΥΤΑ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΝΕΓΠΑ

ΟΥΝΤΟΣΙΔΑΤΟΥΜΙ

ΕΠΓΕΝΕΝΕΙΔΗΠΑΡΙΑΝ

ΑΓΕΝΟΜΕΝΟΣΨΗΦΙΣΑΤ

ΚΑΙΜΕΝΤΟΝΔΗΜΙΝΤΟΝ

ΤΑΘΟΥΣΑΝΔΡΑΣΕΠΕΙΝΕΣΑΝ
 ΑΣΤΑΣΟΤΙΤΩΝΔΙΚΩΝΑΣΜΕΝΔΙ
 ΑΙΩΣΚΑΙΟΤΙΣΤΕΦΑΝΟΙ
 ΤΟΝΤΕΔΗΜΟΝΚΑΙΤΟΥΣΔΙΚΑΣ
 ΙΣΑΥΤΟΝΔΕΔΟΧΘΑΙΤΩΙΔΗΜΩΙ

 ΙΑΕΩΝΓΕΓΡΑΠ
 ΣΥΝΤΕΛΗΤΑΙΤ
 ΕΥΣΟΝΤΑΣΚΑΙ
 ΑΝΑΓΡΑΦΗ
 ΘΑΙΓΑΕΩΝ
 ΑΝΤΟΙΧΕΙΟ
 ΕΝΤΩΙΘΕΑΤΡΩΙ

Kitabe no.3

Bu kitabe yine Skepsis'te bulunmuş ve yine Çanakkale müzesi müdürü Suzan Uluaslan tarafından 04.01.1967 tarihinde getirilmiştir. Eser şimdi 04.01.1969 kayıt numarası altında sergilenmektedir. Stel fragment halindedir. Sol kısmı tamamen kırılarak kaybolmuştur. Sağ tarafında bazı harfler hasar görmüştür. Başı ve alt kısmı eksiktir. Üzerindeki kitabesi yer yer okunmayacak kadar siliktir. Eser fragman halinde olduğu için henüz çözülmemiştir. Üzerinde 12 satır halinde bir kitabesi vardır. Kitabenin harfleri gayet güzel ve itinalı olarak yazılmıştır. Bazı harf şekilleri kitabenin tarihini tesbit etmemizi sağlar. Mesela pi(Γ) sağ bacağı soluna nazaran daha kısadır. Omikron(O) harfleri küçük yapıdadır. Sigmalar (Σ) tipik hellenistik karakterindedir. Thetalar(Θ) 4.yy özelliğini yansıtan büyükçe ortadan noktalıdır. Ksi(Ξ) ise yine hellenistik,

hatta klasik devir başları özelliğini taşıyan üç paralel çizgi ile gösterilmiştir. Ayrıca nü harfi pi önünde mü şeklini almıştır ki bu özellik 4.yy da başlamış ve helenistik devir süresince devam etmiştir. Bundan başka Datius lotaları adscriptum olarak yazılmıştır ki bu da kitabenin M.Ö 4.yy'a ait olduğunu gösterir.

Kitabenin harflerinin bir kısmı şöyledir:

ΦΘΨΤΑΣΥΩΟ

Ölçüleri: Uzunluğu:0.19m

Genişlik:0.21m

Kalınlık:0.06m

Harf yüksekliği:0.06m

Taşın cinsi beyaz mermerdir. Kitabenin sol tarafı ile üst ve alt kısımları eksik olduğundan kitabenin içeriğine dahil kesin bir bilgi verilememektedir. Yalnız 1,3 ve 10. satırlardan Skepsis şehri ile Troas arasında birtakım siyasi ve genel ilişkilerin bulunduğu fakat bu ilişkilerin maliyeti hakkında detaylı bilgiye kitabe fazla sağlam olmadığı için sahip olamıyoruz. Kitabede başlık olarak Troia Athenas'ı ifadesi olduğuna göre bu iki şehir arasında siyasi, askeri ve dini hususlarda bir antlaşmanın metnini halka duyurmak için mabette teşhir edildiği anlaşılmaktadır.

.....ΑΘΗΝΑΣΙΑΔΑ.....

ΑΓΑΘΗΤΥΧΗ

ΕΛΘΗΞΕΤΑΙΣΠΟΛΕΣΙΝ.....

ΤΗΣΑΘΗΝΑΣ

ΤΗΣΙΑΔΟΣΑΝΑΓΠΙΑ.....

ΠΑΠΑΥΤΑΙΣΟΣΑΙ..... ΑΣΤΗΤΩΜ

ΠΟΛΕΩΝ.....

ΚΑΙ

ΣΑΝ.....ΟΦΕΙΛΕΙΝ.....

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΝΠΟΛΙΝ

ΚΑΙΤΡ.....ΚΟΙ.....

ΛΑΔΙΚ.....ΕΣΤΡΑΤΕΥΣΕΝ.....

ΑΜΑ.....ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΟΥΑΣ.....

ΣΑ..ΣΕ..Η.....ΚΑΙ

ΧΡΗΜΑΤΑΕ.....Ε.....

ΤΗΙ

ΙΛΙΑΔΙ.....

Kitabe no.4

Ölçüleri: Uzunluğu:40cm

Genişliği:51cm

Kalınlığı:14cm

19.01.1974 tarihinde bir bahçede bulunarak Çanakkale müzesine getirildi. Envanter no: 3754 iri beyaz taneli mermerden üst tarafı saçak şeklinde çıkıntılı alt tarafı kırık onaltı sıra yazı mevcut 17. sıradan itibaren gayri muntazam kırık yazılar oldukça siliktir. Aigia'lı bir elçinin dekretidir.

Kitabe no.5

Ölçüleri: Uzunluğu:67cm

Genişliği:54cm

Kalınlığı:8cm

11.08.1974 tarihinde Kurşunlu Köyü'nde bulunarak Çanakkale müzesine getirilmiştir. Bu kitabe yassı mermer şeklindedir. Yassı bir pano halinde taş levha dikdörtgen şeklinde fakat alt kısmı üçgen olarak kesilmiş ön yüzde soldan sağa doğru satırlar çizgisel halinde belli edilmiştir. Kitabenin yüz kısmı aşınmış olup ateşte kullanmadan dolayı siyahlaşmıştır. Envanter no:'su 3761'dir. Bir mezar kitabesi olabilir.

Zafer Taşlıkılıoğlu'nun yayınladığı bu kitabelerden(105) sonra başka kaynaklardan tesbit edilen kitabeler ise;

Erken Helenistik döneme ait iki adet dekret ve tarihi belli olmayan dekret parçası(106) mevcuttur.

Zeus idaeus(107) adının geçtiği bir şeref yazıtı ve tarihi belli olmayan bir dekret parçası bulunmaktadır.

M.Ö 4.yy'a ait bir mezar kitabesi ve Caesar Claudius'a atfedilen onur kitabesi ile Dionyzos(108) Bambyleios rahiplerinin ticari kurallarını içeren kitabe bulunmuştur.

Bu kitabeler arasında çok önemli bir yere sahip olan Antigonos'un Skepsisliler'e yollamış olduğu mektup Skepsis'te bulunmuştur. Mektup bölge şehirleri adına Skepsisliler'e gönderilmiştir. Bu mektupla Antigonos bölgesindeki şehirleri özerkliğe davet ediyor, özgür olmalarını istiyor. Ve onların özgürlüklerini koruyacağını garanti ediyor. Bu mektubun özellikle Skepsisliler'e gönderilmiş olması düşündürücüdür. Belki bütün bu şehirler arasında önem verdiği şehir Skepsis olabilir. Belki de özellikle

(105) Z. Taşlılıoğlu, Frisch, "Inscription From The Troad" ZEPI9, 1976, s.185ff

(106) A. Akalın, Y.Lisans Tezi, L. Robert, "Dekret de Skepsis", BCH 50, 1926, s. 511f

(107) Ibid

(108) Ibid, F. Sokolowski, "on the sale of the priesthood of Diozyzos in Skepsis" ZEP22, 1976, s.185ff

tenkit etmek atmek amacıyla Skepsis'e gönderilmiş olabilir. Ancak her halukarda bu kitabenin Skepsis ve Troas bölgesinin tarihi açısından çok önemlidir. Bu kitabeyi Munro keşfetmiştir.(109)

Ancak daha sonra Antigonos'un Aleksandria Troas kurulurken bölge şehirlerini burada otumaya zorlaması şaşırtıcıdır. Plutarch Antigonos'un bir cümlesini şöyle aktarıyor: "Antiganos bağışları çok sert bir şekilde topluyordu. Birileri fakat Aleksandria bu kadar sert değildi diye itiraz ettiğinde şüphesiz" diye karşılık vermiş ve şöyle devam etmiş "çünkü o tüm asyayı hasat ediyordu fakat ben hasattan arka kalanlarla uğraşıyorum ve Skepsis'e olan mektubumda sizin ve müttefiklerinizin askerlik yapma ve askeri harcamalardan kaynaklanan sıkıntıların verdiği memnuniyetsizliği görüyorum" diye yazarak bu yüzden şehirlerin belini nasıl büktüğünü anladığını ifade etmiştir.(110)

---

(109) JAR Munro "A. Letter From Antigonos to Skepsis 311 BC" JHS 19, 1988, s.336

110) D. Maige, Roman Rule in Asia Minor, Newjersey, 1950, s.138

C) MİMARİ ESERLER :

Skepsis 1993 kazısında bulunan yapı ve mimari eserler kazı raporunda belirtilmiştir. Bu bölümde bunlardan bahsedilmeyecek, sadece Skepsis'te bulunup müzeye getirilmiş envanterlik birkaç parça anlatılacaktır.

1. Envanter no:3758

Sütun başlığı(ion)

Cinsi: Mermer

Bayramiç Kurşunlu Köyünde bir bahçede bulunarak 19.02.1974 Tarihinde müzeye getirilmiştir.

Tasviri: İri taneli beyaz mermerden ion tarzında yapılmış, küçük bir sütun başlığıdır. Yan yüzün birindeki volütler üçgen şeklinde çıkıntılıdır. Başlığın üst sathından köşede kare şeklinde bir oyuk vardır.

Ölçüleri: Uzunluk:36.5cm

Genişlik:28.8cm

Kalınlık:12cm

2. Envanter no:3760

Büslü Stel

Cinsi: Mermer

Bayramiç Kurşunlu Köyünden getirilmiştir.

Tasviri: Kareye yakın dikdörtgen mermer bloğun ön yüzünde kare niş içerisinde göğüsten yukarı tasvir edilmiş büsttür. Yüz aşınmış, saçlar tepede muntazam taranarak bağlanmış ve topuz yapılmış. Mermer bloğun sağ üst kösesi kısmen kırık, ön yüzde iki satır yazı görülmektedir.

Ölçüleri: Uzunluk:45cm

Genişlik:40cm

Kalınlık:16cm

D) KÜÇÜK ESERLER :

Skepsis'ten getirilmiş olan daha çok pişmiş topraktan yapılmış ağırlıklar, kandiller ve keseciklerdir. Ağırlıklarda genellikle kremit rengi kullanılmıştır. Açık ve koyu kremit renginin yanısıra kil rekli veya gri renkli hamur kullanıldığı görülür. Bir kısım ağırşakların iki yüzü de düz dışa taşkınlık görülmez, bir kısmının da iki yüzü dışa taşkın bombelidir. Bir kısım ağırlıklar vardır ki bir yüzü düz bir yüzü dışa taşkın bombelidir. Diğer pişmiş toprak eserler içinde aynı özellikler söz konusudur. Çok az olarak pembe tonu görülür.

Tezin bu bölümündeki eserler Kurşunlu köyünde bulunarak Çanakkale müzesine çeşitli tarihlerde getirilmiş eserlerin envanter numarasına göre sıralaması yer almaktadır.

1. Envanter no:4001 (Res.29) (Çiz.1)

Kandil(pişmiş toprak)

Tasviri: Pembe renkli hamurdan siyah perdahlı astarlı, yuvarlak gövdeli, uzun boyunlu, yuvarlak delikli burun diskusta kırık, kandilin yanlardaki tutamakları kırık kaide düz dipli üzerlerinde kırıklar bulunmakta.

Ölçüleri: uzunluk:10.5cm, genişlik:7.2cm, yükseklik:3cm

M.Ö 5.yy'a tarihlenir.

2. Envanter no:4002 (Res.30) (Çiz.2)

Ayaklı kaide(pişmiş toprak)

Tasviri: 1977'de müzeye getirilmiştir. Sarımtırak pembe renkli hamurdan siyah astarlı kısa boyunlu, yuvarlak burun ağzının bir kısmı kırık, deliğinde bir tarafı kırıktır. Gövdede kırıklıklar vardır. Pembe gövde alt kısımdan ayaklık için uzar ağız kısmının yarısı mevcuttur. Üze-

rinden iki ince bir kalın çizgi geçer.

Kandil formunu gösterdiği karakteristik özelliklerle M.Ö 5.yy sonlarına tarihlenmektedir.

3. Envanter no:4003 (Res.31) (Çiz. 3)

Kaide(pişmiş toprak)

Tasviri: Gri renkli hamurdan uzun boyunlu, burun kısmı boyundan kırık, gövdedeki yanlarda süslemeli tutamak ve kulp kısmı yoktur. Disküstan boyuna kanal geçer. Ortasında ufak bir delik yuvarlak düz dipli dipte dört harf yer alır.

Ölçüleri: boy:8cm, en:7.5cm, kalınlık:3.5cm

Formundan ve discus deliğinin karakteristik özelliği ile M.Ö 4.yy başlarına tarihlenir.

4. Envanter no:3951

Ağırlık(pişmiş toprak)

Tasviri: Pembe renkli hamurdan dışa taşkın bombeli yüzeylere sahip ağırlığın kenarına yakın kısmında iki askı deliği bulunmaktadır. Bir kısmı kırıktır. Yüzeyde mühürlü.

Ölçüleri: çap:5cm, kalınlık:3cm

5. Envanter no:3952

Ağırlık(pişmiş toprak)

Tasviri: Gri renkli hamurdan dışa bombeli yüzeylere sahip ağırlığın kenarında yan yana iki askı deliği bulunmaktadır. İki yüzeyinde bir kırıktır.

Ölçüleri: çap:5cm, kalınlık:2.5cm

6. Envanter no:3954

Ağırlık(pişmiş toprak)

Tasviri: Açık kremit renkli hamurdan, iki yüzü de dışa taşkın bombe yapılı ve bir kenarı düzleşmiş ağırlığın düz kısmına yakın bir kısımda yan yana iki askı deliği vardır. Yüzeyde ve kenarlarda kırıklıklar bulunmaktadır.

Ölçüleri: çap:7cm, kalınlık:5cm

7. Envanter no: 3955

Kemik alet(Res.32)

Tasviri: Kemikten, bir yüzü düz, bir yüzü hafif bombeli kısmın ucunda iki delik bulunmaktadır. Yüzeyi parlaktır.

Ölçüleri: uzunluk:7cm

8. Envanter no:3956(Res.33)

Madalyon(Bronz)

Tasviri: Yuvarlak, üstünde kulplu ve ortadan kırık madalyonun üzeri stilize iki insan ile aslan veya kaplan cinsinden bir hayvan motifi yer alır.

Ölçüleri: çap:2.4cm

9. Envanter no:4004

Ağırlık(sabun taşı) (Res. 34)

Tasviri: Koyu eflatun renkli yuvarlak, ortasında deliği olan, yüzeyi pürüzlü ve süssüz bir ağırlıktır.

Ölçüleri: çap:2.4cm

10.Envanter no:4005

Ağızlık parçası(pişmiş toprak) (Res.35)

Tasviri: Kısa, yuvarlak delikli ve üzeri süslü boyun kısmından genişleyen üzerine palmet motifine benzer süslü sigara ağızlığına benzeyen ağızlıkta genişçe bir delik kısmı bulunur. Eserin üzerinde ufak kırıklıklar vardır.

Ölçüleri: en:2cm, boy:2.5cm

11.Envanter no:3989 (Res.36)

Ağırlık (pişmiş toprak)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan, yuvarlak, iki yüzeyi de düz kenarına yakın kısmında iki asma deliği yüzeyde aşınma ve kırıklıklar var. Bir yönde mühür(yüzük taşı) izi var.

Ölçüleri: çap:5.5cm, kalınlık:1.5cm

12. Envanter no:3990

Ağırlık(pişmiş toprak)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan yuvarlak, iki yüzeyi de dışa sivri bombe yapan kenarlara yakın kısmında iki askı deliği bir kenarı düzeltilmiş bazı kısımlarında kırıklıklar vardır.

Ölçüleri: çap:5cm, kalınlık:4cm

13.Envanter no:3991

Ağırlık(pişmiş toprak)

Tasviri: Pembe renkli hamurdan iki yüzeyi de bir kenarına yakın kısmında yan yana iki askı deliği var. Kenarlarında da kırıklıklar vardır.

Ölçüleri: çap:3cm, kalınlık:1.2cm

14. Envanter no:3992

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Pembe renkli hamurdan, yuvarlak, iki yüzü de düz, bir kenarına yakın kısmında iki askı deliği ile ortada bir delik bulunur. Kenarları ve yüzeyinde kırıklıklar vardır.

Ölçüleri: çap:5cm, kalınlık:1.2cm

15.Envanter no: 3998

Figürün başı (P.T) (Res. 37).

Tasviri: Sarımsak pembe renkli hamurdan boyundan itibaren alt kısmı olmayan figürün başında saçlar taralı bir şekilde arkaya toplanmıştır. Topuz kısmı kırıktır.

Ölçüleri: boy:1.8cm, en:1.3cm

16.Envanter no: 3999 (Res.38)

Figürün başı(P.T)

Tasviri: Kiremit rengi hamurdan çene altından itibaren, alt kısmı kırık olan figürün başının, saçları arkaya taranmış üzerinde fiyonklu bir örtü, arkada topuzu bulunmaktadır. Yüz hatları belli değildir.

17.Envanter no: 3988 (Res.39)

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Pembe renkli hamurdan, kırmızı kiremit rengi astarlı, iki yüzeyi de dışa hafif bombeli kenara yakın kısmında bir deliği bulunmaktadır. Astarın bazı kısımları yıpranmıştır.

Ölçüleri: çap:7.5 cm, kalınlık:3 cm

18.Envanter no:4006

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Pembe renkli hamurdan, iki yüzü de düz olan ağırlığın kenarına yakın kısmında, yanyana iki askı deliği vardır. Bir kenarında kırıklıklar vardır.

Ölçüleri: çap:5.7cm, kalınlık: 1.2cm

19. Envanter no: 4007

Ağırlık:(P.T)

Tasviri: Pembe renkli hamurdan iki yüzü de düz olan ağırlığın, kenarına yakın kısmında yan yana iki askı deliği vardır.

Ölçüleri: çap:3.9cm, kalınlık:1.2cm

20.Envanter no:4008

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Pembe renkli hamurdan iki yüzü de düz kenarına yakın kısmında yan yana iki asma deliği vardır.

Ölçüleri: çap:3.9cm, kalınlık:1.6cm

21.Envanter no:4049

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Pembe renkli hamurdan iki yüzü de düz olan ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var. Yüzey kenarları aşınmış ve iki askı deliğinin bulunduğu kısmı kırılmış ve yapışmıştır.

Ölçüleri: çap:3.9cm, kalınlık:1.2cm

17 nolu eser 19.11.1976, 18-19-20-21 nolu eserler 04.05 1977 tarihinde müzeye getirilmiştir.

22.Envanter no:4010

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Pembe renkli hamurdan iki yüzü de düz olan ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var. Yüzey kenarları kırılmış ve aşınmıştır.

Ölçüleri: çap:6.5cm, kalınlık:1.2cm

23.Envanter no:4011

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan, iki yüzü de düz olan ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var. Yüzeylerde aşınma var.

Ölçüleri: çap:6cm, kalınlık:1.5cm

24.Envanter no:4012

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan iki yüzü de düz olan ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var. Yüzeyde yer yer aşınmalar görülür.

Ölçüleri: çap:7cm, kalınlık:1.5cm

25.Envanter no:4013

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan iki yüzü de düz aşınmalardan dolayı kenarlar bombelidir. Kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var.

26.Envanter no:4014

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan iki yüzü de düz olan ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var. Kenarları aşınmış ve kırıktır.

Ölçüleri: çap:5cm, kalınlık:1cm

27.Envanter no:4015

Ağırlık(pişmiş toprak)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan iki yüzü de düz olmamakla beraber bir yüzü aşınmış, diğer yüzde orta kısmında yuvarlak yükselti var. Kenarına yakın kısmından yanyana iki askı deliği var. Kenarlarda aşınmalar görülür.

Ölçüleri: çap:6cm, kalınlık:1.5cm

22-23-24-25-26-27 nolu eserler 04.05.1977 tarihinde müzeye getirilmiştir.

28.Envanter no:4016

Ağırlık(pişmiş toprak)

Tasviri: Kiremit rengi hamurdan iki yüzüde düz alın ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği bulunur. Kenarda kırıklar var.

Ölçüleri: Çap:6.5cm, kalınlık:0.6cm

29.Envanter no:4017

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan iki yüzüde hafif bombeli kenarına yakın kısmında yanyana iki aslı deliği var. Yüzeyleri ve ke-

narları kırık.

Ölçüleri: çap:45cm, kalınlık:2cm

30.Envanter no:4018

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan iki yüzüde bombeli kenarına yakın kısmında yanyana iki asma deliği var. Kenarları kırık.

Ölçüleri: çap:4.5cm, kalınlık:2cm

31.Envanter no:4019

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan iki yüzüde dışa taşkın bombeli, kenarına yakın kısmında iki askı deliği var, askı deliklerinin bulunduğu kenar düzleştirilmiştir.

Ölçüleri: çap:5cm, kalınlık:3.5cm

32.Envanter no:4020

Ağırlık(P.T)

Tavsiri: Kiremit renkli hamurdan iki yüzüde dışa taşkın bombeli, kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var. Yüzeyler aşınmış, kenarında mühür izi (yüzük taşı) var.

Ölçüleri: çap:6cm, kalınlık:3cm

33.Envanter no:4021

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Devetüyü renkli hamurdan iki yüzüde dışa taşkın bombeli kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var. Yüzeyler aşınmış, kenarında mühür izi (yüzük taşı) var.

Ölçüleri: çap:6cm, kalınlık:3cm

34.Envanter no:4022

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kil renginde iki yüzüde dışa taşkın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var. Kenarının bir kısmı düzleşmiştir. İki delikten birinin yanında çukurluk vardır.

Ölçüleri: çap:6.5cm, kalınlık:4cm

35.Envanter no:4023

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kil renginde iki yüzüde dışa taşkın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var. Kenarının bir kısmı düzleşmiştir. İki delikten birinin yanında çukurluk var. Kenarda mühür taşı izi bulunur.

Ölçüleri: çap:5cm, kalınlık:4cm

36.Envanter no:4024

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan iki yüzüde dışa bombeli bir kenarına doğru uzayarak sivri kısım meydana getirirler. Bu kısımda iki delik bulunur.

Ölçüleri: çap:4.5cm, kalınlık:3cm

37.Envanter no:4025

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renki hamurdan iki yüzüde hafif, diğeri daha şişkince bombeli, ortasında delik yüzeyde aşınma ve çizikler.

Ölçüleri: çap:8.5cm, kalınlık:4.5cm

38.Envanter no:4027

Figürün başı(pişmiş toprak) (Res.40)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan saçlar örgülü, yanlara taranmış, üzerinde şapka yer alır. Başın üst kenar ve alt kısmı boyundan kırıktır. Yüz detayları bellidir.

Ölçüleri: boy:4.5cm, en:3.5cm

39.Envanter no:4028

Figürün başı(P.T) (Res.41)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan, omuzlardan alt kısmı olmayan figürün başı, saçlar ortadan taranarak yanlardan omuzlara iner, üst kısımda yuvarlak tepelikli kısmı vardır. Yüzeyler aşınmış olmakla beraber yüz hatları çok bellidir.

Ölçüleri: boy:5.5cm, en:4.5cm

40.Envanter no:4029

Figürün başı(P.T) (Res.42)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan boyundan itibaren alt tarafı olmayan başın saçlar arkaya taranarak bir topuz meydana getirilmiştir. Yüz aşınmıştır.

Ölçüleri: boy:2cm, en:1.5cm

41.Envanter no:4030 (Res. 43) (Çiz. 4)

Kasecik(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan yuvarlak gövdeli geniş ağızlı, yatay kulplu yan tarafı emzik kısmı kırık yoktur. Kaidesiz düz diptir. Üzerinde kahverenkli, siyah renkli astar izleri görülür.

Ölçüleri: uzunluk:9.5cm, genişlik:7cm

42.Envanter no:4031

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan bir yüzü hafif düz bir tarafı eğimlidir. Kenara yakın kısmında yanyana iki askı deliği ile tam ortada bir delik bulunur.

Ölçüleri: çap:5cm, kalınlık:2cm

43. Envanter no:4032 (Res. 44)

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Deve tüyü renkli hamurdan kesik dikdörtgen prizma şeklinde olup üst kısma yakın yerde iki askı deliği vardır. Yüzeyler aşınmış ve kırıklıklar var.

Ölçüleri: boy:5.5cm, taban ebadı:4.45x4.5cm

44.Envanter no:4033

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan kesik dikdörtgen prizma şeklinde olup üst kısmına yakın yerde iki askı deliği vardır. Yüzeyler aşınmış ve kırıklıklar bulunur.

Ölçüleri: boy:6cm, taban ebadı:4x5cm

45.Envanter no:4034

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan bir kısmı grileşmiş iki yüzü de dışa bombeli kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği var. Kenarlarda aşınmalar ve kırışıklıklar var.

Ölçüleri: çap:5.5cm, kalınlık:3cm

46.Envanter no:4035

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan iki yüzü de düz olmakla beraber çok kırıkları olan ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği bulunur.

Ölçüleri: çap:5.2cm, kalınlık: 1.7cm

47.Envanter no:4043

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan iki yüzü de dışa taşkın olup kenarına yakın kısmında iki askı deliği bulunur. Bir kenarı düzleştirilmiş olup ortasında oyuk kısmı vardır.

Ölçüleri: çap:8cm, kalınlık:3.5cm

48.Envanter no:4044

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan iki yüzü de dışa bombeli kenara yakın kısmında iki delik bulunur. Bir yüzeyde çukurluklar vardır. Kenarın bir kısmı düzleşmiştir.

Ölçüleri: çap:6.5cm, kalınlık:4cm

49.Envanter no:4045 (Res. 45) (Çiz. 5)

Kandil(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan geniş gövdeli derin olmayan kenarlı diskus ortada ve kenarda iki deliği oluklu boyun, burun ve ağız kısmı kırık ve yoktur. Kaidesiz düz diplidir, kaba bir işçiliği vardır.

Ölçüleri: genişlik:7cm, yükseklik:4.5cm

50. Envanter no:4046

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli iki yüzü de düz, bir yüzü çukurca düz olup, gri renk almıştır. Kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği bulunur. Kenarlarda kırıklıklar var.

Ölçüleri: çap:5.5cm, kalınlık:1cm

51.Envanter no:4047

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan iki yüzüde dışa taşkın bombeli olup kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği bulunur. Yüzeyleri aşınmıştır.

Ölçüleri: çap:6cm, kalınlık:2.5cm

52.Envanter no:4048

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Gri renkli hamurdan iki yüzü de dışa bombeli olan ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği, yüzeyde ve kenarda aşınmalar ve kırıklıklar var.

Ölçüleri: çap:5cm, Kalınlık:2.5cm

53.Envanter no:4049

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Pişmiş topraktan veya çamurdan yapılmış bombeli ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği, bir yüzü de iki başlı yarım figür motif yer alır. Aşınma ve kırıklıklar vardır.

Ölçüleri: çap:5.5cm, kalınlık:3cm

54.Envanter no:4050

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan çok kalınca yapılmış, kesik dikdörtgen prizma şeklinde üst kısmına yakın yerinde iki askı deliği vardır. Yüzeylerde ve kenarlarda aşınmalar vardır. Üstte mühür(yüzük taşı) izi bulunur.

Ölçüleri: yükseklik:8cm, taban ebadı:6x5.7cm

55.Envanter no:4051

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan kesik dikdörtgen prizma şeklinde ağırlığın üst tarafına yakın kısımlarda yanyana iki askı deliği, yüzeyde aşınmalar vardır.

Ölçüleri: yükseklik:6cm, taban ebadı:3.5x3cm

56.Envanter no:4052

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan kesik dikdörtgen prizma şeklindeki ağırlığın üst tarafına yakın kısımlarında yanyana iki deliği ile yüzeyde aşınmalar vardır.

Ölçüleri: yükseklik:6.8cm, taban ebadı:5x4.5cm

57.Envanter no:4053

Ağırlık(P.T)

Tasviri:Kiremit renkli hamurdan yuvarlak, dışa bombeli kenarına yakın kısmında iki askı deliği ve kenarlarda kırıklıklar var.

Ölçüleri: çap:7.5cm, kalınlık:3.5cm

58.Envanter no:4054

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık deve tüyü renkli hamurdan iki yüzü çok az bombeli kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği yüzeyde ve kenarlarda aşınmalar vardır.

Ölçüleri: çap:6cm, kalınlık:2cm

59.Envanter no:4055

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan kesik dikdörtgen prizma şeklinde olup üst kısmına yakın yerinde delik bulunur ve yüzeyleri aşınmış, kenarları kırıktır.

Ölçüleri: yükseklik:11.5cm, taban ebadı:7x4.5cm

60.Envanter no:4056

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan iki yüzü de dışa bombeli, kenarına yakın kısmında yanyana delik bulunur ve yüzeyleri aşınmış, kenarları kırıktır.

Ölçüleri: çap:6.5cm, kalınlık:5cm

61.Envanter no:4057

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan, çok kalınca yapılmış kesik dikdörtgen prizma şeklinde üst kısmına yakın yerinde iki askı deliği vardır. Yüzeylerde ve kıyılarında aşınmalar vardır. İstte mühür(yüzük taşı) izi bulunur.

Ölçüleri: yükseklik:10.5cm, taban ebadı:7x5.5cm

62.Envanter no:4058 (Res.46)

Kesecik(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan dışa dönük, ağız kenarlı, kısa boyundan gövdeye bağlayan kulplu geniş gövdeli, kaideli çukur dipli, ağız kenarında kırık kısımlar vardır. Boyunda şerit çizgi vardır. Üstte mühür (yüzük taşı) izi ulunur.

Ölçüleri: ağız çapı:5.5cm, yükseklik:17.5cm, kaide çapı:7cm

63.Envanter no:4068

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Koyu deve tüyü renkli, yuvarlak iki yüzü de düz olan, kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği bulunan ağırlığın, yüzeyleri aşınmış kenarlarında kırıklıklar vardır.

Ölçüleri: çap:5.5cm, kalınlık:1.1cm

64.Envanter no:4069

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan iki yüzü de düz olan kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği vardır. Kenarları ve yüzeyleri kırıktır.

65.Envanter no:4070

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık devetüyü rengine, yuvarlak bir yüzü hafif çukurca, kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği vardır. Kenarlar aşınmış ve kırıklıklar vardır.

Ölçüleri: çap:5.5cm, kalınlık:1.1cm

66.Envanter no:4071

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan, kesik dikdörtgen prizma şeklinde olan ağırlığın üst kısmında yanyana iki askı deliği vardır. Yüzeyler ve kenarları aşınmış mühür izi vardır.

Ölçüleri: yükseklik:5cm, taban ebadı:3.9x3cm

67.Envanter no:4072

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık devetüyü renginde yuvarlak iki yüzüde dışa bombeli, kenarına yakın bir kısmında iki askı deliği vardır. Kırık yüzde mühür izi vardır.

Ölçüleri: çap:5.5cm, kalınlık:3.5cm

68.Envanter no:4073

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli, yuvarlak iki yüzüde düz olan ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği yüzeylerde aşınmalar var.

Ölçüleri: çap:5cm, kalınlık:1.5cm

69.Envanter no:4074

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli yuvarlak, iki yüzüde düz olan ağırlığın kenarına yakın kısmında yanyana iki askı deliği ve kenarlarda aşınmalar görülür.

Ölçüleri: çap:4.5cm, kalınlık:1cm

70.Envanter no:4075

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan yapılmış iki yüzüde düz olan ağırlığın kenarına yakın kısmında aşınmalar var.

Ölçüleri: çap:6cm, kalınlık:1.5cm

71.Envanter no:4076

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan yapılmış iki yüzüde dışa bombe yapan ağırlığın kenarına yakın kısmında aşınmalar var.

Ölçüleri: çap:4.5cm, kalınlık:4cm

72.Envanter no:4077

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan yapılmış kesik dikdörtgen prizma şeklinde olan ağırlığın üst kısmında iki askı deliği ve kenarına yakın kısmında aşınmalar var.

Ölçüleri: yüksekliği:5cm, taban ebadı:3x3cm

73.Envanter no:4078

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan yapılmış kesik dikdörtgen prizma şeklinde olan ağırlığın üst kısmında aşınmalar vardır.

Ölçüleri: yükseklik:5.5cm, taban ebadı:3.5x3.5cm

74.Envanter no:4079

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Açık kiremit renkli hamurdan yapılmış kesik dikdörtgen

prizma şeklinde olan ağırlığın üst kısmında yanyana iki askı deliği ve kenarına yakın kısmında aşınmalar vardır.

Ölçüleri: yükseklik:5.5cm, taban ebadı:3x2.5cm

75.Envanter no:4080

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli yukarıya doğru hafif daralan kesik dik-dörtgen prizma şeklinde olan ağırlığın üst kısmında iki askı deliği, yüzeylerde aşınmalar vardır.

Ölçüleri: yükseklik:8.5cm, taban ebadı:7x4.8cm

76.Envanter no:4081

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Gri hamurdan yapılmış, iki yüzü dışa bombeli ortası delik ve bir tarafında kopukluk var.

Ölçüleri: çap:3.3cm, kalınlık:2cm

77.Envanter no:4082

Ağırlık(P.T)

Tasviri: Kiremit renkli hamurdan siyah renkli astarlı yer yer aşınmış, çukurca dışa bakan düz ağız kenarı daralan karın düz çukur dipli ağzın bir kısmı kırıktır.

Ölçüleri: çap:9.5cm, kalınlık:3cm

VI. BİBLOGRAFYA :

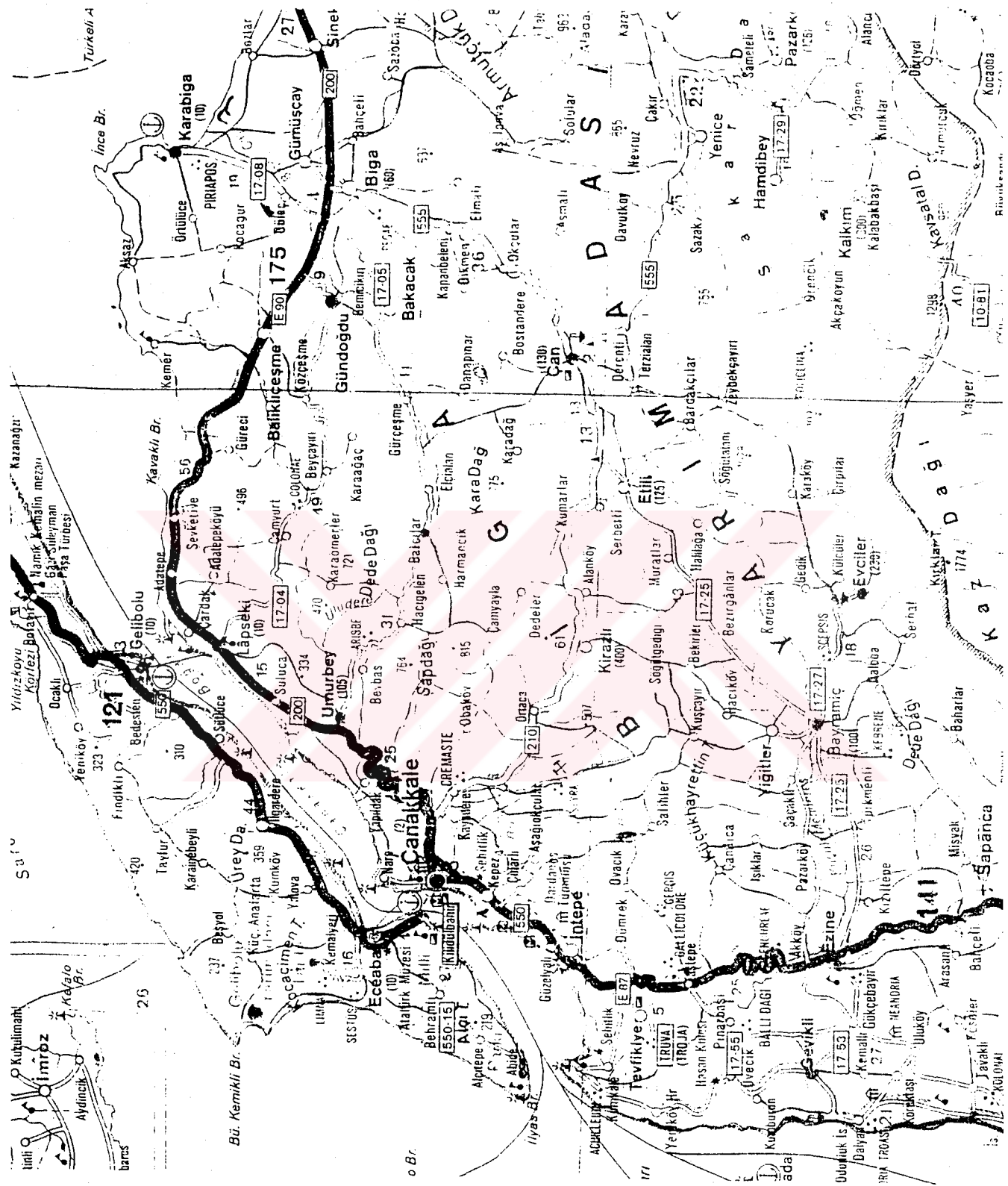
- AKALIN, A. "Troas Limantepe Larissa'sının Tarihi ve Arkeolojik Araştırması", AÜ DTCF Tarih Bölümü, Tarih Araştırma dergisi, Cilt: XV Sayı : 26, Ankara, 1991
- AKALIN, A. Troia Bölgesi Hamaksitos ve Skepsis Şehirlerinin Tarihi ve Arkeolojik Araştırması, Ankara, 1990, (Basılmamış Y. Lisans Tezi)
- AKARCA, A. "Troas'ta Aşağı Kara Menderes Ovası Çevresindeki Şehirler", Belleten 165, 1978
- AKARCA, A. Şehir ve Savunması, Ankara, 1977
- AKURGAL, E. Anadolu Uygarlıkları, İstanbul, 1988
- ARIK, RO. Truva Klavuzu, İstanbul, 1953
- BRÜCHNER "Skapsis", RE III AI, 1927
- CALVERT, F. "Contributions to the ancient Geography of the Troad" Archaeological, 18, (1860/1861)
- CLAUDII PTOLEMAI, Geographia, Çev:A Nobbe Hildesheim, 1966
- CLARKE, J.T "Gargara Lamponia and Pionia Towns of the Troad" AJA, 4, 1888
- COOK, J.M The Troad, Oxford, 1973
- DEMETRIUS, Çev:R Gaede, Gryphiswaldiae, 1880
- DEMOSTHENES, Orationes, Lipsae , 1874
- EHRHARD N. Milet und Seine Kolonien, Frankfurt, 1988.
- GARDNER, P. History of Ancient Coinage, Oxford 1918

- GÖKTÜRK, M.T. "Troas Bölgesinde Sikke Basan Kentler", Anadolu Medeniyetleri Müzesi, 1994 Yılı, Ankara, 1995
- HAUBEN, H. "Who is Who in Antigonus Letter to Scepsis" EA. 9, 1987
- HERODOT Herodot Tarihi, Çev. M. Ökmen, İstanbul, 1983
- HOMEROS İlyada, Çev. A. Erhat, İstanbul, 1983
- JUDEICH, W. Kleinasiatische Studien, Hamburg, 1852
- JUDEICH, W. "Skepsis" Kiepert FS, Berlin, 1898
- KIEPERT, H. Die alten Orslagen an Südfusse des Ida gebirges" Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin 24, 1889
- LEAKE, W.M. Journal of a Tour in Asia Minor 1824, New-york 1976
- LEAF. W. Strabo on the Troad, Cambridge 1923
- LEAF. W. "Some Problems of the Troad" BSA 21, 1915 1916
- MAGIE, D. Roman Rule in Asia Minor, Newjersey, 1950
- MANSEL, A.M. Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1984
- MEYER, E. Geschichte von Troas, Leipzig, 1877
- MORDMANN, A.D. Anatolien Skizzen Und reise Brief aus Kleinasien 1850-1859, Osnabrück, 1972

- MUNRO, J.A.R. "A Letter From Antigonos to Skepsis 311 B.C." JHS 19, 1989
- PLINIUS, *Natura Historia*, Çev. C. Myhoff and L.Ian, Lipsae, 1397
- POLYANEUS, *Strategematon*, Lipsae, 1887
- RAMSAY, M. *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev. Mihri Pektaş, İstanbul, 1960
- ROBERT, L. "Dekret de Skepsis" BCH 50, 1926
- SCHLIEMAN, H. *Troja*, London, 1884
- SCHULTZE, V. *Altchristliche Stadte Und Landschaften Kleinasien II*, Güntersloh, 1992.
- SOKOLOWSKI, F. "On the Sale of the Priesthood of Dionysos in Skepsis" ZEP 22, 1976
- TAŞLIKLIOĞLU, Z. *Trakya'da Epigrafiya Araştırmaları*, İstanbul 1971
- TAŞLIKLIOĞLU FRISCH "Inscription from the Troad" ZEP 19, 1976
- TEKİN, O. *Antik Nümizmatik ve Anadolu*, İstanbul, 1992
- UMAR, B. "Türkiye'deki Tarihsel Adlar", İstanbul , 1993
- XENOPHON, *Yunan Tarihi*, Çev. S. Sinanoğlu, Ankara 1963
- WROTH, W. *Catalogue of Greek Coins Troas, Aelios Lesbos*, London, 1894
- ÖZDEN Ömer, Türker Ç., Kekeç. T. ,
 "1993 yılı Skepsis Antik Kenti Kurtarma Kazıları" V. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Didim , 1994

VII. HARİTALAR VE ÇİZİMLER

Harita. III.

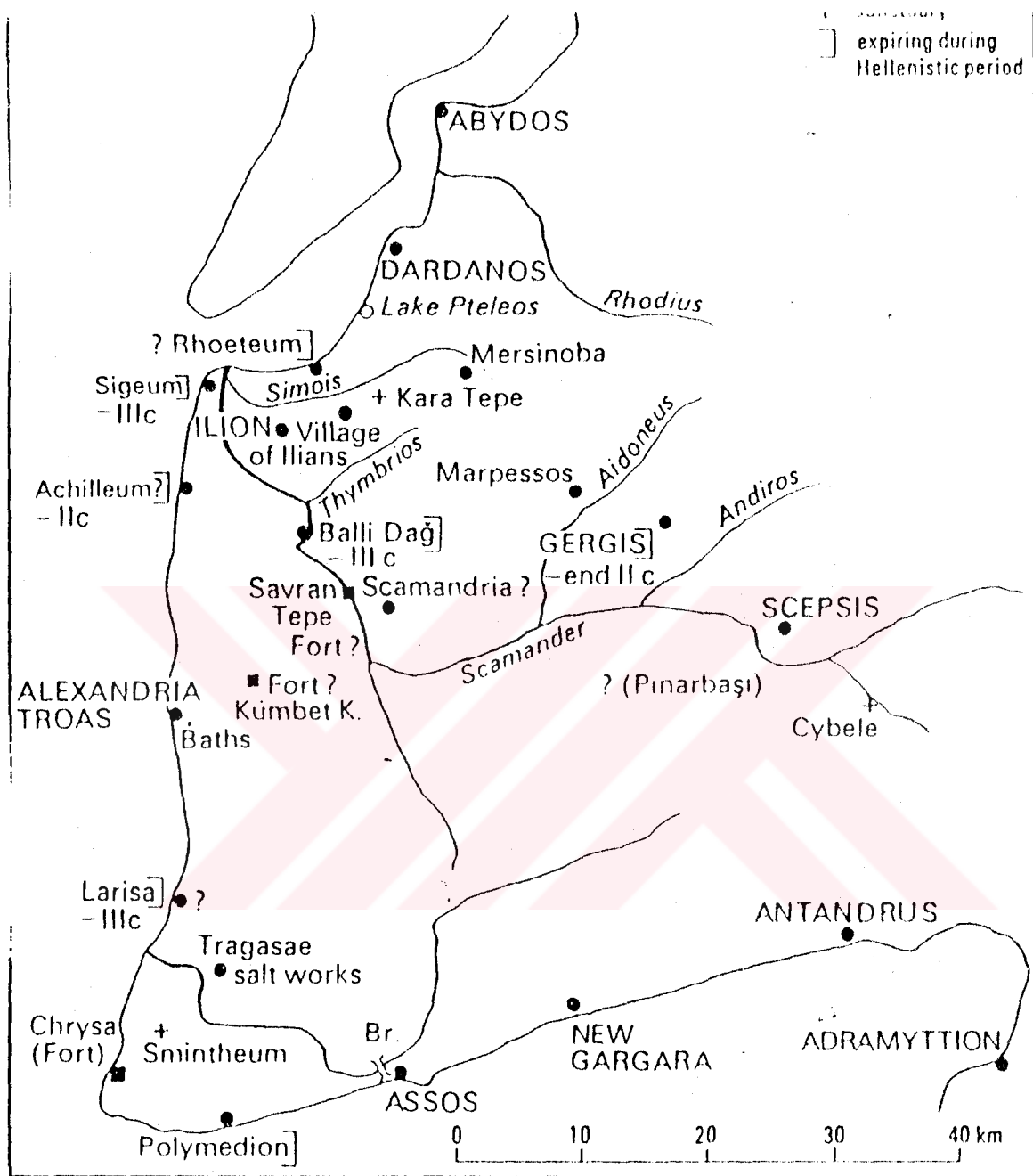
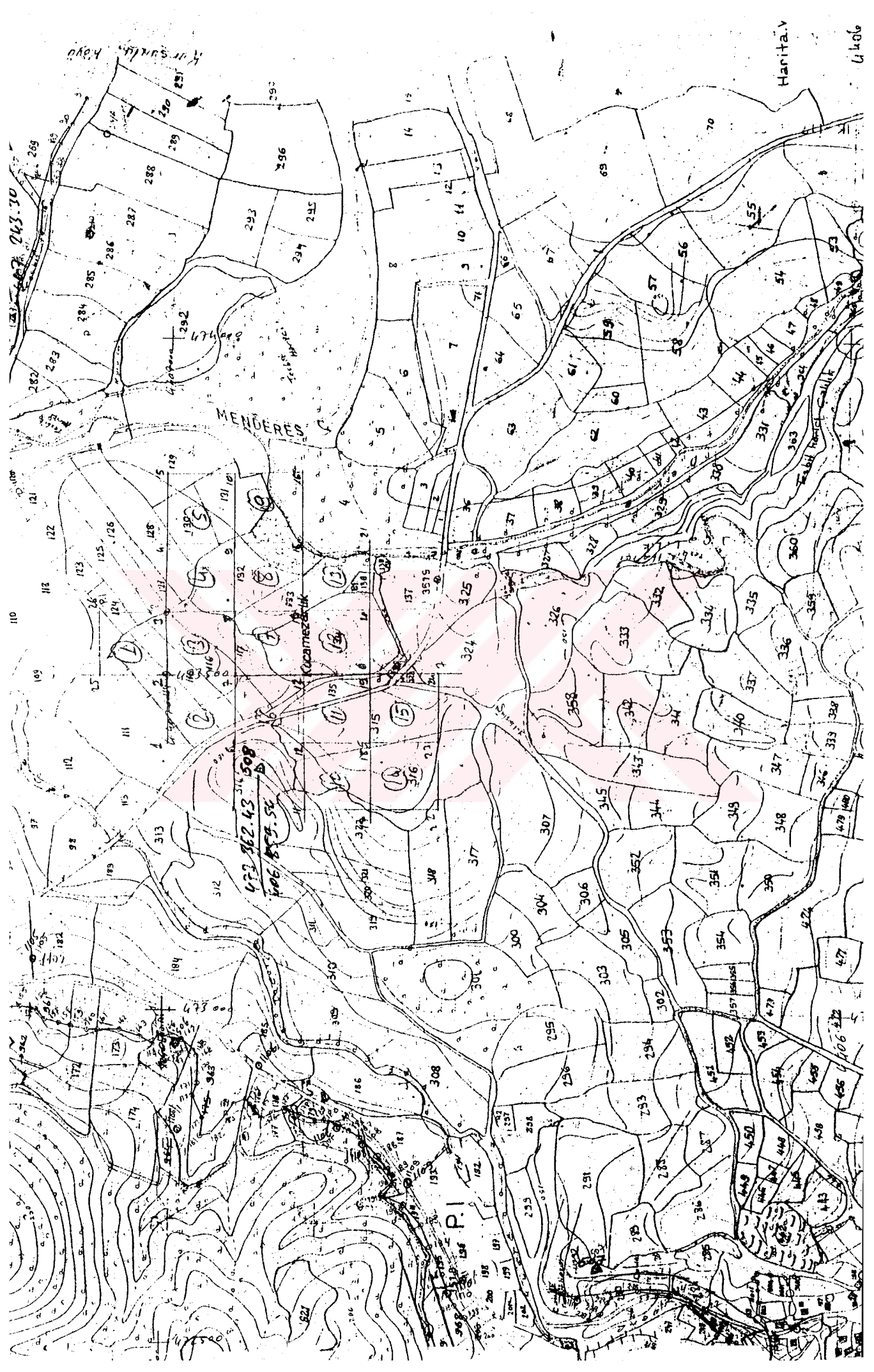

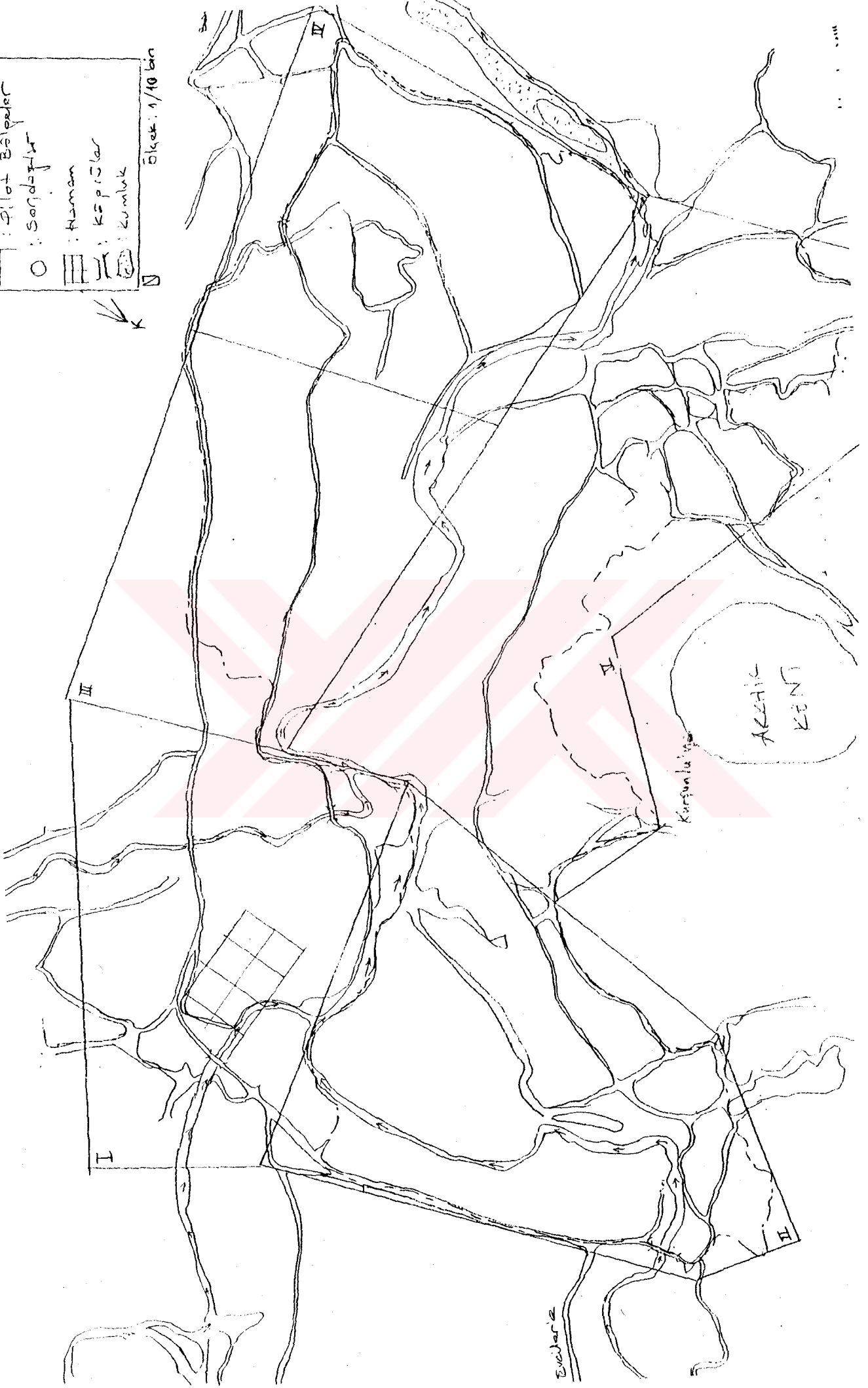
FIG. 18. Hellenistic Sites

Harita-V.

- : Kamulaştırılmış alan
 --- : Pilot Bölge
 ○ : Sırtlar
 --- : Hıman
 --- : Kırıklar
 --- : Zemin
 Ölçek : 1/10 bin

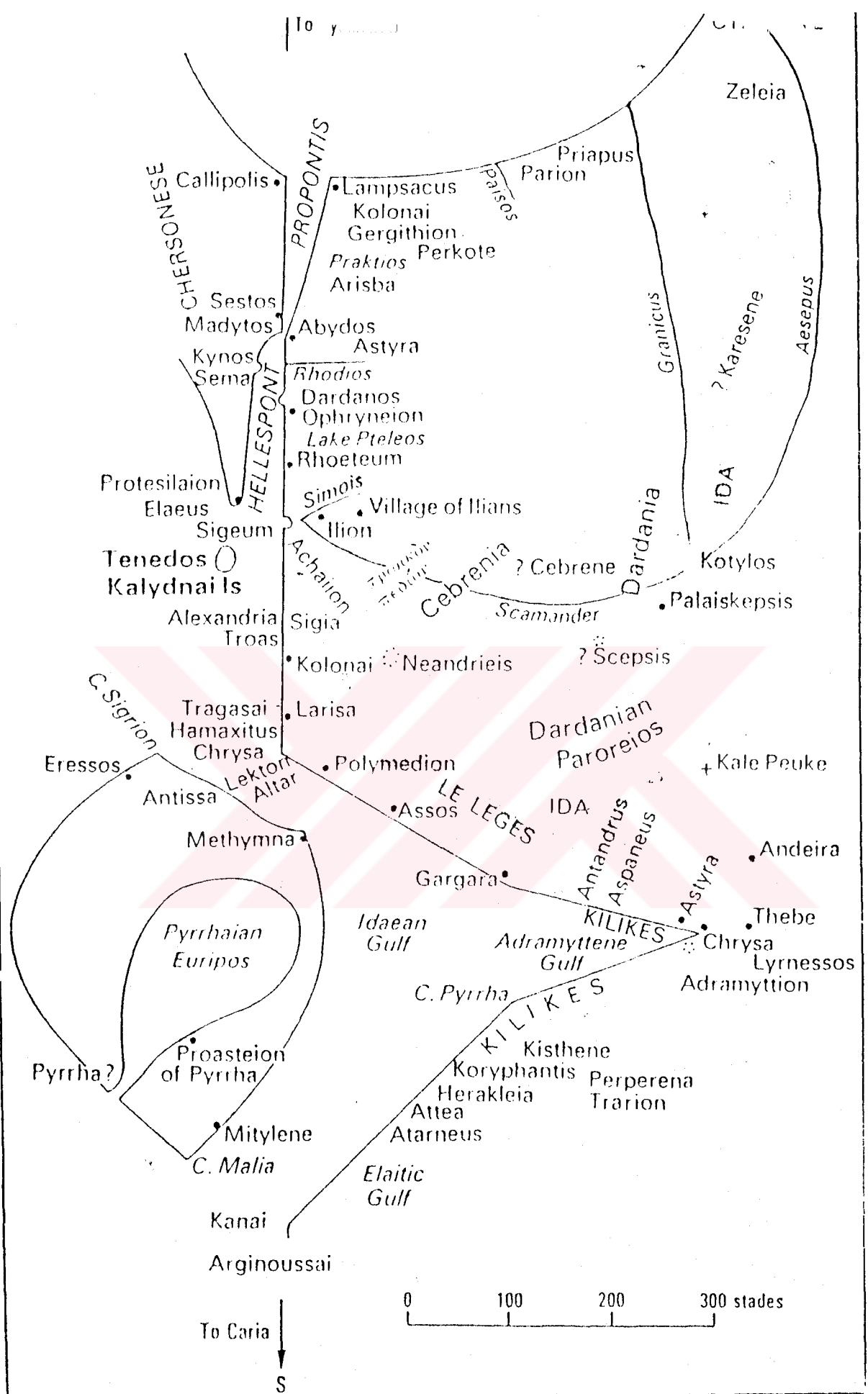

FIG. 2. Strabo's Troad

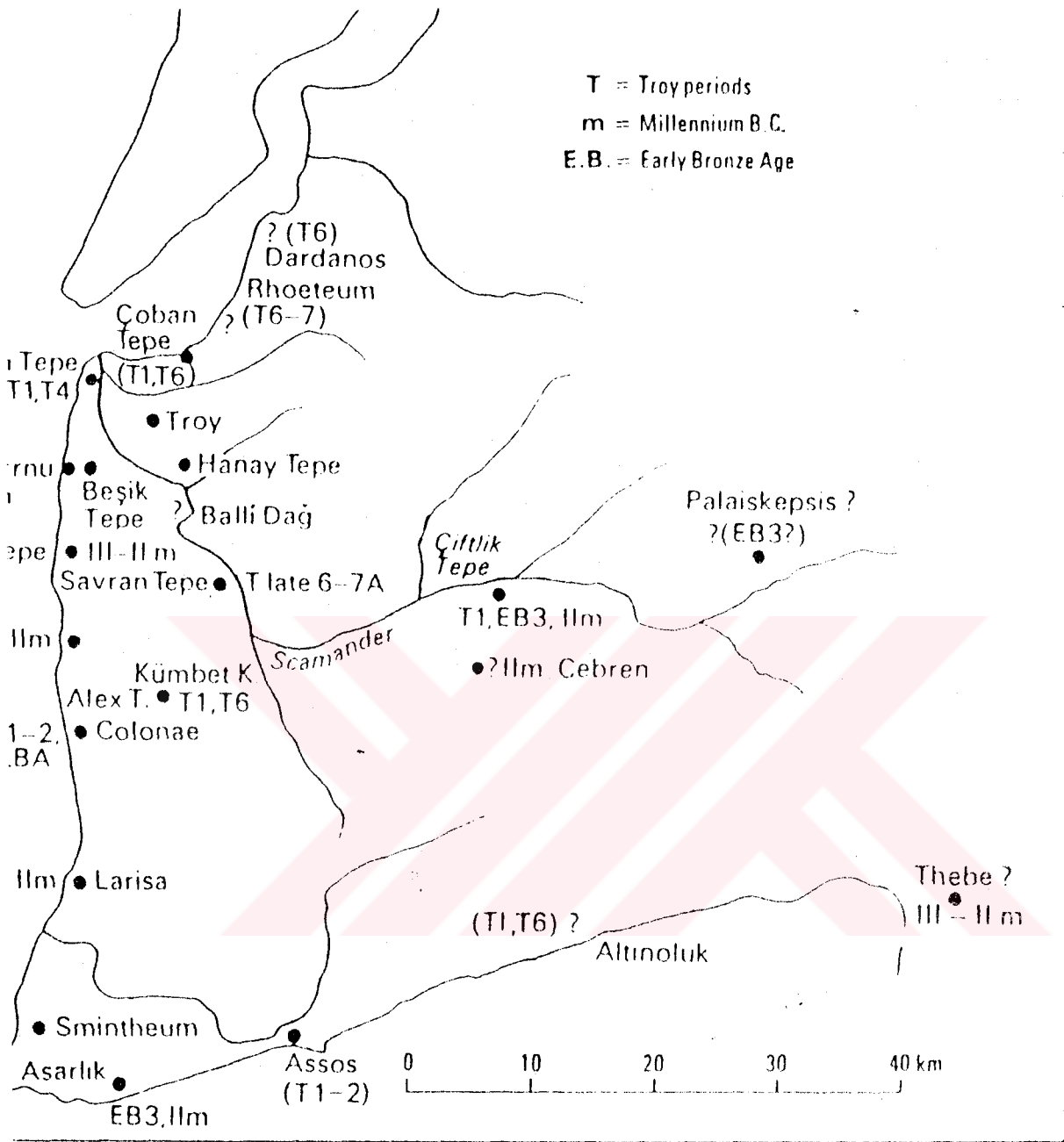
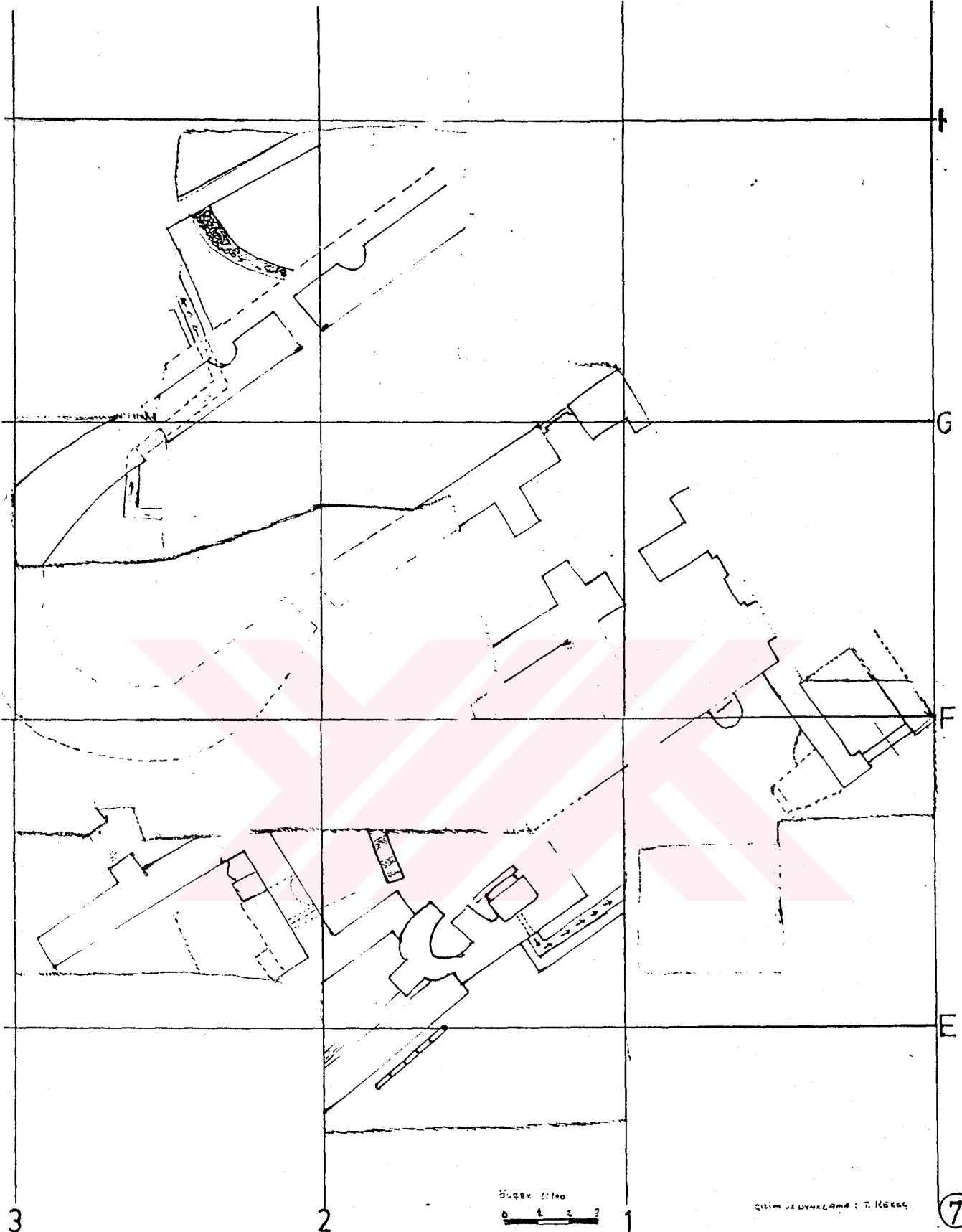

FIG. 16. Prehistoric Sites

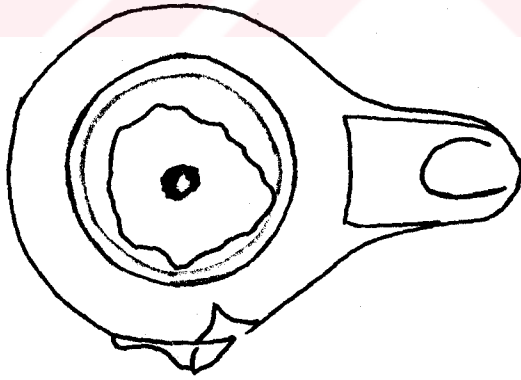
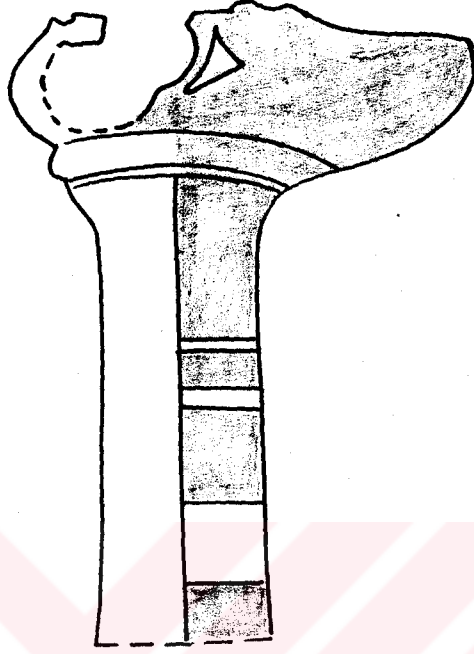
Harita-X.

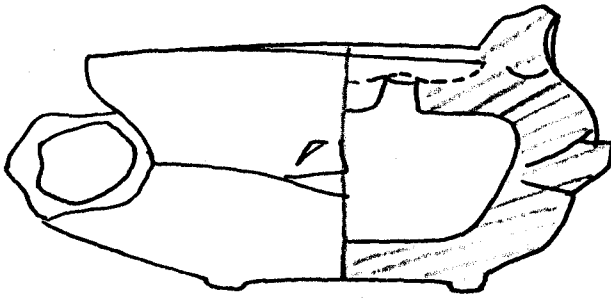
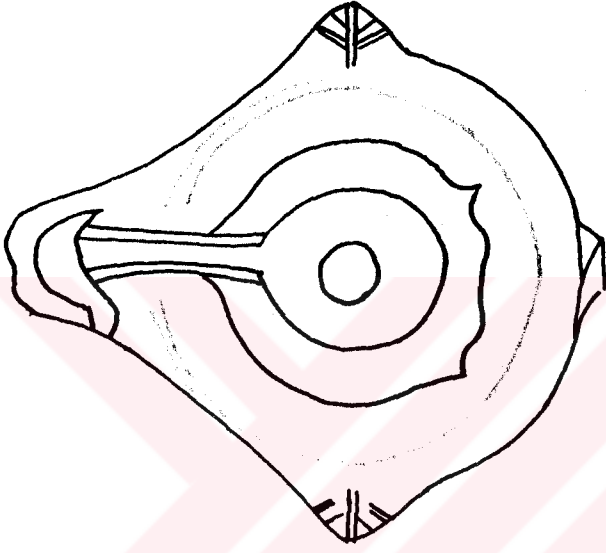
Plan.1.

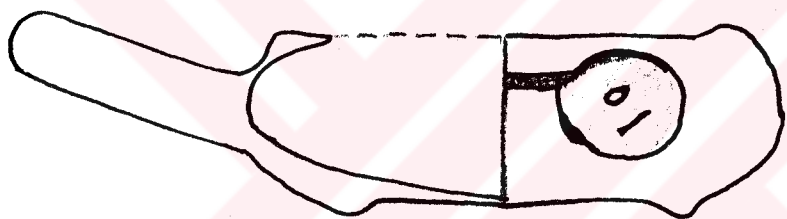
Çiz. 1

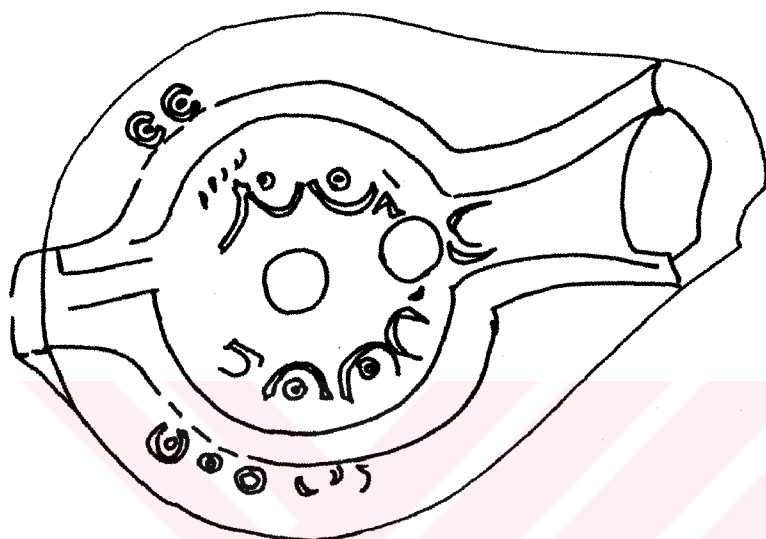
Çiz. 2

Çiz. 3

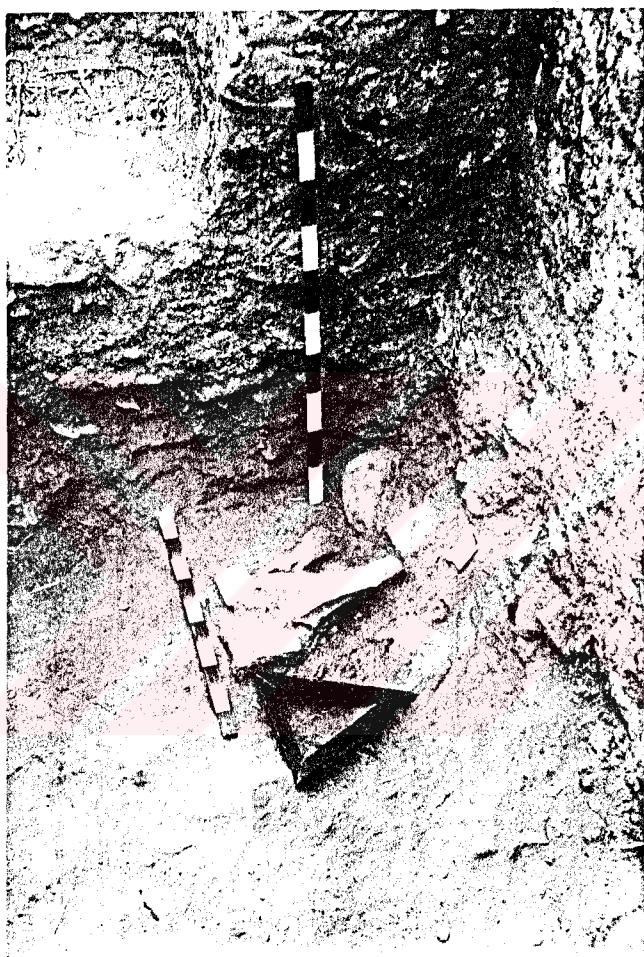
Giz.4

Giz. 5

VIII. FOTOĞRAFLAR

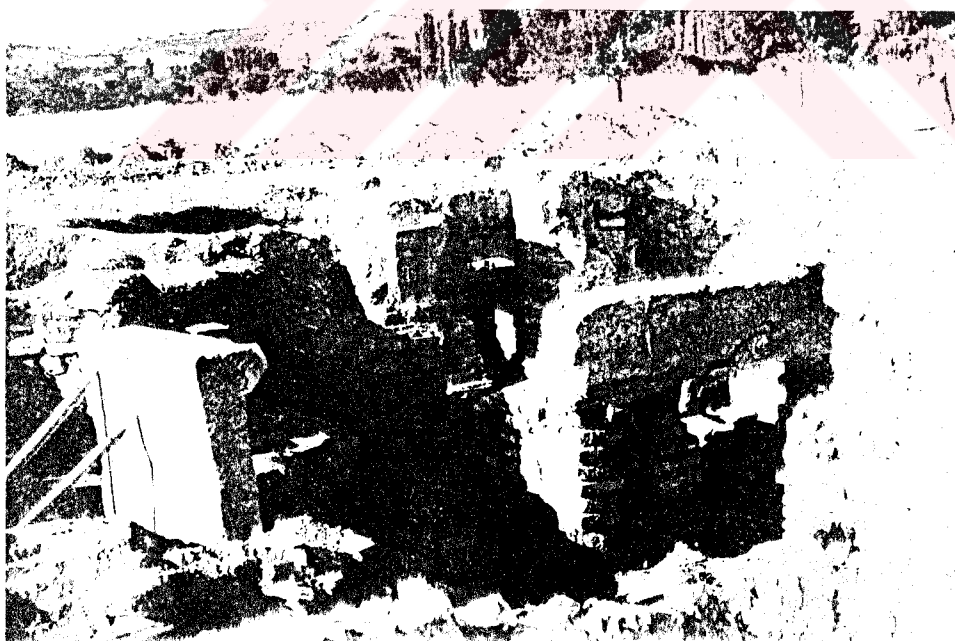
Res.1.

Res. 2.

Res. 3

Res. 4

Res. 5

Res. 6

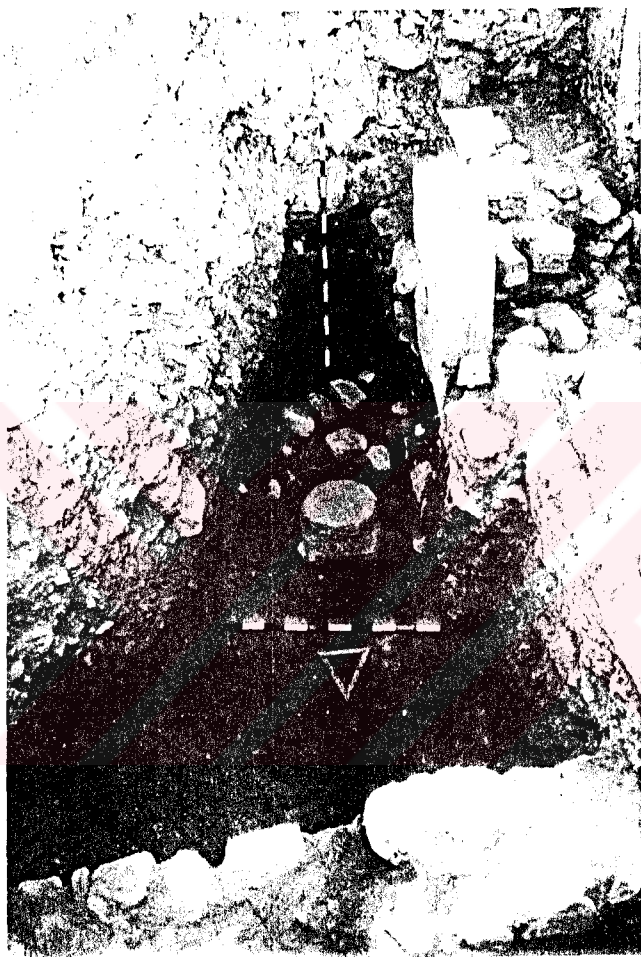
Res. 7

Res. 8

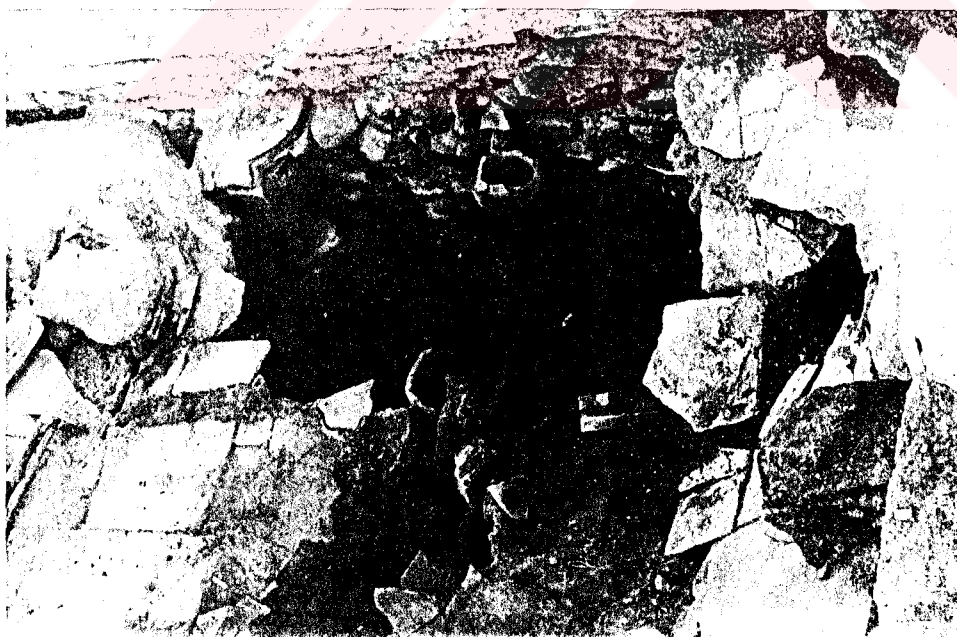
Res. 9

Res. 10.

Res. 11.

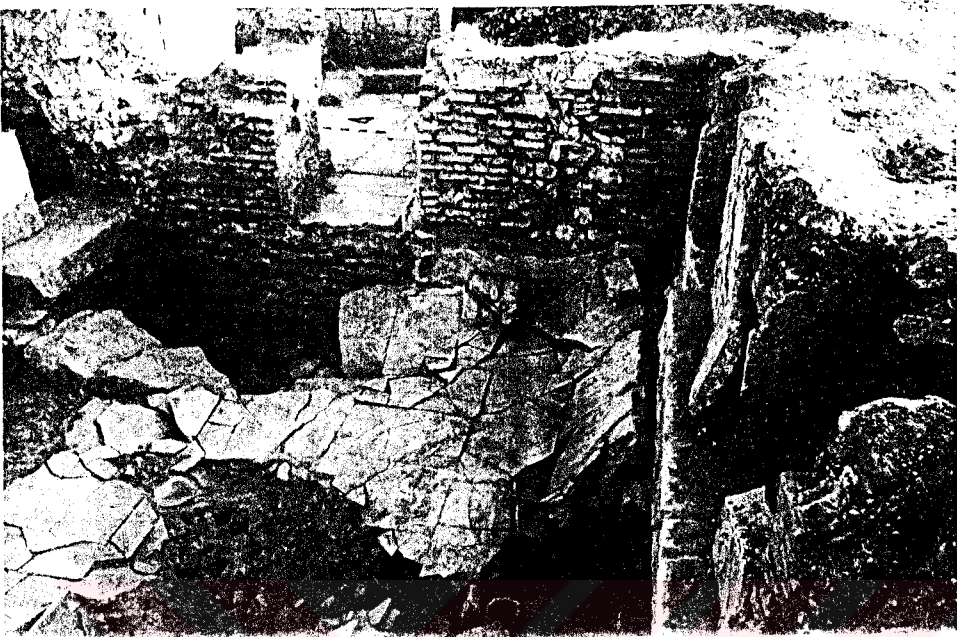
Res. 12

Res.13

Res. 14.

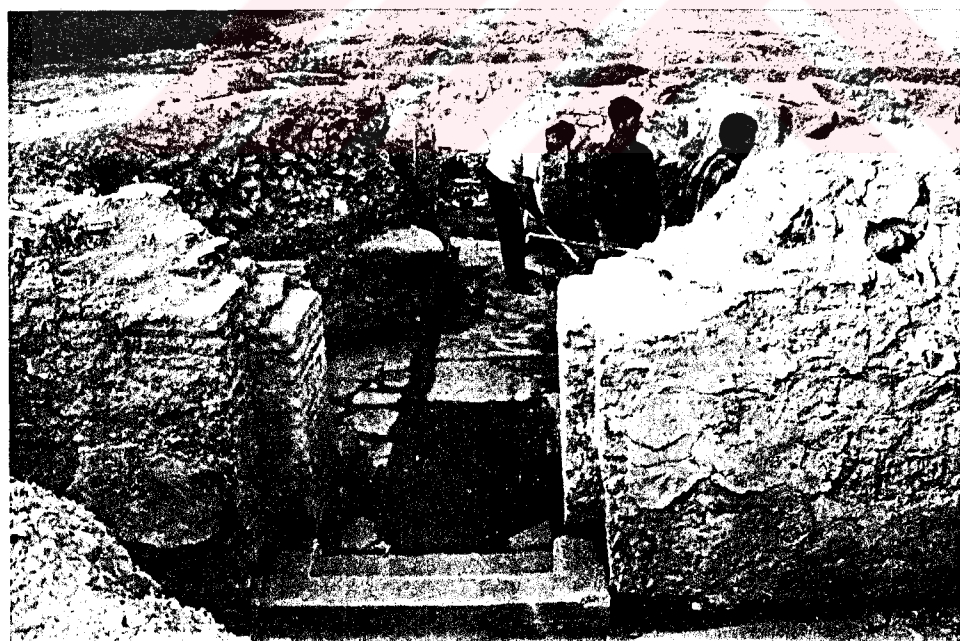
Res. 15

Res. 16

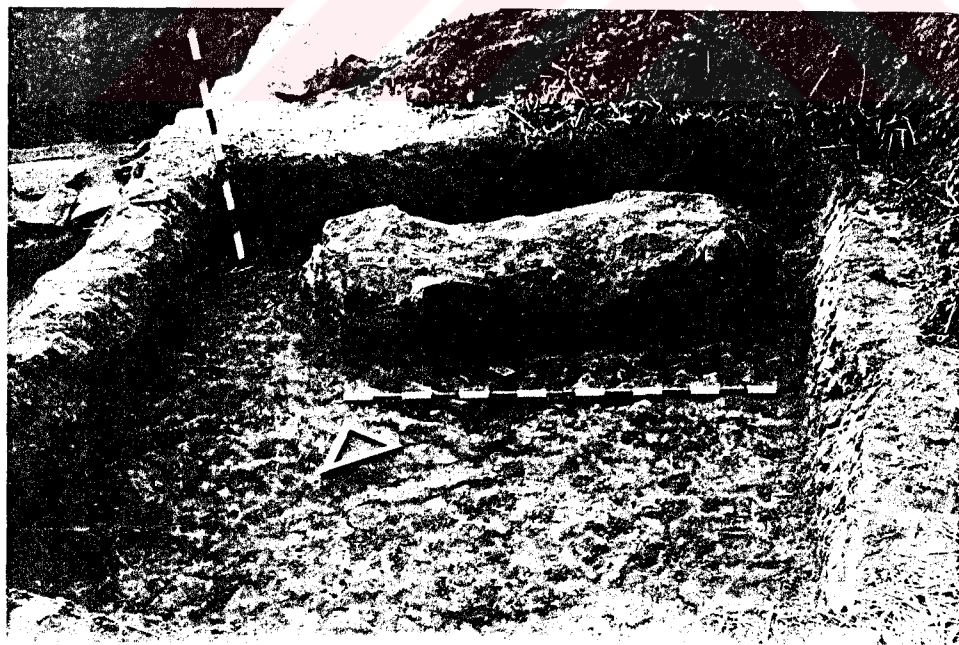
Res. 17

Res. 18

Res. 19

Res 20

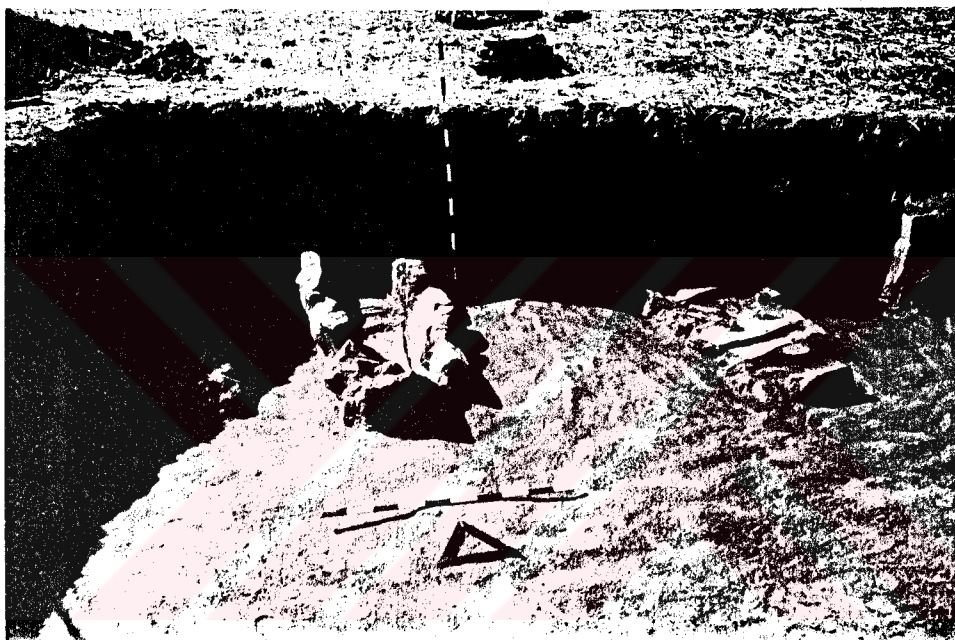
Res. 21

Res. 22

Res. 23

Res. 24

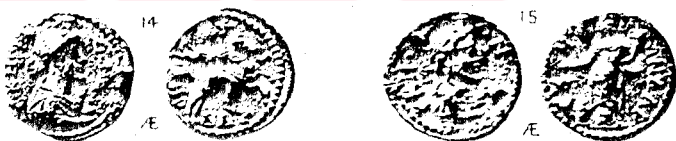
Circ. B.C. 450-400

Circ. B.C. 400-310

2nd or 1st Cent. B.C.

Imperial Times

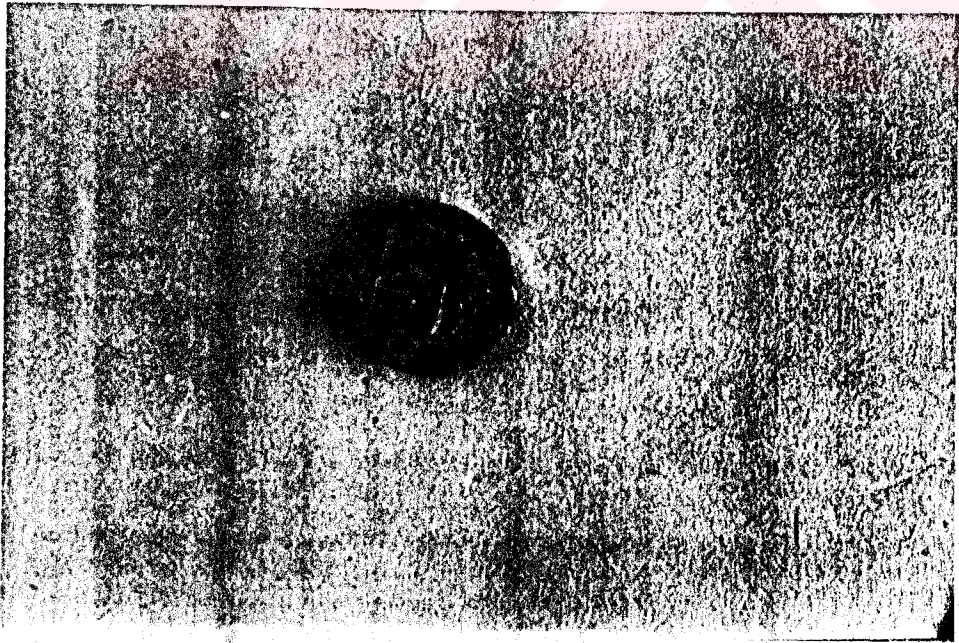
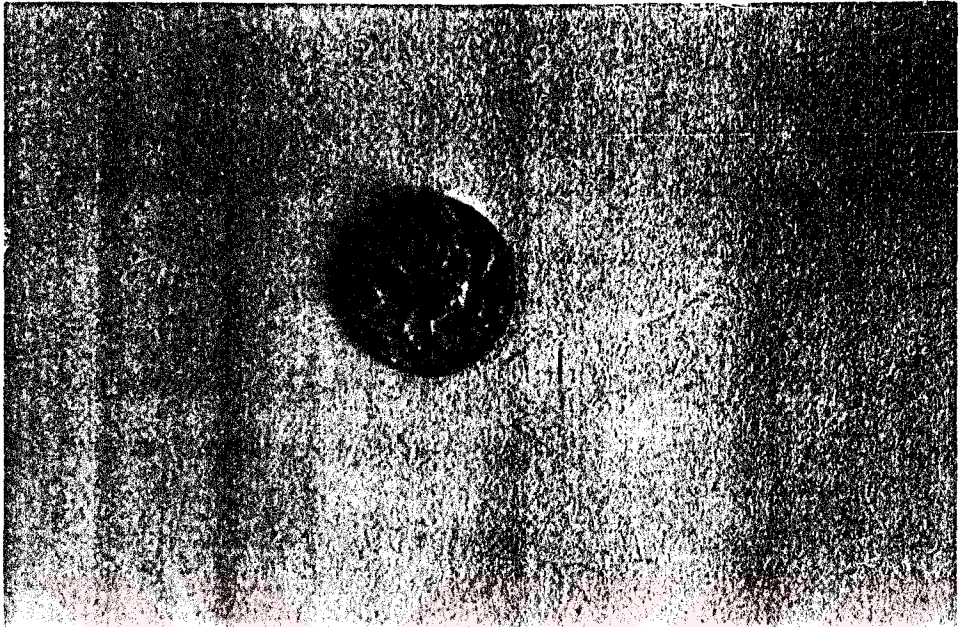
Faustina JUN.

Res. 25

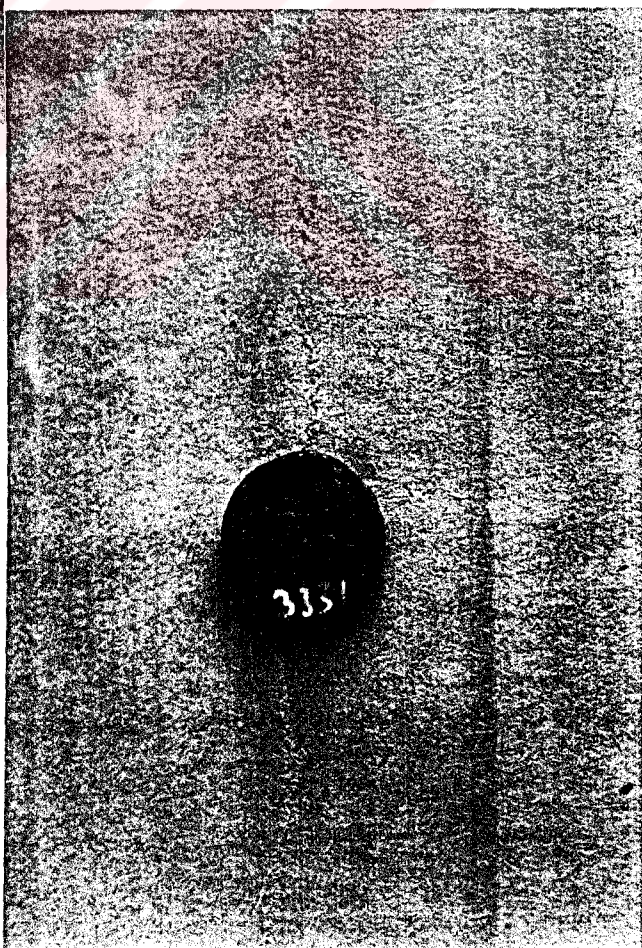
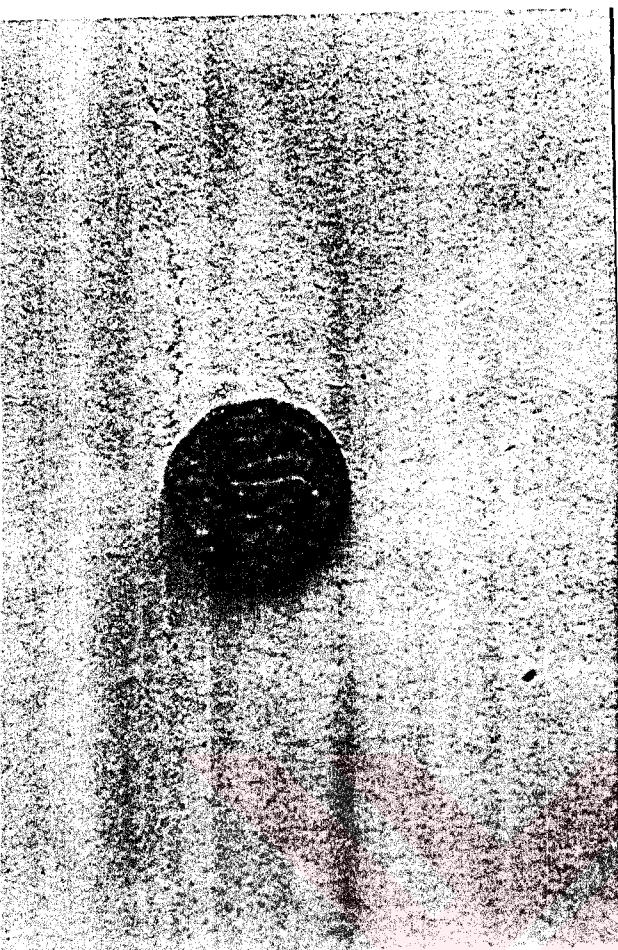

Scepis Imperial.

Res 26

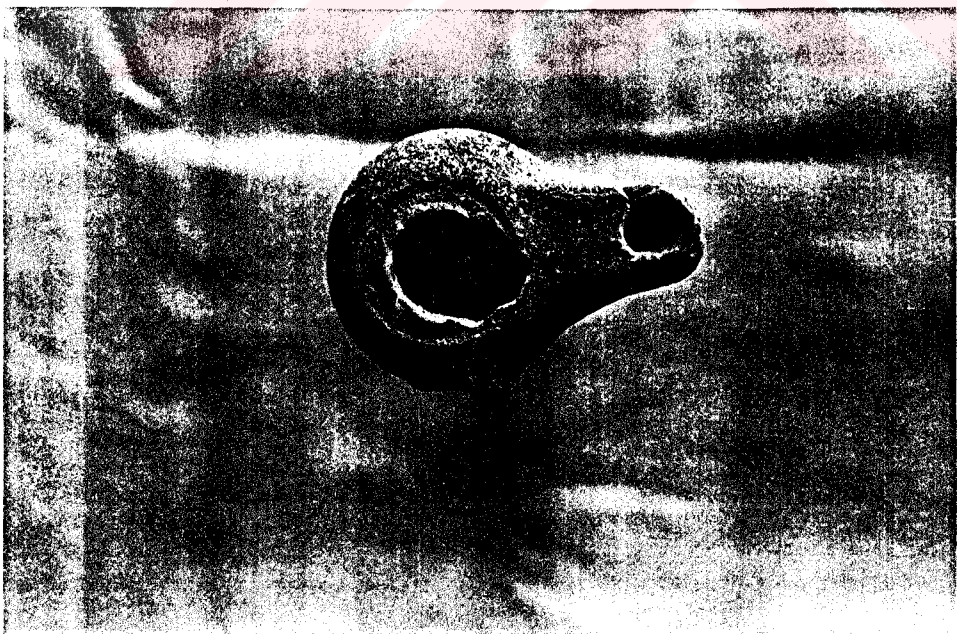
Res. 27

Res. 28

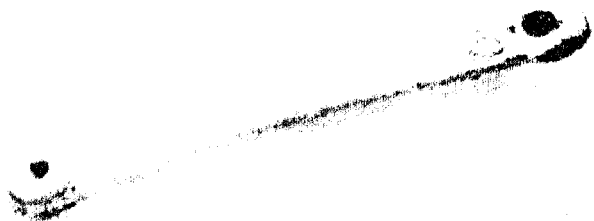
Res. 29

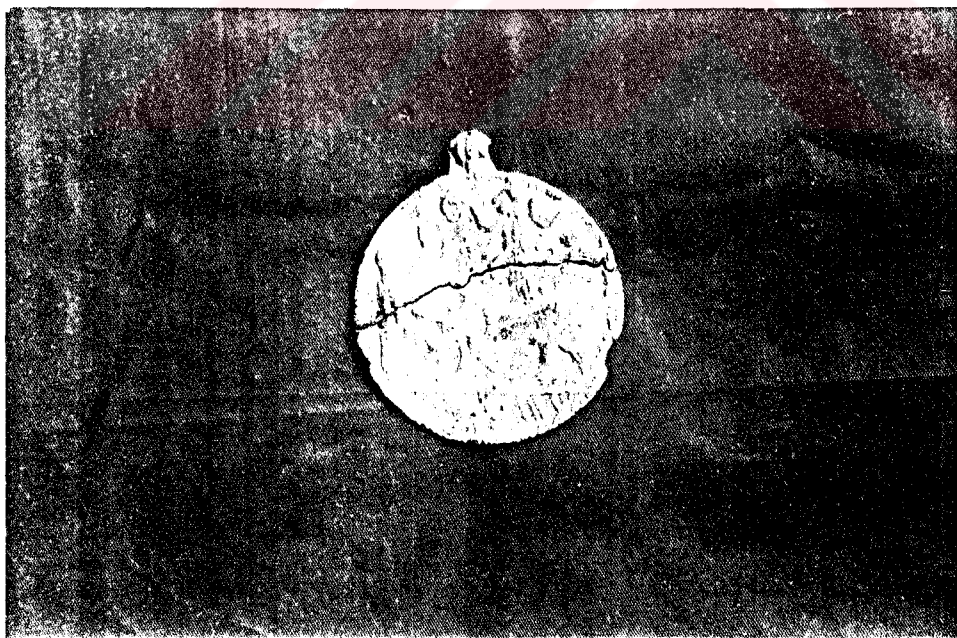
Res.30

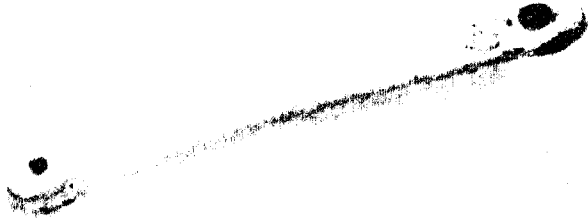
Res. 31

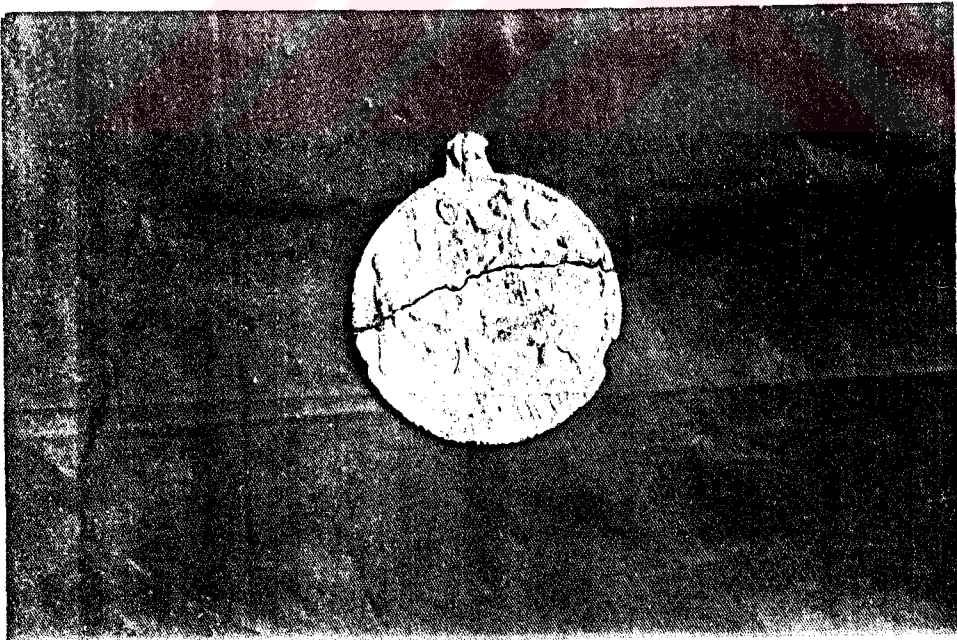
Res. 32

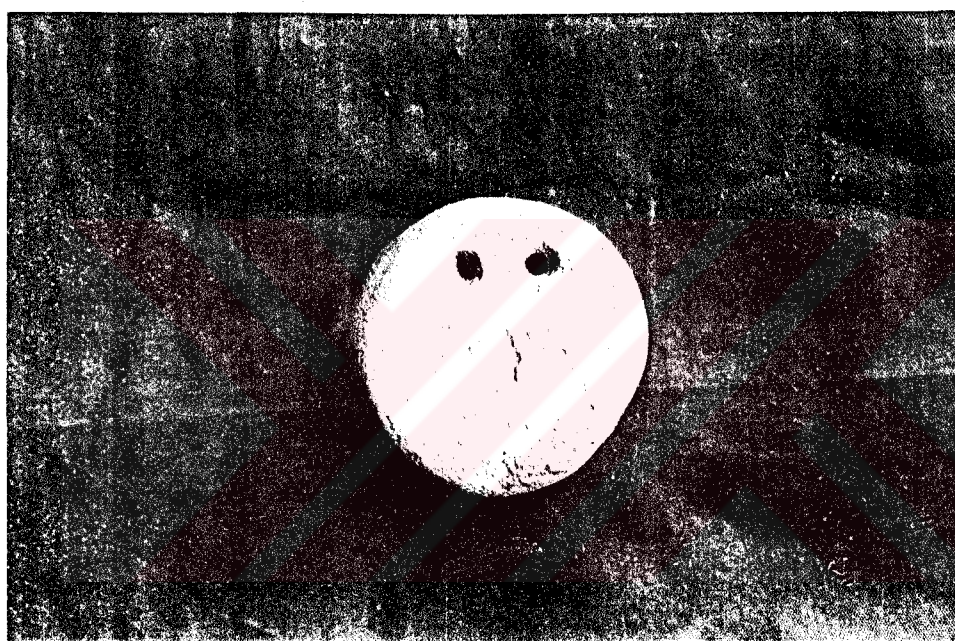
Res. 33

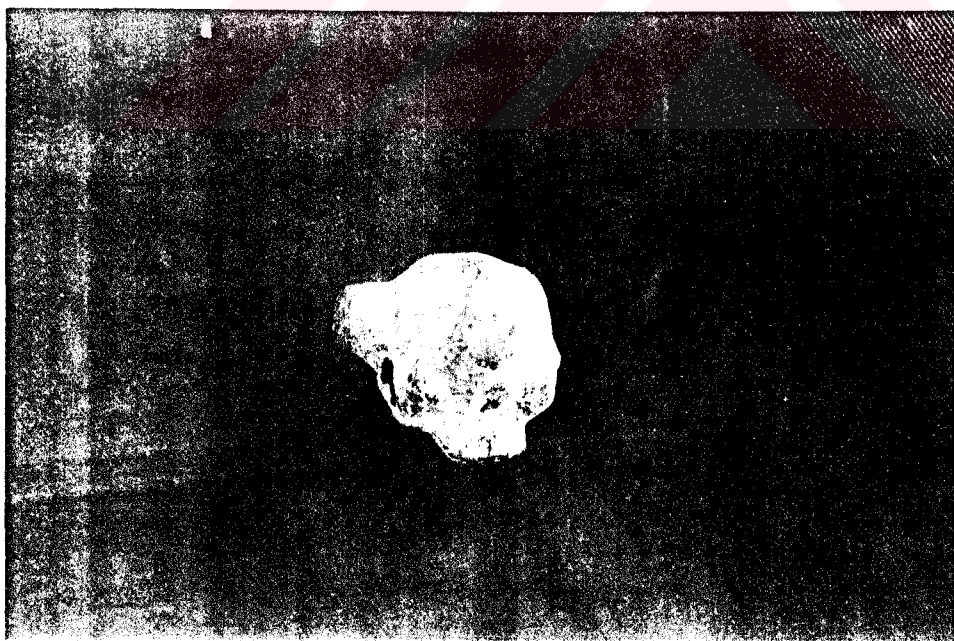
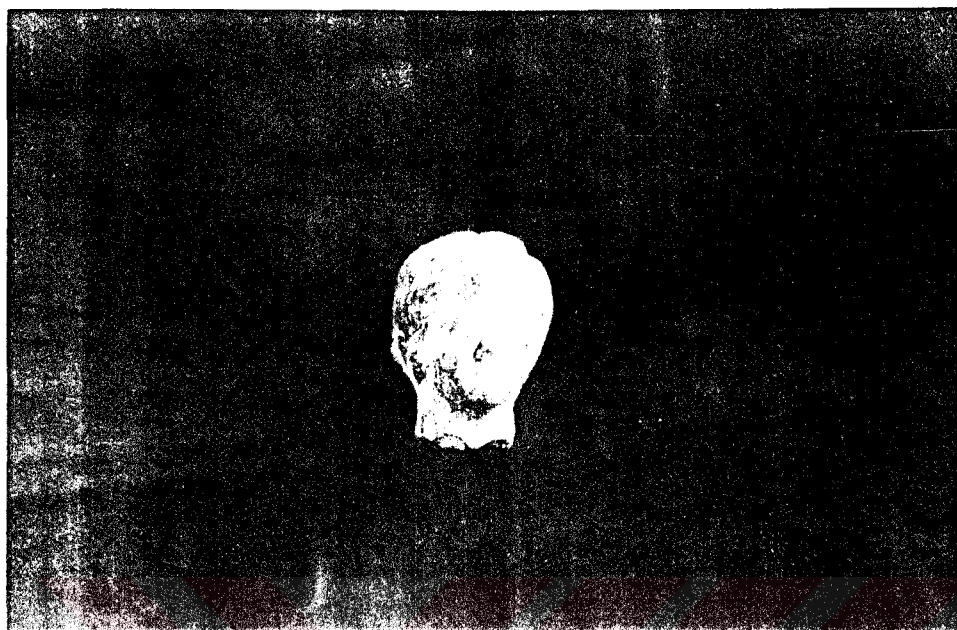
Res. 32

Res. 33

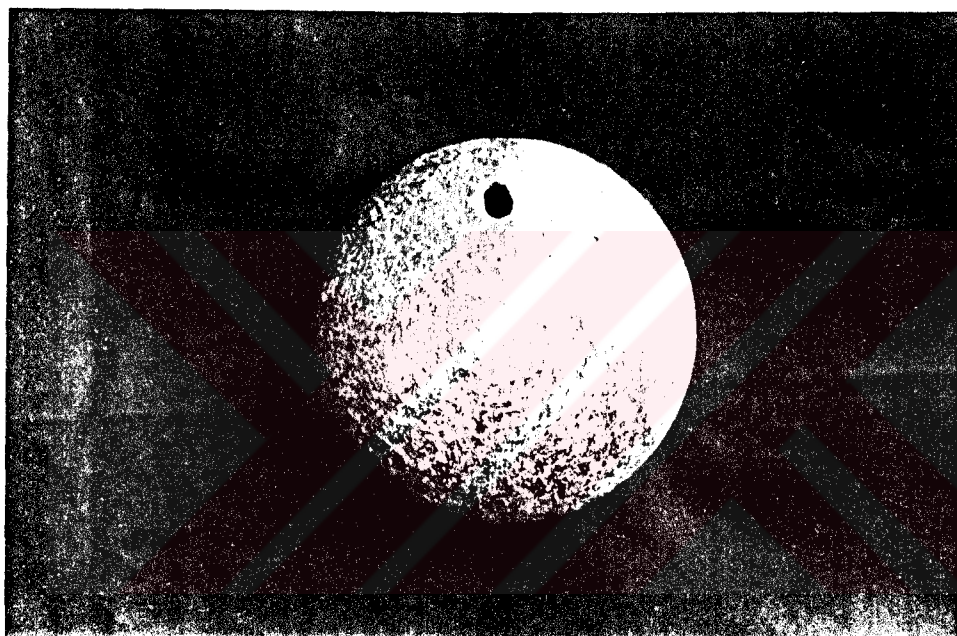
Res.36

Res. 37

Res. 38

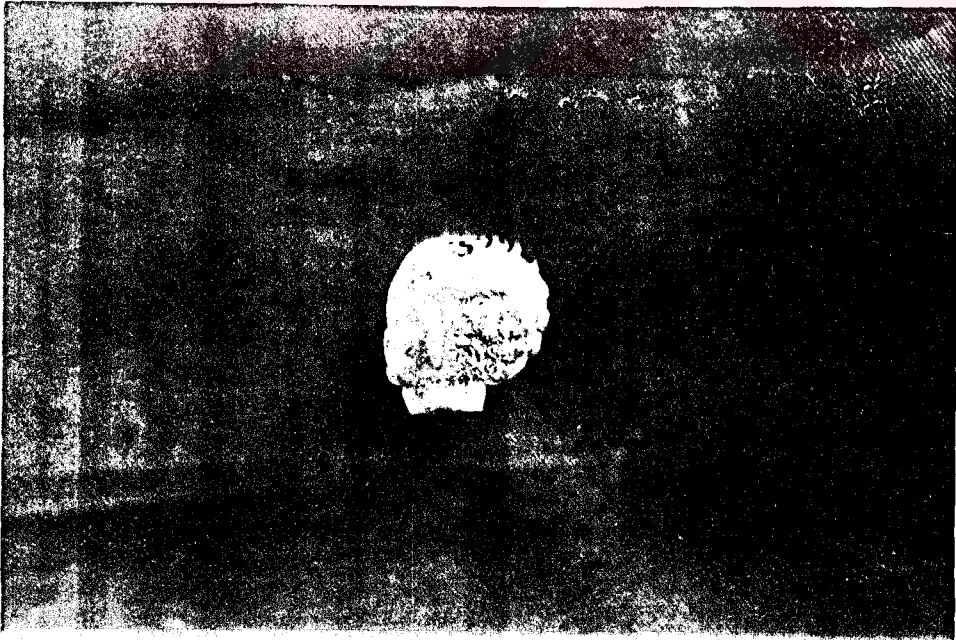
Res. 39

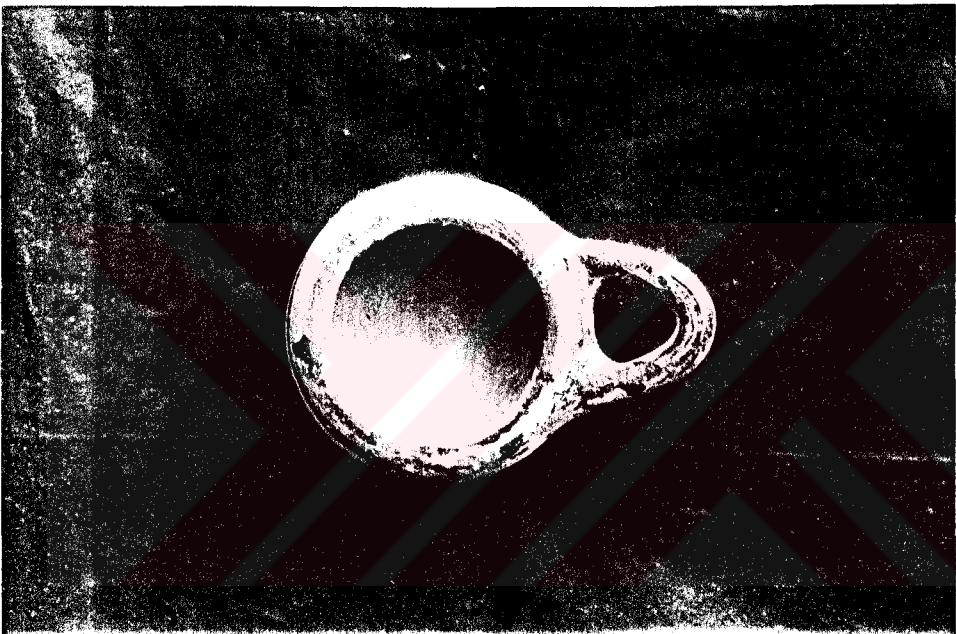
Res. 40

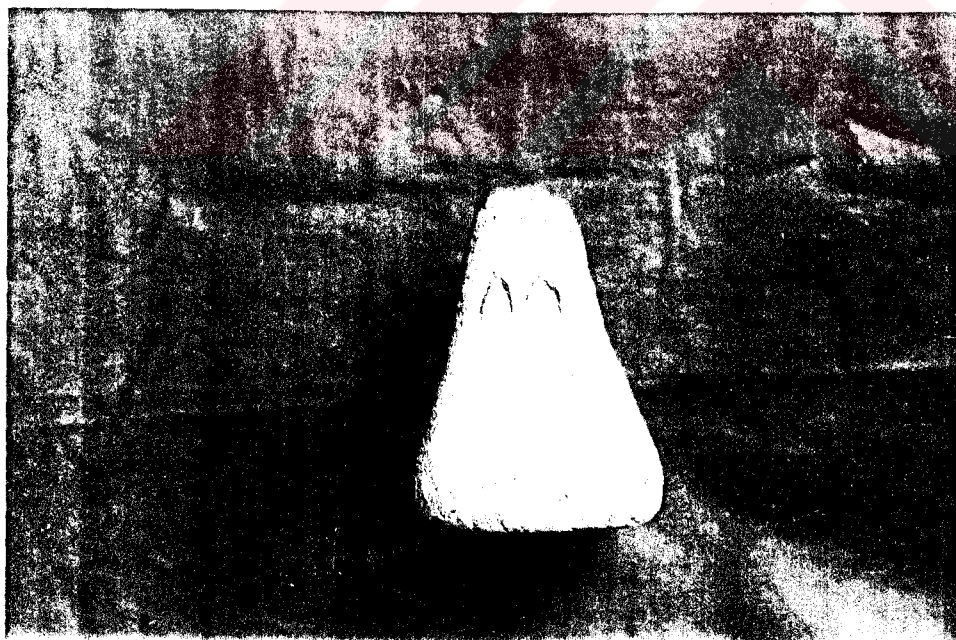
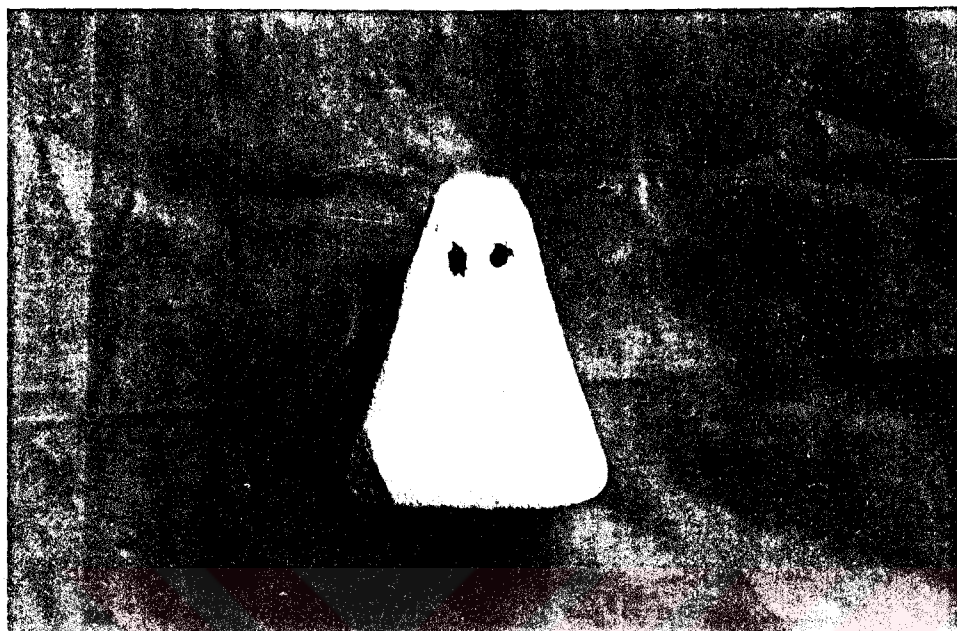
Res. 41

Res 42

Res. 43

Res. 44.

Res. 45

Res. 46